

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

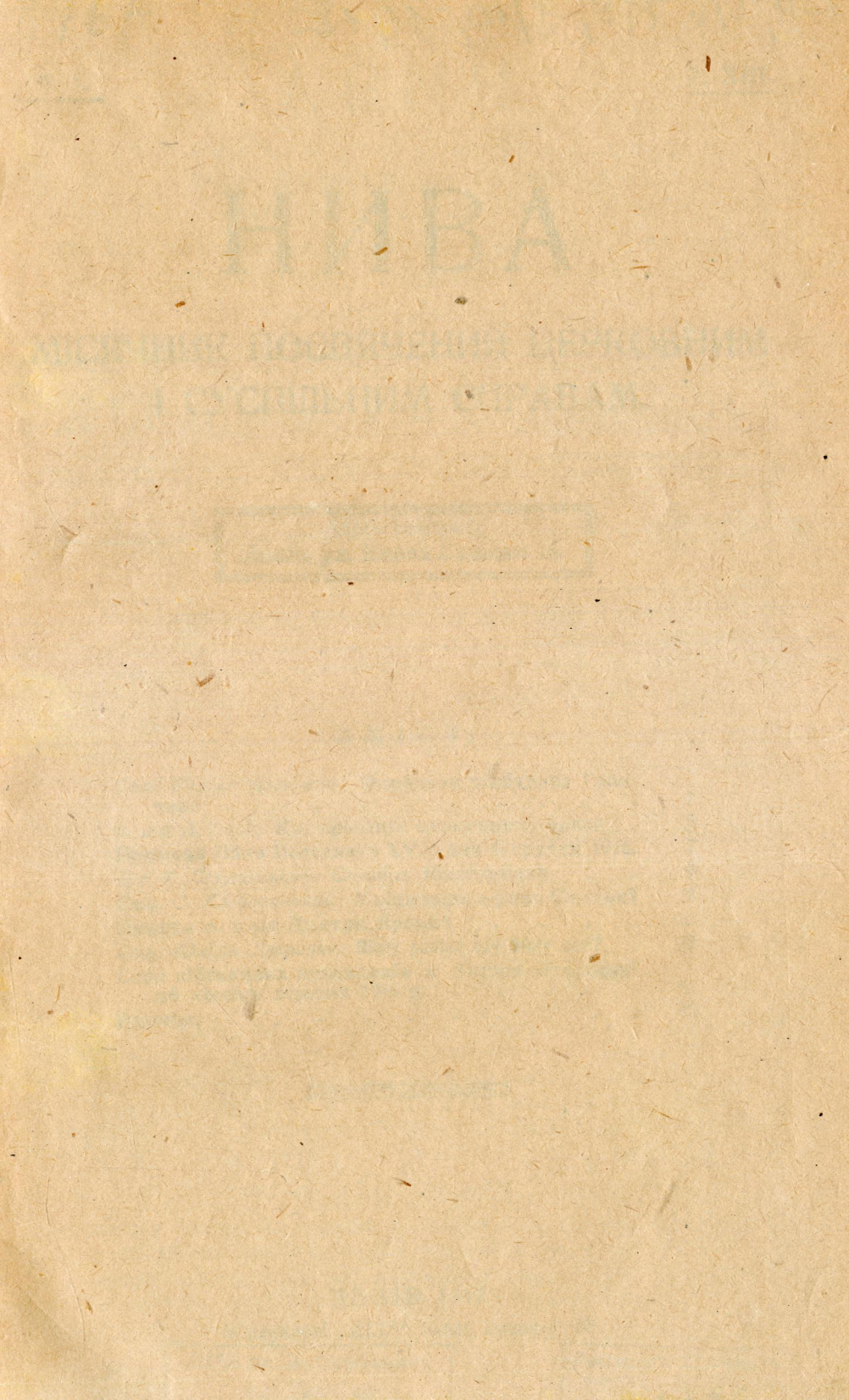
III

8767/1917

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

8767

Ч.

u. 1-4, 5/6, 7/8, 9/10, 11, 12

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції:
Львів, ул. Якова Стшеме 15.

З М І С Т:

Свщ. Юліян Дзерович: Моральна відбудова Галичини	1
о. д-р А. Ішук: Кодифікація церковного права	5
Промова Папи Венедикта XV. з дня 4. грудня 1916.	7
Д-р К. Студинський: Сповідь Відступника	9
Свщ. С. Хлібовицький: У відповідь д-рови Смолюї	28
Памяти о. д-ра Дмитри Яремка	32
Свщ. Юліян Дзерович: Biały parież czy biały car?	38
Стан військових духовників в Австро-Угорщині по конець вересня 1916 р.	41
Всячина	43

ЛЬВІВ 1917.

З друкарні „ДІЛА“ Львів, Ринок ч. 10.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Львівська державна
наукова бібліотека

М. Н. 2036

Н И В А

Виходить з початком кожного місяця в об'ємі
чотирох до п'ятих аркушів друку.

ПРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

Річно 10 К. Піврічно 5 К. Поодинокі число коштує 1 кор.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Львів, ул. Якова Стшеме, ч. 15.

16 книжок 12-ти авторів 10 К.

Кожний є в силі за малі гроші, майже за безцін, набути собі сі
прехороші книжки і в сей спосіб покласти основу все вартісної
домашньої бібліотеки.

Вл. Ст. Раймонт: Мужики.

Авториз. переклад із польського М. Павлика

Часть I. Осінь 2.—

„ II. Зима 2.—

„ III. Весна 2.40

„ IV. Літо 2.—

Ів. Фе-р-ко: Коло смерти —.30

Володимир Б.: Латачки, опов. 1.—

В. Г. Зелігер: Синя фльота, світова повість.

Часть I. і II. Переклав М. Лозинський 6.—

М. Коцюбинський: Листи до Володимира

Гнатюка 1.50

Др. А. Крістензен: З філософії політики,

переклав др. М. Лозинський 1.80

Б. Ор. Нольде: Автоноія України з істо-

ричного погляду.

В перекл. і з передм. М. Залізняка —.40

„Russika“ розвідки й статі 1.60

М. Гійо: Проблеми сучасної естетики.

З франц. мови перекл. др. Шурат 1.60

Леонід Андреев: Семєро повішених, пере-

клав В. Сімович 1.—

Наші християнські суспільники —.50

А. Франко: Боги жаждуть крові 2.—

Замовляти: „Діло” — Львів, ринок ч. 10.

Замовлені книжки за попереднім надісланєм грошей висилаємо
того самого дня, як на провінцію, так і на **Feldpost**-и.

Поодинокі книжки можна замовляти з 50% опушту, тоді просимо на
висялку звичайну долучити 10 сот., на поручену 50 сот.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 1.

Львів, січень 1917.

Рік XIII.

Свщ. Юліян Дзерович.

Моральна відбудова Галичини.

Війна лишить по собі величезні сліди. Не лиш через поорані окопами поля, пориті гранатами ниви, повалені хати, попалені оселі, не лиш через велику смертність людности від куль, пошестий та голоду, але вона зазначить свої сліди і на доси здоровій душі нашого народа, на його моральнім обличчю широкими бороздами, у яких рости ме хваст моральної гнилі, хабазе засіяного безправства, полин народного горя!...

На що той наш добрий український народ тепер не надивив ся?

Він місяцями, ба й довше, не мав церковного богослуження, бо його пастирів не стало, а через брак священиків годі було пустуюче місце обсадити місцевими душпастирями. Забрало народови проводу і науки, він відвик від богослуження і церкви!...

Він бачив, як його святошами „гендлюють“, як за полишене своєї католицької віри йому платили мукою, солониною, рублями. Те, за що так Христос ганьбив у храмі Єрусалимським торговців, щоби не робил з дому Отця вертепу розбійників, тепер він наглядно і безкарно видів виконване православними батюшками з Євлогієм во главі!...

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Він бачив свої храми Божі, святині, спрофановані не лише шпиталями, але він видів там і коний і стайню і касарню і кіно, там — де доси був Христос утаєний в Найсвятійшій Євхаристії!..

Він, заохочений козаками та салдатами кидав ся декуди на рабунок чужого майна, на грабіж сусідів, а навіть майна свого неprisутного отця духовного!..

Він мусів — примкнувши уста на колодку — зносити безправну реквізицію його власного майна, його тяжко запрацьованого добутку, тому черкесами, козаками та М.. будугь страшити довго, довго матери своїх неслухняних дітей.

Він бачив знасилюваних своїх жінок та дівчат через часті постої салдатів по своїх хатах. Мужі пішли на війну а жінкам годі нераз було самим обігнатись в длізливик синів Марса. За тим іде розлюзнене моралі, легковажене заповідий Божих і тілесна та егична зараза!..

Жіноцтво діставши без праці гроші за військові причинки за своїх мужів, батьків та дітей, або продавши за добрі гроші свої рільничі проукти, навчило ся — де не було розумного слова спам'ятаня — марнотравити свій гріш на дурниці — як про се вже писалось в 1. ч. „Ниви“ з минулого року!

Молодіж полишена без оліки батьків, які пішли на війну, зморувилась, здичіла, бо мати нераз не в силі була повести дитину як слід по заповідях Божих і правах людських!..

З тих: „він видів“, „він приучив ся“ дало б ся ще довго, багато снувати дальше, але і сказане вистарчить, щоби доказати, що народ наш був на велику небезпеку наражений затратити свою віру, свою мораль, свої найкрасші чесноти, якими так додатно вирізняв ся від других народів.

Тому то, коли тепер навіть при нескінченій ще війні потворились окремі комісії для відбудови людських осель і працюють сквапно, щоби як найскорше загоїти рани завдані воєнною хуртовиною, то тим більше оказуєть ся пекуча потреба занятиь як найскорше моральною відбудовою нашого краю.

До сего покликане передовсім духовенство. І воно повинно і мусить взятись всіми до того можливими способами, які лише будуть в його розпорядимости. Отже точність у відправі богослужень, ядерні, цікаві, відповідні до часу проповіді, сповідальниця, катехизації,

школа, брацтва і інші средства, яких розумний, дбалий о свою паству душпастир найде подостатком, щоби спачену мораль народа випрямити, рани завдані душі народа вилічити.

Байдужність буде тут непростимим гріхом, ліни्वство у виповнюванню своїх обовязків буде гріхом до неба волючим! А між тим — на жаль — ось що читаємо в наших щоденниках „Ділі“ і „Українським Слові“ з послідних днів.

В „Ділі“ з 29. грудня 1916 ч. 316 в статі п. з.: „Роля українського духовенства в польщеню українського населеня“ находимо слідуочі стрічки:

„Дуже сумно в наслідках представляєть ся справа навчання релігії в народних школах.

Від якогось часу завело ся таке між нашим духовенством не тільки по містах, а й по селях, навіть з мішаною людністю, що воно свої обовязки в області релігійного навчання многих тисяч шкільної дїтвори уважає за побічне занятє, а голозну вагу кладе на інші справи — особисті, родинні, політичні, по часті й справи кас, спілок і т. д. Ми радо бачимо як священників так і урядників при громадській роботі, але під услівем, що вони сповнять насамперед совісно і докладно обовязки свого звання. Очевидно є багато виїмків від сього правила: людей, котрі обовязки свого звання виконують з тою солідністю, якої вимагає кожда служба своїй суспільности і котрі попри те ще знаходять доволі часу на совісне сповнюванє обовязків в інших областях національної праці, Але нині говоримо не про виїмки, а на жаль — про більшість.

Сором, а заразом досада чоловіка огортає, коли видить, як наші парохы чи катехиты занедбують обовязки перед шкільною молодіжю. Нарікаєть ся, що латиньке духовенство забирає нам діти й перетягає їх на лат. обряд. А було б воно хиба таке байдужне, як наше духовенство, колиб не брало до себе овечок, бачучи, що вони без опіки. Чи-ж не має дитина златинщити ся, коли вона дома чує польську мову або молитву, що по містах в низших верствах часто лучаєть ся, а в школі не чує ніякої молитви, бо катехит не приходить на релігію!

А хтож їх буде виховувати в такій любови? Хиба лат. священник, який правильно приїздить на релігію до своїх дітий, а українського — дасть Біг! І се все дієть ся в такій переважній хвилі, коли у нас кожда одиниця йде мало що не на вагу золота! Можеби понехати напад на „безбожників“, „радикалів“ і т. и. і не ввалювати на них вини сумного стану нашого обряду, а взяти ся до собі повіреної пастви і не допустити, щоби молодіж виховувала ся байдужною, а то й ворожою до обряду й народности. Але тут треба праці, а в іншій „роботі“ вистануть — слова. В усім

тим велика вина спадає на консисторію, яка не старається за контролю над працею нашого духовенства.“ М. К.

А в „Українськiм Словi“ з дня 30. грудня 1916 ч. 318, находимо слiдуючi слова, якi дословно з вступної статi наводимо:

„В Австрiї для священникiв школа отворена. Закони не тiльки не забороняють виховувати молодiж в дуcї релiгiйнiм, а противно, наказують.

І у инших народiв з такого положеня священники користають.

А у нас?

На останнiх зборах українського Педагогiчного товариства у Львовi свiтськi учителi жалувались прилюдно, що наші священники занедбують школу. В останнiх числах „Українського Слова“ жалується автор статi, мабуть також учитель чи учителька, що деякi наші священники до шкіл майже не заглядають. Підльвівськi ревнiйшi священники жалують ся в приватних розмовах на деяких своїх товаришiв, що тi школу оминають постiйно й послiдовно...

Ми знаємо в самiм Львовi (на передмiстях) такi школи, де ще доси не було нашого священника сего року. Минувшого року одна середня львівська школа не бачила цiлий рік свого священника...

Таке у деяких наших священникiв розумiнє церковного й народного інтересу. Не кажемо, у всiх. Є, хвалити Бога, не мало й ревних священникiв.

Не думаємо, щоби за сї уваги мiг хто дивитись на нас кривим оком. Ми їх робимо по щиростi, в інтересi загальної нашої срави. Не виключаємо від закиду байдужности до школи й инших чинникiв. Кличемо до всiх однаково: Займiм ся ревнiйше вихованєм дiтей нашого народу, заопiкуймо ся щирiйше школою і нашою молодiжю. Не займемо ся ми нашими дiтьми, то найдуть ся вже такi, що їх пригорнуть до себе, але тодi тi дiти не будуть вже нашими.“ Б.

Терпкi слова докору — нiде правди дiти — але подиктованi великою вагою рiчi і зрозумiнєм потреби працi на поли церковнiм і народнiм! Моральна вiдбудова повоевнних розвалин мусить зачати ся від обовязковости, вона мусить зазначити ся передовсiм совiсним сповнюванєм обовязкiв. Обовязки, якi накладає нам наше зване, наші стан мусять iти передом і ми не смiємо себе витолковувати, що у нас на се часу, на се сил не має. Вiдложiм всякi каси, касина комiтети, анкети на друге мiсце, а церков і школа мусить iти передом. Вже Христос Спаситель сказав: „Никтоже можетъ двѣма господинома работати: либо единого возлюбить, а другаго возненавидить, или единого держитсѣ, о друзѣмъ же нерадити начнетъ.“ (Мат. 6. 18).

Не думаю тут зовсім виступати проти участі духовенства в праці на полі суспільнім, просвітнім, економічним. „Et hoc faciendum et illud non omittendum“. Ніхто певно з нашої суспільности каменем не кине на такого нашого священика, який задля браку часу не зможе брати пильнійшої участі в громадянськiм житю. Скоро лише такий священик церков і душпастирську працю поставить на висоті: гарно проповідає, пильно катехизує, веде брацтва церковні, заховає педантичну точність в богослуженнях, пригорне інтелігенцію і народ до церкви то він зрєбив много і то на тім полі, де світський інтелігент не має доступу а директ ру в касі, господарство в касині, участь в виділах може позиставити і світським. Колиж світських таких людей відповідних не має в даній місцевости, то скорше народий голос вибачить священикови абстиненцію в позацерковній діяльності, як недбальство в церкві, відправі, катехизації, школі. Адже у висше наведених дописах світський чоловік висказує ті самі гадки кажучи: „Ми радобачимо як священиків так і урядників при громадській роботі, але під услівєм, що вони сповнять на самперед совісно і докладно обовязки свого звання.“ („Діло“ ч. 316).

Поза тими звичайними середниками віднови народної душі треба буде взятись і за надвичайні середники, як місії, реколекції, особливо в околицях, де православна пропаганда мала успіх, де було доси вкорінене москвофільство, та в тих околицях, які через постій війська були наражені більше як другі на деморалізацію і затрату народної душі.

Під тим кличем „Обновити все в Христі“ вступаймо в новий 1917. рік. Відзискати народ для Христа, обновити його чудотворним лучем Христової науки — се повинно бути нашою роботою, нашою працею у грядучім четвертiм році страшної, небувалої, світової війни. Буде се вимагати більше праці, усилнійшої роботи, але не забуваймо, що війна на кожду одиницю наложила більше обовязків і більше тягарів. Наложила вона і нам і хрести і тягарі, та не біймось, не лякаємось, бо „вся возможемъ о укрѣпляющемъ насъ Христѣ“.

о. Д-р Андрій Ішак.

Кондіфікація церковного права.

На тайнім консисторськiм засіданю дня 4. грудня с. р. виголосив папа Венедикт XV промову, в якій подав до ві-

домости католицького світа, що „Кодекс церковного права“ вже покінчений і буде незадовго промудлований.

З появою нового кодекса повитати мусимо велике епохальне діло в церковнім законодавстві, яке в той спосіб зістало остаточно унормоване. Жерела, на які дотепер покликувано ся при цитованю канонічного права, були так недоступні, а при тім так різнородні що до своєї критичної вартости, що основну знайомість цілого канонічного права тяжко приходило ся присвоїти навіть найфаховішим правникам. Далше відмінні обставини часу і території змінiali правосильність многих приписів і постанов так, що нераз треба було відносити ся в справі їх автентичної інтерпретації до Риму. Всі ті труднощі і невиноди як теоретичної, так і практичної натури зістануть усунені з появою нового „Кодекса церковного права“.

Обіймати він буде пять книг: I. Норми загальні (*Normae generales*). II. О особах (*De personis*). III. О річах (*De rebus*). IV. О судах (*De iudiciis*). V. О карах (*De poenis*). В той спосіб зістала покінчена трудна чотирнацятитісна праця правничої комісії в Римі, в якій склад входить 16 кардиналів під предсідательством св. Отця, або заступника предсідателя кардинала декана (*Commissione pontificia per la codificazione del diritto canonico*). Сій головній правничій комісії підчинена була ширша комісія, в якій склад входило 46 членів, дорадників, правників і теологів, в тім 3 особи свіцькі. Після націй представляв ся сей склад комісії ось як: 27 Італійців, 4 Французи, 4 Еспанці, 6 Німців, 2 Бельгійців, 2 Нідерляндців, 1 Мадяр. Половина членів сеї ширшої комісії належала до клиру свіцького (22), друга половина до клиру монастирського (21), 3 членів становили цивільні правники. Ся нерівність національна в складі ширшої комісії поясняєть ся тим, що многі єпископи не робили ужитку з признаного їм права вислати одного або кількох каноністів зглядно богословів до комісії в Римі. Однак мали єпископи в иньший спосіб забезпечену участь в кодифікації церковного права, іменно насамперед в сей спосіб, що єпископи поодиноких провінцій виготовали на завізване св. Отця проекти реформи, пізнійше в сей спосіб, що одержували з Риму поодинокі проєктовані розділи нового кодекса до перегляду і одобрень. Душею ширшої і тіснійшої комісії був через цілий час кардинал Петро Гаспарі, якому припадає львина часть заслуги в скодифікованю церковного права.

Ціле велике діло кодифікації заініціював покійний папа Пій Х. булею *Motu proprio* з 14 марта 1904 р. Він установив згадані дві комісії. Їго численні декрети були зависимі від праць сих комісій. Так прим. знані декрети *Ne temere* (2/VIII. 1907) і *Sapienti consilio* (29/VI. 1908) були витягом в опрацьованих вже розділів нового кодекса.

Яку користь приносить новий кодекс церковного права?

Як вже зазначено, через кодифікацію церковного права буде уявлена всяка непевність що до обов'язуючої сили права. Це зазначає виразно в своїй промові папа Венедикт XV., іменно в кількох кінцевих реченнях. Новий кодекс обіймає ціле загально обов'язуюче право римської Церкви. Для того з промудрацією сего кодексу стратять свою вартість всі жерела загального церковного права, на які до тепер треба було покликувати ся. Побіч права Божого буде мати загальне церковне право тільки одно одиноке жерело в новім кодексі, хоч поодинокі параграфи і розпорядження будуть дословно ті самі, що в старших декретах і розпорядженнях. Також право партикулярне не буде мати обов'язуючої сили, о скільки буде стояти в противорічності з правом нового кодексу. Инше право партикулярне, котре не буде впрост стояти в противорічності з правом загальним (*jus particulare praeter legem universalem*), як також всі привилеї і партикулярні права заосмотрені в клявзулю будуть мати обов'язуючу силу навіть, якби новий кодекс якийсь привилей виразно відкликував. Тут належать також виїмкові права східних зєдинених Церков, поодиноких націй і володарів.

Дальше в науці церковного права наступить з промудрацією кодексу зміна системи. Історично-правничі підручники канонічного права стратять своє значінє, з виїмком своїх ізагогічних частий. Підставою викладів церковного права буде від тепер новий кодекс, а література церковного права розвинеть ся в найближшій правдоподобно будучности в напрямі історії права, коментарів до нового кодексу і ізагогії права. Тому треба сподівати ся, що з новим кодексом наступить золота доба церковного права, в якій не будет ся тратити часу на вишукування обов'язуючого права, а обернеть ся час і сили на історично-правничі досліди.

Справедливо можна назвати Пія X. і Венедикта XV. гідними наслідниками Іннокентія III, Гонорія III і Григорія IX. Іх діло перевисшає величиною і вартостию о много середновічні збірники згаданих трех папів.

Промова Папи Венедикта XV. з дня 4. грудня 1916.

Маємо намір говорити про кодекс канонічного права, китрий ми, тому що він вже щасливо зістав покінчений, вскорі після вашого бажання промудруємо. Нікому

не відомо се ліпше, як вам, всесеснійші Братя, що права і зарядження, які видала церков в своїй материнській дбайливості нагромадили ся з ходом століть в такій степені, що навіть найміродайнїшим правникам приходило ся тяжко присвоїти собі їх основне знанє. До сего треба ще додати, що канонїчні зарядження внаслідок змінених обставин не відповідали своїм потребам і домагали ся розумної і відповідної реформи. Також оказувала ся конечність зредагованя кодексу церковного права для того, що в інтересі церковної дисципліни можна лекше упевнити ся, котрі приписи і права в церкві обовязують. Було бажанєм не лише єпископату і клиру, але також всіх, що віддають ся студіям канонїчного права, мати такий кодекс під рукою. Св. Столиця давно вже була цовзяла сей намір, але великі трудности стояли на перешкодї приложити руку до діла. Господь хотів заховати заслугу і славу виконаня сего діла нашому світлому попередникови Пієви Х. Ви знаєте добре, всесеснійші Братя, з якою рішучістю взяв ся Пій Х. зараз по вступленю на престол св. Петра до сего великого діла і з яким переконанєм і якою витривалістю він єго попирав в часі свого понтифікату. І хотяй не було єму даним допроводити се діло до кінця, то він одинокий мусить уходити за творця того права, що вславить єго ім'я, як Іннокентія III, Гонорія III. і Григорія IX., тих в історії канонїчного права найславнїйших Папів. Буде для нас великим вдоволенєм, коли нам пощастить ся промудувати сей кодекс, котрий єму завдячуємо.

Намісник Христа висказує тепер всім кардиналам, єпископам, пралатам свіцького і монастирського клиру, як також особам цивільним, що причинили ся своєю працею до сего діла, свою подяку. З радостию висказуєм її і віримо, що сповняємо в сей спосіб миле і приємне припоручене нашого Попередника. Особливо тішить нас, що можемо зложити данину вдячності і похвали нашому улюбленому синові, кардиналови Петрови Гаспарі. Він поносив від самого початку найбільшу часть тягару і дав при тім докази не лише рідкого дару духа і знайомости права, але також великого запалу і желїзної енергії, котра єго не опустила навіть тоді, як він обняв обовязки нашого секретаря стану і в той спосіб взяв на себе ще многі иньші завданя.

Маємо оправдану надію, що се діло, так важне і так на часі, буде все більше скріпляти церковну дисципліну. Бо знайомість церковного права не мало облегчить заховуванє єго на велике спасенє душ і на розцвіт самої Церкви. Є се фактом, який справджуєть ся в кождім людськїм товаристві, як також в міжнародних відносинах людей: коли цвите поважанє права, тоді панує в мирі добробут. Де однак повагу права понижуєть ся або цілковито допчєть ся, там панує незгода і самоволя та нищить ся публичний і приватний

порядок. Найліпшим доказом на се, коли взагалі якого доказу треба, се події дня. Страшний, кровавий конфлікт, що нищить Європу, показує наглядно, до якого проливу крови [до якої руїни веде нехтоване найвисшого права, що нормує відносини поміж державами. Ми видимо по ділі, як в тім замішанню народів святі знаряди і божі слуги, навіть на високих церковних становищах, дізнають негідного трактованя (св. Отець має на думці арештоване Митрополита Шептицького і кард. Мерсієра), хотяй одні і другі як на підставі божого так і людського права є нетикальні. Тут виривається много горожан з їх домашнього огнища серед сліз материй, жінок і дітей. Там наражені отверті міста і безборонний нарід на напади літаків. Скрізь на суши і на морю діють ся річи, що наповняють душу смутком і розпукою. Оплакуючи сі могили нещастя і осуджуючи наново сі несправедливости, які діють ся на світі, скрізь і кимнебудь вони булиби виконувані, надіємо ся, що Господь сповнить наше бажанє, що як промультгація нового права означати буде справедливійшу і спокійнійшу добу для Церкви, так також свіцькій суспільності через поважанє права і справедливости приверне наново порядок і заясніє як перше бажаний мир, який побратаним народам принесе знов щастє.

Сповідь Відступника.

Подав

д-р Н. Студинський.

Дня 4 (17.) IX. 1910 року умер в Радомі галицький емігрант, тамошний парох і православний протоєрей, Лука Матвієвич Цирик у 81. році житя¹⁾.

На кілька літ перед смертю (в р. 1903) був він, мабуть в останне, в Галичині, зложив у „Народнім Домі“ 20.000 корон на стипендію свого імени і своєї жени Катерини Матвієвної з Лисинецьких Цирикової для виобразованя ремісників підмайстрих і т. п.²⁾. Мабуть тоді віддав він в руки тодішного директора бібліотеки „Народного Дому“, проф. Филипа Свистуна рукопись „Изъ моего прошлаго“ з застереженєм, щоби її не печатано аж після його смерти. Я скопіював її ще в р. 1911. та доперва нині видаю

¹⁾ „Галичанинъ“ 1910 ч. 200 і „Прикарпатская Русь“ 1910 ч. 290.

²⁾ „Вѣстникъ“ Нар. Дома 1903 ч. 242.

її в світ, коли я свідомий того, що не спричиню ніякої прикраси покійному вже Фил. Свистунови, який за те, що дозволив мені видати „Кореспонденцію Якова Головацького“, зазнав чимало докорів, а в додатку зневолений був виправдувати ся на письмі перед управою „Народного Дому“.

„Изъ моего прошлаго“ се сповідь о. Луки Цибика, писана при кінці 1893 року, а викликана тим, що роком раніше, дня 1. VIII. 1892 р. усунено його з варшавської консисторії та з парохії при церкві Успенія і перенесено на парохію до Радома. Стало ся се під впливом „древлеправославныхъ“ (уроженців Росії) що не хотіли бачити на сім важнім становищі в Варшаві Галичанина. Усунене з Варшави до Радома уважав о. Лука Цибик „кровною и безпощадною обидою“ нанесену йому за тяжку працю в користь православної церкви і обединення. Під вражінем сеї наруги, яка його стрінула ненадійно, списав о. Цибик свою сповідь, страшну своєю щиростію, страшну в першім ряді для характеристики його самого.

З неї дізнаємо ся, що вже в році 1853, коли Цибик був питомцем віденської духовної, отже католицької семінарії, він чимало перетерпів за свою „преданность православію и св. Руси“.

Колиж він, зараз після висвячення в р. 1855, став катехитом для гімназійної молодєжи, зразу провізоричним в акад. гімн. у Львові, а опісля дійсним в Тернополі, він вважав умісним, подбати про видане підручників для науки релігії, які переклав з католицьких авторів, єпископа Конрада Мартіна і дра Йос. Феслера, але видав їх „о сколько въ Галиціи дозволено, на чистомъ русскомъ языкѣ, чѣмъ хоть отчасти предохраняла ся русская молодєжь отъ порчи русскаго языка теперешнимъ украинизмомъ и полонизмомъ“.

Хто з молодечих літ мав такі релігійні та національні пересвідчення, як о. Лука Цибик, сему не тяжко було покинути в р. 1869. Галичину. Він поїхав у Холмщину з повною свідомістю і наміченою цілю, руйнувати уніятську церкву, хоть вона вивела його в люди та дала йому в руки духовний провід гімназійної молодєжи, хиба одно з найкращих достоїнств, якого міг в Галичині діпняти жонатий священик.

Але в Холмі дістав він щось більше понад се, бо професуру церковного права в духовній семінарії побіч обов'язків „законоучителя шестикласснаго училища“, де він знов дбав про те, щоби повірена його проводови молодіж не йшла на службу „полоніи и католицизму“.

З Холму перейшов о. Цибик в р. 1874 на пароха уніятської Успенської церкви до Варшави, і тут він, тоді ще

уніятський священник, підготовлював терен для православ'я, яке послідовно в р. 1876. перевів¹⁾.

Силі своєї місіонерської діяльності приписав о. Цирик наворотанє на православє не тільки „упорствующихъ уніатовъ католиковъ, лютерановъ, жидовъ, живущихъ въ Варшавѣ и внѣ Варшавы“, але також „бывшихъ уніатовъ Сѣдлецкой губерні“, зачкнених за віру в варшавській цитаделі, яких приводжено до церкви о. Цирика при улиці Медовій „подъ конвоемъ жандармовъ для вразумленія и наставленія“. І чи можна дивувати ся, що ті переслідовані та карані в'язницею за віру люди вже протягом шести неділей „навертали ся“ з „упорныхъ Савловъ“ на „усердныхъ Павловъ“?

На доказ, чим був Цирик для православної церкви, навів він у своїй сповіді ряд голосів православних владик, учених професорів та діячів тодішньої Росії. Всі ті голоси, без сумніву, поважні і годі навіть їх піддавати в сумнів. Але й ці владики, учені та діячі були безсильні, щоби усунути від о. Цирика наругу за вірну службу російській державі і православній церкві. А ся наруга була рівночасно гіркою заплаатою за... апостазію від уніятської церкви і за відступство від рідного народу.

Отець Цирик велить нам вправді вірити, що за сю наругу, йому заподіяну згинули в тяжких недугах не тільки його вороги, але й помиралі з жалю також його приятелі, московський митрополит, Леонтій і секретар варшавсько-холмської консисторії, Мих. Мих. Замаряєв. . . Та і ці події не мали ніякого впливу на поліпшенє його долі. Навіть тиха погроза о. Луки Цирика, що він готов покінчити жите за границею, не принесла бажаного повороту до Варшави.

О. Лука Цирик остав по конєць свого житя в Радомі. Рідну землю, Галичину він любив. Для неї ніс він дари зі свого майна. Для неї клав він основи під образованє нашого жіночого покоління. Для галицької землі основував в н стипендії. Русофільське товариство „Жизнь“ дістало також на сю ціль значнійшу жертву. Житєм Галичини він живо цікавив ся та з жалем підносив під адресою російських, духовних властей заміт, що його викинено насильно з Варшави, підчас коли в Галичині парох „огражденъ закономъ настоятельской неприкосновенности“ і усунути його без рішеня справи в трех інстанціях не вільно. А в докорі під адресою світських властей зазначував він се, що його

¹⁾ Порівнай „Другъ“ за рік 1876 ч. 3., де поміщена проповідь Луки Цирика: „Слово по случаю торжественнаго акта возсоединенія греко-уніятскаго прихода (варшавскаго) съ православною Церквою“. Гляди також „Слово“ за рік 1876 ч. 16, де напечатана допись з Варшави про „Возсоединеніє уніятскаго прихода въ Варшавѣ съ православною церквою“.

товариші катехити и Галичині дослужили ся вже в р. 1893 платні 2.000 зр., коли він після 24 літ праці в Росії, не то що не має ніякого забезпечення в формі пенсії, але й виставлений на наругу. Тай сі наріканя не придали ся на нічо.

Отець Цирик відбив ся від свого народу, а коли пристав до московського, дізнавав ласк тільки так довго, докиль його потребували. Опис я нашли ся свої люди, без сумніву, менше образовані, але свої, яким треба було уступити місце. І чого иншого не повинен був о. Цирик надіяти ся, бо се звичайна нагорода для тих, що кинули свою церкву і нарід.

А бачив ще о. Цирик власними очима, як його праця і тих, що з ним покинули Галичину, пропадала марно. Він підносив з натиском у своїй сповіді, що без галицьких священиків і світських людей-емігрантів, в числі 500 осіб, Росія не була би в силі „оправославить и обрусить“ Холмщини, а тут він сам був свідком, як ціла будівля розлазилася. Під впливом толеранційного указу, виданого в Росії в р. 1905. ті „упорствующіє уніяти“, яких під конвоєм жандармів наVERTано на православє, перейшли wraz з дітьми в значній більшості на латинський обряд (на унію поворот був зборонений) і пропали безслідно для нашої народности. І не десятки, але сотки тисяч пішло сею дорогою. Ломила ся будівля піддержувана штиками жандармів, пропадала праця десятків літ, ведена руками галицьких апостатів. Скористала з неї Польща і католицький, латинський обряд. До таких вислідів довела робота Попелів, Цириків, Дячанів, Криницьких та инших галицьких емігрантів, ведена під покровом російського уряду!

На гробі о. Цирика станув вправді пам'ятник, який освячено дня 12. X. 1911 року¹⁾, але, хто знає, чи теперішня світова буря не змела пам'яті радомського протоєрея і його довголітної праці навіть серед його духовного стада.

І в Галичині, де о. Цирик провів свої молоді, повні заподадливої праці літа, в тій Галичині, про яку він все згадував, її навідував, власними грішми підпомагав, він забутий і чужий для неї. Його підручники для науки релігії не принесли в своїм часі ніякого хісна не тільки з причини великого об'єму, але й задля штучної, неприродної, напестреної церковно-слов'янщиною мови. Перекладчикови видавало ся, що його мова „чисто русская“, себ-то московська, але такою вона не була. Московська мова була би, без сумніву, більше зрозумілою, як та, якою перекладав о. Цирик свої підручники²⁾.

¹⁾ „Галичанин“ 1911 ч. 217 в новинці.

²⁾ Для характеристики мови перекладу підручників о. Цирика вистане навести деякі заголовки:

Писав ще о. Цирик, коли був питомцем, „Нравъ и просвѣщеніе Словенъ во обще отрывокъ изъ Шафарика, на чертанъ Лукою Ц... въ Вѣдні“¹⁾, та сей переклад свідчить про заінтересоване Словянщиною, але під оглядом мови є дивоглядом.

Вислав о. Цирик в р. 1855 для „Семейной бібліотеки“ Северина Шеховича переклад статі²⁾, який ледви, чи напечатано і наголовка її не знаємо.

В р. 1860. видав він „Житіє преподобного пустынника Онуфрія“ і важну статію п. з. „О сборникахъ русско-народныхъ пѣсень“³⁾, яка була цінним систематичним оглядом етнографічних видань і по нинішній день не стратила на вартости.

Інші писання Цирика маловажні, а його проповіді, виголошені в Варшаві та печатані у „Варшавскомъ Дневникъ“ може й інтересні та для нас байдужні.

На літературнім поли змарнував о. Лука Цирик багато часу і праці, без користи для молодіжи і галицької суспільности, яку любив і для якої по кінець свого життя задержав теплу пам'ять.

Чи жалував о. Цирик свого переходу на православіє? годі судити. Молодечі літа, проведені у віденській духовній семінарії під впливом видань Зубрицького, Якоба Головацького та під вражієм об'єдинительної, політичної агітації Ів. Головацького, приватного секретаря сербського патріярха Раячіча, Станковича і протоєрея російської амбасаді М. Раєвського⁴⁾, повели його на шлях православ'я і об'єдинення. Після переходу на православ'є відвороту для о. Цирика вже не було. Але саму сповідь „Изъ моего прошлаго“ хиба не на те писав він і велів її переховати, щоби пожа-

„Учебная книга католического вѣроученія въ пользу учениковъ высшей гимназіи въ цѣс. кор. австрійской державѣ. Послѣ д-ра Конрада Мартина, епископа Падернборнскаго, составилъ Лука М. Цыбыкъ, священникъ гр. кат. Архієпархіи академической въ Львовѣ. Часть III. Частное католическое вѣроученіе, Львовъ 1861. (8° стр. XIII+324) Перша часть „Общее католическое вѣроученіе“ вийшла в р. 1863 (8° стр. XVI+423) накладом Галицько-руської Матиці.

або: Библейская св. исторія ветхого завіта. Учебная книга въ пользу учениковъ низшей гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. Составилъ Л. М. Цыбыкъ... і т. д. Львовъ 1863. (8° стр. IX+378). Друга часть (8° стр. XI+276) вийшла в тім самім році, подібно, як перша, заходом Галицько-руської Матиці.

¹⁾ „Зоря Галицькая“ 1854 ч. 8—10.

²⁾ Гляди моє виданє: „Кореспонденції Як. Головацького“ (1849—62) стр. 206.

³⁾ Ся статя вийшла в „Зорі Галицькій“ 1860 — стр. 476—8.

⁴⁾ Гляди гарну студію д-ра Ярослава Гординського п. з. „Віденська гр. кат. дух. семінарія в рр. 1852—1855. Львів 1913 стр. 28—31... де подано доглядний огляд русофільських впливів.

лувати ся на дізнану кривду і наругу. Се пересторога для грядучих поколінь в Галичині, чого можуть надіятися від Росії. Тим вона важна для нас. Красшої характеристики Росії, як у сій пересторозі, шукати де иньде годі. Тому перепечатуємо її в цілости.

Писано у Львові дня 24. І. 1917 р.

Изъ моего прошлаго.

Да не въ судъ и не въ осужденіе будетъ мнѣ упоминаніе о моей посильной дѣятельности на пользу Церкви и Обществу. Не въ похвальбу себя я буду въ кратцѣ говорить о ней, но единственно для того, чтобы отгнѣнить главную сущность моей скорбной повѣсти и лучше ѣяснить ея значеніе. Только въ такомъ смыслѣ прошу понимать перечисленные здѣсь мои дѣянія.

Сорокъ уже лѣтъ прослужилъ я Церкви, школѣ и русскому народу въ Галиціи и въ Россіи вѣрою и правдою, какъ изъ краткаго начертанія моей дѣятельности можно легко убѣдиться. Этотъ краткій начеркъ и привожу здѣсь.

1. Будучи еще студентомъ въ 1853 году въ Вѣнскомъ университетѣ, я много вытерпѣлъ за свою преданность православію и св. Руси, за выписываніе изъ Москвы и Петербурга и чтеніе русскихъ, преимущественно православно-богословскихъ книгъ. Читать и выписывать изъ Россіи православно-богословскія и вообще, какія бы то ни были книги, было тогда въ Австріи строго запрещено и считалось преступленіемъ и мнѣ приходилось выписывать таковыя книги или чрезъ извѣстнаго Галицко-русскаго патріота исторіографа Дениса Зубрицкаго, или чрезъ Вѣнское русское посольство.

2. Въ качествѣ учителя древле классическихъ — греческаго, латинскаго и славянскаго языковъ, какъ равно и нѣмецкаго языка, и законоучителя, — по выдержаніи строгихъ экзаминовъ по этимъ предметамъ — я въ продолженіе своей 24 лѣтней службы въ Галиціи и Россіи воспиталъ многихъ русскихъ дѣятелей-патріотовъ, которые и въ Россіи съ пользою трудятся для Православія и св. Руси, нѣкоторые изъ нихъ занимають высокіе посты въ разныхъ отрасляхъ дѣятельности у насъ и въ закордонной Галиціи.

3. Для воспитанія женскаго пола въ духѣ православномъ и русскомъ я пожертвовалъ еще въ 1862 году свой большой каменный домъ съ огородомъ и садомъ подъ пансіонъ русскихъ дѣвицъ, какъ объ этомъ можно убѣдиться по дарственной грамотѣ, напечатанной въ Галицкой газетѣ „Слово“ за 1862 годъ № 15. стр. 57.

4. Будучи законоучителемъ въ губернскомъ городѣ Тарнополь въ Галиціи, гдѣ до 100 человекъ іезуитовъ открыли для окатоличенія и ополяченія Галицкой Руси гимназію, лицей и огромный интернатъ на 400—500 воспитанниковъ, я бодрственно стоялъ на стражѣ русской молодежи. Никакія интриги, хитрости и прельщенія іезуитскія не успѣли поколебить моихъ твердыхъ русскихъ убѣжденій. Я съ честью держалъ знамя св. Руси въ этой самой опаснѣйшей мѣстности для Галицкой Руси. Нѣкоторые изъ моихъ товарищей-сослуживцевъ русскихъ пали тутъ жертвою, а я, при помощи Божіей, остался нетронутымъ на своемъ посту до тѣхъ поръ, пока по вызову русскаго правительства я не переселился добровольно на службу в Россію.

Не лишнимъ считаю отмѣтить тутъ одно событіе, которое имѣло благотворное вліяніе на русскихъ въ Галиціи, такъ какъ однихъ, держащихся твердо своихъ (!) народности, оно ободрило, а другихъ — трусовъ и карьеристовъ, стыдящихся выказывать свою національность, оно озадачило и довело до того, что они стали публично заявлять себя русскими. Вотъ какъ это случилось. Въ большомъ собраніи русскихъ и поляковъ, состоявшемся по случаю похоронъ депутата, избраннаго въ соймъ и парламентъ русскими и польскими жителями города Тарнополя, а поэтому съ принимавшими участіе въ его погребеніи, — гдѣ всѣ говорили по польски, я своимъ появленіемъ въ это общество заставилъ даже и іезуитовъ, руководящихъ похоронами депутата, вести разговоръ со мною на русскомъ языкѣ во всеуслышаніе. Въ то время, въ шестидесятыхъ годахъ, это было происшествіе свсего рода, диковинка въ Галиціи, облетѣвшая вскорѣ всю Галицкую Русь, ибо патріоты радостно передавали эту новость другъ другу: „Отецъ Лука Цыбичъ заставилъ и іезуитовъ говорить по русски; дай намъ, Боже, побольше такихъ Цыбиковъ, и вся Галицкая Русь огласилась бы русскимъ словомъ“.

5. Занимая должность законоучителя въ г. Тарнополь, я не получалъ жалованья изъ казначейства девять мѣсяцевъ и жилъ на свои собственныя средства, и вотъ почему. Въ Австріи каждое должностное лицо получаетъ изъ казначейства жалованье отдѣльно для себя по квитанціи. Эти квитанціи писалъ каждый на своемъ родномъ языкѣ, русскій по русски, полякъ по польски. Но въ одно прекрасное утро, по какимъ то высшимъ соображеніямъ, отказываютъ въ выдачѣ жалованья по квитанціямъ, писаннымъ на народномъ

языкъ и выдаютъ деньги только по нѣмецкимъ квитанціямъ. Мои сослуживцы русскіе и поляки подчиняются этому произвольному нарушенію основныхъ державныхъ законовъ, я же своимъ настойчивымъ апеллированіемъ постепенно къ самимъ высшимъ инстанціямъ и наконецъ къ самому министру финансовъ добился рѣшенія, выдавать жалованье и по русскимъ квитанціямъ. — Рѣшеніе министра финансовъ послѣдовало отъ 23. Декабря 1864 года за № 61.455—1.800.

6. Въ городѣ Холмѣ Люблинской Губерніи, куда по вызову правительства прибылъ я на службу въ 1869 году изъ Галиціи, и въ качествѣ преподавателя каноническаго права въ Холмской духовной семинаріи и закоучителя женскаго шестикласнаго училища воспиталь сыновей и дочерей окатоличенныхъ и ополяченныхъ священниковъ и причетниковъ сознательными русскими патріотами и патріотками, и эта молодежь въ свою очередь дѣйствовала въ русскомъ духѣ и на своихъ отцовъ, побудивъ ихъ своими убѣжденіями оставаться на своихъ постахъ и не поступать на службу полоніи и католицизму. Кстати тутъ примѣтитъ, что почти половина уніатскихъ священниковъ въ это время отказались отъ своихъ приходовъ, чтобы не служить русскому дѣлу, и много изъ нихъ переселилось въ Галицію, гдѣ съ жаромъ ратуютъ за полонизмъ и католицизмъ въ большой вредъ Галицкой Руси.

7. Возведенный въ санъ настоятеля уніатской Варшавской Успенской церкви, я устроилъ ее внутри и снаружи по православному, совершалъ богослуженіе по уставу восточной Церкви и такимъ образомъ постепенно подготавлилъ паству свою къ православію, а наконецъ, при помощи Божіей, воссоединилъ ее съ Православіемъ. Задача была не легка. Само правительство сознавало это, и только тогда, когда оно убѣдилось въ совершенной подготовленности ея къ принятію Православія, рѣшено было въ высшихъ сферахъ совершить торжественный актъ воссоединенія.

8. Въ оправославленной мною церкви, которая считалась при мнѣ церковью миссіонерскою, совершалась миссія въ полномъ смыслѣ слова, Упорствующіе уніаты, католики, лютеране, нѣмцы, жидаы, живущіе въ Варшавѣ и внѣ Варшавы, въ Имперіи, за границей, прибывали ко мнѣ для наставленія въ православіи и принимали св. православную вѣру. Даже польскіе ксендзы и клирики, благодаря моимъ проповѣдямъ, проникались православнымъ духомъ и съ убѣжденіемъ принимали православіе.

9. Моими неусыпными заботами сооружена при входѣ въ церковь, въ видѣ часовни, пристройка, увѣнчанная пятью куполами съ восьмиконечными позолоченными крестами. Самъ Господишъ Оберъ Прокуроръ св. Синода, Константинъ Петровичъ Побѣдоносцевъ, въ бытность свою въ Варшавѣ, пришелъ въ восторгъ отъ этой пристройки и благодарилъ

меня публично въ Консисторіи въ присутствіи всѣхъ Отцевъ членовъ Консисторіи.

10. Мною составлены учебники по закону Божію для среднихъ учебныхъ заведеній въ Галиціи: а) Библейская св. Исторія ветхаго завѣта ст. 1—IX и 1—368; б) Библейская св. Исторія новаго завѣта ст. 1—XI и 1—276; в) Каѳолическое вѣроученіе — догматическое богословіе — въ двухъ частяхъ. I часть ст. 1—XVI и ст. 1—423; II часть ст. 1—XIII и ст. 1—324; г) Каѳолическое Нравоученіе — этика — ст. 1—XIII и ст. 1—281 и д) Исторія Церкви въ двухъ частяхъ. I часть ст. 1—IV и ст. 1—241 и II часть ст. 1—VII и ст. 243—567. Всѣ эти учебники проходили чрезъ чорнило трехъ цензуръ, наблюдающихъ за содержаніемъ предмета и за языкомъ, чрезъ духовную — состоящую при Львовскомъ митрополитѣ, и двѣ свѣтскія — при Львовскомъ намѣстничествѣ и при министерствѣ народнаго просвѣщенія въ Вѣнѣ. Не смотря на всѣ эти цензуры учебники, составлены, о сколько въ Галиціи дозволено, на чисто-русскомъ языкѣ, чѣмъ хоть отчасти предохраняется русская молодежь отъ порчи русскаго языка теперешнимъ украинизмомъ и полонизмомъ — Самъ Господинъ Оберъ-Прокуроръ св. Синода, которому поднесены были мною мои учебники, два раза изъявлялъ чрезъ повѣренныхъ лицъ желаніе, чтобы я *mutatis mutandis* занялся составленіемъ такихъ книгъ и для духовныхъ семинарій въ Россіи, ибо столь толково составленныхъ учебниковъ не имѣется еще для среднихъ духовно-учебныхъ заведеній въ Россіи.

11. Самые упорствующіе между бывшими уніятами Сѣдлецкой Губерніи, заключенные въ Варшавской цитадели, приводились подъ конвоемъ жандармовъ ко мнѣ для разсужденія и наставленія, а Богъ помогъ мнѣ по истеченіи шести недѣль этихъ упорныхъ Сауловъ обратить въ усердныхъ Павловъ. Освобожденные изъ заключенія уже какъ истинно-православныя чада, возвратясь во свояси, они спасительно дѣйствовали на своихъ упорствующихъ братій и для подкрѣпленія себя новымъ духовнымъ запасомъ въ дальнѣйшей своей дѣятельности они часто пріѣзжали ко мнѣ и съ просвѣгленнымъ и ободреннымъ духомъ возвращались домой для продолженія своей миссіи. Объ этомъ успѣхѣ заговорила почти вся пресса и духовная и свѣтская в Россіи; даже и заграничная печать обратила вниманіе на этотъ выдающійся фактъ. А русскіе патріоты съ разныхъ концовъ Россіи, какъ напр. ученый патріотъ, профессоръ Харьковскаго университета, уже покойный, Платоновъ, присылали мнѣ похвальные отзывы, удивляясь моему умѣнію миссіонерствовать.

12. Въ великомъ Галицко-русскомъ процессѣ подъ названіемъ „Ольга Грабаръ и Товарищи“, затѣянномъ въ 1882 году польскою интригой почти противъ всей Галицкой ин-

телигентной „твердой Руси“, замѣшали и меня, какъ измѣнника старающагося оторвать отъ Австріи и присоединить къ Россіи Галицію, Буковину и Угорскую Русь, меня одного говорю изъ Галичанъ, хотя на службу въ Россію, по вызову правительства, переселилось около 500 человекъ духовныхъ и свѣтскихъ Галичанъ. Выходить, что враги наши лучше умѣютъ оцѣнить дѣятельность и патріотизмъ русскаго человека, чѣмъ самые русскіе въ подтвержденіе словъ Спасителя: „Nemo in patria sua propheta“ — никто не есть пророкомъ въ отечествѣ своемъ (Лук 4., 24.). — Въ этотъ процессъ замѣшаны польщизной: вдова Генеральша Софія Александровна Левицкая-Леонтьева, извѣстная патріотка подъ и „русской солдатки“; бывшій профессоръ Варшавскаго Императорскаго университета, а теперешній ректоръ Юрьевскаго университета Антонъ Семеновичъ Будиловичъ; Угрозскій Мирославъ Адольфовичъ Добрянскій; Архимандритъ Одесскій Владиміръ Терлецкій; командированные за границу съ ученою цѣлю Соколовъ и Пальмовъ. Богу одному извѣстно, какую борьбу выдержалъ я тогда изъ-за правоты святаго дѣла, къ которому дерзновенно былъ припутанъ и защитникъ Православія и св. Руси, нашъ высокочтимый и любимый народолобецъ, извѣстный не только страждущей нашей несчастной Галиціи, но и всему болѣе, или менѣе тоже страждущему Славянскому міру маститый ученый и государственный дѣятель Оберъ-Прокуроръ св. Синода Константинъ Петровичъ Побѣдоносцевъ.

13. Меня одного изъ переселяющихся въ Россію Галицкихъ уніятскихъ священниковъ тогдашній митрополитъ карьеристъ Спиридонъ Литвиновичъ не хотѣлъ отпустить съ такъ называемою отпустительною грамотою (*litterae dimissoriales*) въ Холмскую тогда еще уніятскую епархію, подозревая меня въ неблагонадежности относительно уніи и будучи нравственно убѣжденъ въ томъ, что я всецѣло предавалъ Православію — въ чемъ онъ и былъ правъ — и что я только прикрываюсь уніатскою личиною. Онъ составилъ по этому дѣлу особую Коммисію изъ трехъ старшихъ соборныхъ протоіереевъ, и только тогда, когда они высказались въ мою пользу, онъ разрѣшилъ выдать мнѣ отпустительную грамоту.

14. Когда имѣла издавать ся въ Галиціи въ шестидесятыхъ годахъ первая политическая русская газета „Слово“, редактора оной Богдана Андреевича Дѣтцакаго, нынѣ бібліотекара „Народнаго Дома во Львовѣ“ никто изъ русскіхъ Львовянъ не хотѣлъ принять съ фирмою „Редакція Слова“ въ свой домъ, боясь террора свирѣпствовавшей тогда въ Галиціи полоніи, ополчившейся противъ Россіи. Одинъ я не устрасился натиска польщизны и пріютилъ у себя русскую редакцію.

15. Двухъ дочерей извѣстнаго во всей Россіи патріота-страдальца за св. Православіе и Русь О. Іоанна Наумовича я принялъ къ себѣ въ Варшавѣ безъ всякаго вознагражденія на воспитаніе и образованіе.

Этимъ далеко не изчерпывается характеристика моя. Но, по понятному чувству, ограничиваюсь немногимъ.

И такъ уже сорокъ лѣтъ провелъ я въ неусыпныхъ трудахъ, — какъ изъ предварительнаго краткаго очерка моей дѣятельности видно, — направленныхъ къ благу Церкви и Руси, и за свое добросовѣстное и честное исполненіе принятыхъ на себя обязанностей удостоивался уваженія и признательности. Даже и въ сферахъ враждебныхъ оцѣнена моя дѣятельность по достоинству, хотя конечно съ особой точки зрѣнія.

Такъ самые отъявленные враги Православія и Руси, зорко слѣдившіе за моими дѣйствіями, именно: цѣлая фаланга іезуитовъ; извѣстный русофобъ б. намѣстникъ Галиціи графъ Агеноръ Голуховскій, пытавшійся въ 1859 году отнять у Галицкой Руси азбуку и навязать ей латинско-польскій алфавитъ; польскіе школьные „ржонды“, подъ вѣдомствомъ которыхъ приходилось мнѣ закончить учительствовать въ гимназій, не дерзнули коснуться моей чести и лишить меня занимаемаго мною законоучительскаго мѣста, хотя они всѣ, зная мою преданность православію и Руси, считали меня, — и въ этомъ они не ошибались, — „москалефиломъ“ и „схизматикомъ“. Съ самую лестную аттестаціей они отпустили меня въ Россію, куда воодушевленный высшими патріотическими идеями, прибылъ я въ 1869 году вмѣстѣ съ другими Галицкими священниками по вызову правительства, чтобы помочь ему оправославить и обрусить отчуждившихся отъ православія и Руси своихъ русскихъ братьевъ, чего оно безъ содѣйствія Галицкихъ священниковъ никогда не достигнуло бы, какъ объ этомъ отзывается въ своемъ письмѣ ко мнѣ отъ 20. Января 1893 г. коренной русскій патріотъ-писатель: „Великое патріотическое русское дѣло возсоединенія могли совершить одни только Галицкіе священники и никто больше. Доказать это легко. Галицкихъ дѣятелей по всей справедливости слѣдуетъ окружить почестями и признательною братскою любовію, а не подвергать безсмысленнымъ гоненіямъ, какъ это дѣлаютъ наши „древле-православные“, пришедшіе въ край на все готовое. Пусть бы они сами попробовали провести возсоединеніе; они испортили бы дѣло на вѣки вѣчные“.

И самые выдающіеся и заслуженные въ Россіи мужи: въ Бозѣ почившій Кіевскій митрополитъ Арсеній; бывшій ректоръ СПетербургской духовной академіи, нынѣ протопресвитеръ и духовникъ Ихъ Императорскихъ Величествъ Янышевъ и другіе знаменитые дѣятели патріоты въ своихъ всенародно произнесенныхъ рѣчахъ во время возсоединенія

Холмской Руси приписывали заслуги водворенія Православія въ Холмско-привислинскомъ краѣ по преимуществу намъ Галицкимъ священникамъ; представляли своимъ „древлеправославнымъ“ насъ, Галицкихъ священниковъ, какъ примѣръ патріотизма; говорили, необинуясь, что „древлеправославные“, старшіе наши братья, должны учиться отъ насъ младшихъ своихъ братій патріотизму.

И самъ римскій делегатъ монс. Чишка (!) командированный папою предсѣдателемъ на областный соборъ во Львовѣ въ Галиціи въ 1891 году, видя, съ какою неустрашимую-патріотическою энергіей и всестороннимъ глубокимъ знаніемъ св. Писанія, соборовъ, каноновъ и исторіи Церкви Галицкіе священники защищали на соборѣ автономію своей Церкви, пришелъ въ изумленіе и публично говорилъ, что не встрѣчалъ еще столь патріотически настроеннаго и съ такою глубокою эрудиціей духовенства, съ какимъ пришлось ему встрѣтиться въ Галиціи.

Съ такимъ патріотическимъ настроеніемъ и съ такимъ образованіемъ прибыли по вызову правительства Галицкіе священники на службу въ Россію. Вначалѣ встрѣчали ихъ „древлеправославные“ съ почестями и братскою любовью. Въ пресѣ и обществѣ называли ихъ образцовыми пастырями. За подвиги ихъ отличали ихъ наградами. И я за мое усердное служеніе Церкви и Отечеству и за воссоединеніе съ православіемъ Варшавской Успенской церкви, гдѣ безчисленныя явныя и подпольныя интриги мѣшали осуществленію святаго дѣла воссоединенія, удостоился Высочайшихъ наградъ.

Но, увы, не долго продолжались миръ и благоденствіе, любовь и единодушіе между „древлеправославными“ и воссоединенными Галицкими священниками. Вскорѣ послѣ воссоединенія начались гоненія на Галицкихъ патріотовъ — образцовыхъ пастырей; посыпались клеветы на тихъ усердныхъ труженниковъ, перешедшія и въ пресу; а такъ какъ опроверженія этихъ клеветъ мѣстная пресса не принимала, то защита противъ этихъ напастей должна была обратиться къ заграничной печати. Такъ однихъ Галицкихъ священниковъ смѣшали съ лучшихъ приходовъ, имиже устроенныхъ, нанося имъ такимъ перемѣщеніемъ матеріальное разореніе, а благоустроеннымъ ими приходамъ разстройство. Другихъ ссылали въ монастырь и исключали изъ епархіи. Иныхъ своимъ обращеніемъ доводили до того, что они, оставивъ Россію, котрой прослужили вѣрою и правдою много лѣтъ, возвратились въ Галицію, гдѣ Полонія демонстративно приняла ихъ и пріютила.

И меня заточили въ Радомъ изъ Варшавы, гдѣ я создалъ при Успенской церкви приходъ и трудился при немъ съ самопожертвованіемъ 18 лѣтъ. Я былъ до того пораженъ и огорченъ этою неожиданною катастрофой, что хо-

тѣмъ оставить Россію и возвратиться на родину въ Галицію. Только доброжелательные русскіе патріоты, слѣдившіе за моею 18-лѣтнею миссіонерскою дѣятельностію, воздержали меня отъ этого шага, обнадеживая возвращеніемъ на мой постъ въ Варшаву.

Самъ московскій митрополитъ Леонтій, управлявшій Холмско-Варшавскою епархіей 16 лѣтъ, пришелъ въ негодованіе по случаю устраненія меня отъ Варшавскаго Успенскаго прихода и съ огорченіемъ отозвался объ этомъ въ своемъ письмѣ къ одной патріотизмъ выдающейся личности: „Жестоко оскорбили“, пишетъ онъ „Отца Луку. Ни въ какомъ случаѣ прихода его лишать нельзя было по справедливости. Приходъ онъ создалъ, онъ первоначальникомъ православія Успенской церкви. Какъ мнѣ больно видѣть пертурбацію. Господь видитъ мою душу и мою скорбь объ оскорбленномъ! Шлю ему благословеніе“. — Да упокоитъ его душу Господь въ селеніяхъ своихъ и причтетъ къ лику праведныхъ — защитника правды.

Много писемъ съ такимъ огорченіемъ и соболѣзнованіемъ ко мнѣ я получалъ и получаю еще до сихъ поръ изъ Галиціи и Россіи отъ истинно-русскихъ патріотовъ, ибо моя миссіонерская дѣятельность извѣстна и въ Галиціи и Россіи. Вотъ какъ пишетъ ко мнѣ отъ 3. Сентября 1892 года одинъ изъ моихъ друзей: „Мы съ женой не можемъ прійти въ себя отъ изумленія, прочитавъ въ Варшавскомъ Дневникѣ о Вашемъ перемѣщеніи въ Радомъ. Что это значитъ? Едва ли Вы сами пожелали оставить паству, которая Васъ такъ любить. Но если это произошло помимо Вашего согласія, то какимъ именемъ назвать фактъ такого распоряженія! Ужели не приняли во вниманіе хоть бы тѣхъ громаднхъ заслугъ, которыя Вы оказали дѣлу православія въ Польшѣ? Боже, до чего мы дожили! Вамъ Отецъ Лука, нанесена кровная и безпощадная обида! Мы съ женою постоянно чувствуемъ боль въ сердцахъ, вспоминая Васъ и добройшую Екатерину Матвѣевну. Очень просимъ Васъ, объясните намъ эту необычайную загадку; если можно, успокойте насъ и скажите, что Вы намѣрены дѣлать, поѣдете ли?“ — Дальше пишетъ: „Пошли Вамъ Господь всего лучшаго въ мірѣ семъ. Такіе люди, какъ Вы, стѣсненные печатью высшаго избранія, мимо своей воли становятся знаменемъ среди общества, понимающаго Государственные интересы“.

И заграничная пресса не осталась индифферентной относительно моего изгнанія изъ Варшавы. Зная, мою миссіонерско-патріотическую дѣятельность, она съ огорченіемъ отозвалась о такомъ со мною непатріотическомъ поступкѣ. „Перемѣщеніе протоіерея О. Луки Цыбика изъ Варшавы въ Радомъ“, пишетъ газета „Галицкая Русь“, за 1892 годъ въ № 198 на ст. 3. „сдѣлало не лишь у насъ, но также и въ Варшавѣ весьма непріятное впечатлѣніе. Вѣсть эта, какъ

намъ сообщактъ изъ-за кордона, какъ громомъ поразила всѣхъ многочисленныхъ друзей и знакомыхъ О. Луки, который въ теченіе цѣлой своей жизни съ самопожертвованіемъ служилъ русскому дѣлу, и всюду, гдѣ жилъ, оставилъ не затертые слѣды своей патріотической дѣятельности. Успенская церковь въ Варшавѣ, при которой цѣлый рядъ лѣтъ Отецъ Лука состоялъ Настоятелемъ, лишается на закатѣ его жизни. А церковь эта украсилась внутри и снаружи стараніемъ того же Настоятеля Отца Луки и стала святынею, въ которой находили утѣшеніе въ молитвѣ многіе премногіе русскіе люди и въ которой ежегодно присоединялось къ Православію по нѣскольکو десятъ человѣкъ*). Русскіе патріоты въ Варшавѣ, знающіе ревность Отца Луки, предпринимали всякія мѣры, чтобы Отецъ Лука остался дальше на своемъ мѣстѣ, однакожъ старанія ихъ были безъ успѣха.

И непріязненная москвофиламъ украинофильская газета „Дѣло“, за 1892 г. въ Н рѣ 201 издаваемая во Львовѣ въ Галиціи, пришла въ негодованіе отъ причиненной мнѣ обиды и съ сожалѣніемъ, вотъ какъ выражается обо мнѣ: „Московской влѣчности (благодарности) досвѣдчивъ (испыталь) на собѣ О. Лука Цыбикъ, бувшій катихитъ (законучитель) гимназіи въ Търнополи, а опѣсля (затѣмъ) эмигрировавшій въ Россію и принявшій тамъ православіе. Отецъ Лука Цыбикъ, пріятель п. Площанского и бл. п. Ивана Наумовича, належавъ до тыхъ Галичанъ, шо-то съ безмежнымъ довѣріемъ воддались Московщинѣ на услуги, сподѣваючись, що Москали узнають ихъ ширѣсть и ревность, тай водвѣчаютъ имъ по людски. И вотъ якъ разочаровались уже многи, якъ разочарсвался пок. Наумовичъ якъ плаче нынѣ на свою долю Площанскій, якъ горенько нарекають всѣ Галичане священники въ Холмщинѣ, — но все найбоolestнѣйше пришло ь разочароватися и заплакати Отцу Протоіереву Луцѣ Цыбикови. Бо и справдѣ учинено ему дуже тяжку кривду! Ого безъ причины, тѣлько абы позбутися его, яко Галичанина, — а на его мѣсце посадити Москаля, вѣднато ему посаду пароха (лишено его мѣста настоятеля) при Успенской церкви въ Варшавѣ и выслано до Радома. Вѣсть та, пишугъ Галицкой Руси изъ-за кордона, якъ громомъ поразила всѣхъ... русскіе люди предпринимали всякія мѣры, чтобы О. Лука остался дальше на своемъ мѣстѣ, однакожъ старанія ихъ были безъ успѣха. Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, der Mohr kann gehen“.

Недавно получилъ мой прихожанинъ въ Радомѣ письмо изъ-за границы отъ своей жены и далъ мнѣ для про-

*) Число присоединявшихся къ Православію въ этой церкви ежегодно прогрессировало, — въ послѣднихъ годахъ присоединялось къ Православію по 50—60 человѣкъ въ годъ, больше чѣмъ во всѣхъ другихъ церквахъ города Варшавы, вмѣстѣ взятыхъ.

чтенія, а если згодно, и списанія. Въ этомъ письмѣ, отъ 21 Іюля 1894 года, жена приводитъ между прочимъ, и свой разговоръ съ встрѣтившимся случайно въ Вѣнѣ уніатскимъ Галицкимъ священникомъ, который въ своемъ разговорѣ въ присутствіи нѣсколько другихъ моихъ прихожанъ, бывшихъ в это время въ Вѣнѣ, вотъ какъ отзывался обо мнѣ: „Изъ всѣхъ вѣнскихъ впечатлѣній самое интересное — это нечаянная моя встрѣча съ уніатскимъ священникомъ, прекрасно образованнымъ. Лишь кончивъ университетъ, онъ отправился просвѣщать другихъ. Онъ, между прочимъ, много говорилъ объ Отцѣ Протѣерѣ Цыбикѣ. Лично его не знаетъ, но память о немъ, по его словамъ, не скоро умретъ, такъ какъ старшіе передаютъ младшимъ о томъ, какой онъ благородный, чистой души человекъ и патріотъ, а все молодое поколѣніе учится по его учебникамъ, толково и умно составленнымъ. „Мы выросли на Цыбикѣ“, вотъ его выраженіе. Негодованіе или какъ онъ выразился, жалость на то, что его не оцѣнили — общая и составляетъ частый предметъ разговора. Здѣсь онъ былъ бы нашимъ оплотомъ, а тамъ его затодозрили въ непатріотизмъ, его, внесшаго серьезный вкладъ въ пользу русскаго дѣла, ушедшаго въ Россію, т. е. бросившаго все, что въ будущемъ ему улыбалось, почеть, значеніе, только въ силу глубокаго убѣжденія, только изъ желанія, принести посильную пользу и раскрыть глаза тѣмъ, которые еще слѣпы. Волновался онъ страшно и упрекалъ насъ русскихъ въ равнодушіи къ страждущимъ братьямъ Славянамъ. Я ему откровенно созналась, насколько у насъ въ вѣхъ, — за малыми исключеніями, — представленіе о Славянахъ смутно, о которыхъ мы много интереснаго узнали отъ того же О. Луки. Много и долго говорили мы, просто оторваться не хотѣлось, но повторить всего не имѣю времени“.

Не въ пользу Руси и Православія послѣдовало мое изгнаніе изъ Варшавы какъ бы нарочно тогда, когда развинулъ я самую обширную дѣятельность въ пользу Руси и Православія. Видя мою многоплодную миссіонерскую дѣятельность ученый историкъ и усердный ревнитель православія Михаилъ Осиповичъ Коляловичъ, нынѣ уже покойный, дважды нарочно посѣтившій меня, въ бытность свою въ Варшавѣ, былъ восхищенъ до того, что непременно хотѣлъ познакомить съ нею ширшій кругъ русской публики посредствомъ печати. Еле, еле, удалось мнѣ убѣдить Михаила Осиповича, что этого рода огласка польстила бы развѣ только моей личности, а не помогла бы общему русскому дѣлу, которое я ставлю выше всѣхъ своихъ личныхъ выгодъ, и возбудила бы у моихъ братій „древлеправославныхъ“ зависть, которая могла бы послужить тормозомъ святому дѣлу.

Но я все таки не избѣжалъ зависти, которая не могла равнодушно смотрѣть на то, какъ я, Галичанинъ, — по понятію „древлеправославныхъ“ даже не русскій, а какой-то западникъ, — могъ держать знамя православія такъ высоко, стать выше „древлеправославныхъ“ іереевъ, даже выше общезвѣстныхъ миссіонеровъ католическихъ, обращая и ихъ въ православіе. Для доказательства назову ксендза доминиканца-предикатора и лектора духовной семинаріи Іосифа Новацкаго и католическихъ клириковъ здѣшнихъ и заграничныхъ, кончившихъ католическія духовныя семинаріи. — Не могла эта зависть равнодушно смотрѣть на то, какъ почти все интеллигентное высшее сословіе города Варшавы прильнуло къ Успенской церкви, оставивъ соборъ, гдѣ не находило просвѣщенія для своего омраченнаго разными лжедоктринами разума и облегченія для своего наболѣвшаго отъ разныхъ невзгодъ сердца въ живомъ словѣ Божіемъ — проповѣди, которую я неопустительно произнесилъ не по тетрадкѣ а наизусть каждый воскресный и праздничный день*). — Могла ли эта страсть зависти не обуреваться гнѣвомъ, видя, что бѣдные и нишимушіе, богатые и знатные болшею частію совершали требы въ Успенской церкви? Какъ нѣкоторые изъ интеллигентнаго высшаго сословія прямо высказывали, что я своими проповѣдями сдѣлалъ изъ нихъ — полупротестантовъ — истинныхъ чадъ православной Церкви? Какъ многіе православные, не бывшіе мно-

*) Въ доказательство приведу умѣщенный въ газетѣ „Гражданинъ“ за 1882 г. въ Н-рѣ 36-омъ ст. 9. отзывъ православнаго челоѣка, прилежно посѣщавшаго въ Варшавѣ храмы Божіи и внимательно слѣдившаго за проповѣдью слова Божія въ храмахъ Варшавскихъ. Высказавъ свое сожалѣніе, что въ „древлеправославныхъ“ церквахъ рѣдко проповѣдуются слово Божіе, а если иногда и проповѣдуются, то проповѣди не достають теплоты и сердечности, какъ будто слово сказано по чьему-то приказу, а не по добровольному желанію, отъ чего часто и обдають слушателей холодомъ, — вотъ какъ выражается онъ далѣе: „Съ радостію можемъ указать на церковь Успенія Пресвятыя Богородицы, что на Медовой улицѣ, гдѣ каждое воскресеніе священникъ произноситъ глубоко-прочувствованныя проповѣди, отличающіяся именно теплотою и искренностію, кротостію и смиреніемъ. Онѣ производятъ на слушателей чрезвычайнo сильное впечатлѣніе и, конечно, ни одно слово не пропадаетъ даромъ, а будетъ принято съ сердечною благодарностію и навѣрно глубоко западетъ въ сердце, приноситъ въ послѣдствіи достойные плоды. Намъ случалось не разъ видѣть тѣ взволнованныя и растроганныя лица, съ которыми молящіеся уходили изъ храма послѣ наставленія добраго священника. Много истиннаго благодѣянія могутъ сдѣлать эти слова, простыя и безыскусственныя, но рущіяся изъ глубины души, отъ наболѣвшаго сердца, измученнаго горестію и скорбію о своихъ заблудшихъ прихожаняхъ. И конечно всѣ тѣ, кто слышали его, глубокоблагодарны и признательны своему достойнѣйшему пастырю... Крайне сожалѣемъ, что въ соборѣ, великомъ по-стомя, было сказано всего только двѣ проповѣди, а между тѣмъ въ такое время желательно бы слышать почаще и погромче слово, столь нужное именно во время покаянія и такъ пренебрегаемое нашими іереями. Удивляемся такому нерадѣнію о насъ нашихъ священниковъ!

го лѣтъ у исповѣди и святаго причастія, побывъ въ Успенской церкви на богослуженіи и проповѣдяхъ, совершали этотъ святой долгъ съ сокрушеннымъ и смиреннымъ сердцемъ? Какъ нѣкоторые, прочитавъ мои проповѣди, иногда печатавшіяся въ Варшавскомъ Дневникѣ, пріѣзжали изъ отдаленныхъ городовъ и селеній въ Успенскую церковь для уврачеванія язвъ душевныхъ? Могла ли эта страсть зависти оставаться равнодушной, слыша, какъ самъ приснопамятный архіерей, добрѣйшій Леонтій, какъ самъ Оберъ прокуроръ св. Синода, умнѣйшій Константинъ Петровичъ Побѣдоносцевъ ставили меня за образецъ „древлеправославнымъ“ іереямъ?

Зависть и злоба выжидали только удобнаго случая для достиженія своего злоумышленія. И вотъ представился такой случай. Когда всѣхъ четырехъ преклонныхъ лѣтами членовъ консисторіи замѣнено новыми младшими, съ оставленіемъ однакожъ старыхъ смѣщенныхъ членовъ консисторіи на занимаемыхъ, или при церквахъ въ Варшавѣ постахъ; меня, состоящаго тоже членомъ консисторіи, не только смѣщаютъ изъ консисторіи, но и лишаютъ мѣста настоятеля при Успенской церкви въ Варшавѣ, чтобы вызваннаго изъ города Радома настоятеля церкви въ члены консисторіи пристроить при занимаемой мною Успенской церкви, которую я создалъ и при которой стоялъ настоятелемъ 18 лѣтъ.

Можетъ показаться, что въ Варшавѣ не было іереевъ, которые могли бы проходить должности членовъ консисторіи и были бы способны къ этой должности. Но такой крайности не было, ибо въ Варшавѣ были и есть іереи, которые имѣютъ всѣ данные бытъ членами консисторіи, какъ кончившіе духов. академіи со степенями магистровъ и кандидатовъ и занимающіе такіе посты въ Варшавѣ, которые не мѣшаютъ имъ проходить должности членовъ консисторіи. Таковы напр. настоятель Замковой церкви магистръ протоіерей А. Демьяновичъ; священникъ Варшавскаго кафедральнаго собора кандидатъ И. Эмильяновичъ, который по истеченіи пяти недѣль по моему устраненіи изъ г. Варшавы и былъ назначенъ пятымъ членомъ консисторіи.

Много пало жертвъ этого переворота. Вскорѣ послѣ моего устраненія изъ Варшавы первый подстрекатель и главный виновникъ катастрофы заболѣваетъ, болѣзнь изо дня на день усиливается и приковываетъ его къ одру, съ котораго онъ уже больше не всталъ. Онъ скончался 19 декабря 1893 года послѣ долгихъ и тяжкихъ мученій. Онъ былъ то и главнымъ виновникомъ злопамятнаго раздора между „древлеправославными“ и Галицкими священниками въ 1880 году, о чемъ говорила въ свое время съ негодованіемъ и огорченіемъ и заграничная печать. Полонія стала радоваться этому раздору, находя въ немъ самое удобное

для себя средство разъединять русскихъ въ Галиціи, распространяя и усиливая между ними украинофилизмъ и водворяя ненависть къ Россіи.

Другая личность, недолгоблывавшая Галицкихъ священниковъ, командированная въ качествѣ ревизора и слѣдователя въ Холмско-Варшавскую епархію, поражается тяжкимъ недугомъ и умираетъ.

Еще надъ одною личностію висѣлъ уже два раза на волокъ мечъ, и если она осталась пощаженной, то кажется для того, чтобы доставить побѣду невинности и правдѣ надъ зависимостію и коварствомъ, успѣвшими уловить и ее въ свои хитро-раставленные сѣти.

Еще одно в-ушительное и многознаменательное происшествіе совершилось при моемъ устраненіи отъ Варшавской Успенской церкви. Въ воскресенье, когда я съ своей семьей послѣдній разъ находился въ церкви на обѣднѣ, произошелъ взрывъ, жертвою котораго могли бы сдѣлаться всѣ молящіеся въ храмѣ вмѣстѣ съ храмомъ. Но горячія слезныя молитвы мои, семьи моей и паствы моей спасли всѣхъ насъ и святыню отъ неминуемой гибели. Вся паства пришла въ смятеніе и, съ воплемъ и рыданіемъ лобызая мои руки и орошая ихъ своими слезами, спрашивала меня, зачѣмъ я оставляю ее и скоро ли я возвращусь къ ней; она видела, — какъ я это могъ замѣтить по ея экстазу, — въ этомъ страшномъ происшествіи грозный предостерегательный перстъ Божій для тѣхъ, которые рѣшились совершить надо мною такіи насильственный поступокъ. При такомъ ея настроеніи я даже и не попрашался съ моею любимую паствою, чтобы не произвести въ храмѣ всеобщаго рыданія и негодованія на виновниковъ моего съ ней разлученія. Впрочемъ и мои ручьемъ лившіяся горькія слезы не дозволили бы мнѣ произнести даже нѣсколько прощальныхъ словъ.

Но пали и невинныя жертвы при этомъ переворотѣ. Высокопреосвященный митрополитъ Московскій, добрыйшій Леонтій, не будучи въ состояніи перенести неблагодарности, которую, при всемъ своемъ снисхожденіи къ немощамъ человѣческимъ, Спаситель всенародно обличалъ, палъ подъ нравственнымъ давленіемъ и душевнымъ волненіемъ въ тяжкую мучительную болѣзнь и запечатлѣлъ смертію день годовщины моего заточенія. 1 Августа 1892 года послѣдовало мое заточеніе и 1 Августа 1893 года скончался сердобольнѣйшій Архипастырь Леонтій.

Секретарь Холмско-Варшавской консисторіи Михайлъ Михайловичъ Замараевъ умеръ отъ разрыва сердца по причинѣ постигшей и его роковой катастрофы, прослуживъ отечеству безпорочно 50 лѣтъ, за что и удостоился Высочайшей награды „знака безпорочности“.

Я, главная и невинная жертва этого переворота остался

еще, по милости Божіей, въ живыхъ, благодаря твердой вѣрѣ и слезнымъ молитвамъ своимъ, семьи своей и пастыи своей, которую я, если выражусь словами св. Апостола Павла, училъ 18 лѣтъ день и ночь непрестанно со слезами (Дѣян. 29—31). — Почти каждое мое слово, произнесенное къ пастыи своей, было растворено слезами. — И до сихъ поръ я крѣплюсь твердою вѣрою и надеждою, что преблагій Господь не попуститъ долго (до конца) глумить ся надъ моею невинностію, что правда и истинна восторжествуютъ надъ неправдою и коварствомъ и что я мирно окончу дни жизни своей не заграницею, гдѣ нечестіе, видя предъ собою жертву коварству, глумилось бы надъ благочестіемъ; а Полонія пальцемъ указывала бы Галицкой Руси, распинающей ся за Россіею, какъ эта Россія умѣетъ оцѣнивать патриотическую дѣятельность въ пользу Россіи и православія и пугала бы другихъ русскимъ православіемъ, гдѣ священникъ „ad nutum amovibilis“; въ Австріи же огражденъ закономъ настоятельской неприкосновенности, и не позволяющимъ кому бы тамъ ни было самопроизвольно устранять настоятеля церкви отъ занимаемаго имъ поста, даже и провинившагося и обвиняемаго, пока его виновность не будетъ признана въ трехъ инстанціяхъ, къ которымъ апеллировать онъ имѣетъ полное право, не будучи устраняемъ отъ своего поста до окончательнаго рѣшенія его дѣла.

Такія предостереженія дѣлала бы Галицкая Полонія Галицкой Руси, указывая на меня, какъ на жертву русскаго православія.

Я съ своей стороны прибавлю еще, не будь тамъ въ Галиціи этого закона настоятельской неприкосновенности, то половина Галицкихъ священниковъ настоятелей церквей, самыхъ ревностныхъ дѣятелей и самоотверженныхъ патриотовъ, или были бы при теперешнемъ митрополитѣ Сильвестрѣ Сембратовичѣ самопроизвольно устранены отъ своихъ настоятельскихъ мѣстъ, или переводимы до безконечности съ одного мѣста на другое; а между тѣмъ никто, даже самъ митрополитъ, не дерзнетъ тронуть ихъ съ занимаемыхъ ими мѣстъ, на которыхъ они неусыпно трудятся въ пользу православія и Руси.

Не могу при этомъ не указать и на то, что многіе мои коллеги священники въ Галиціи, поступившіе одновременно со мною на службу по учебному вѣдомству, давно уже пользуются пансіономъ въ 2000 р., а я, переселившійся на службу въ Россію, не только не пользуюсь никакимъ пансіономъ за выслугу 24 лѣтъ при школѣ; но дожилъ до старости лѣтъ за свои усердные и патриотическіе труды посрамленія до того, что сталъ притчей во языцѣхъ и безъ вины своей причинилъ Галицкимъ русскимъ, борющимся за Русь и православіе, огорченіе и уныніе, а украинсфиламъ, этиимъ злѣйшимъ врагамъ Россіи, такъ какъ

они разчленяють єдиную нераздільну Русь, — дерзнове-
ніє і глумленіє.

Но я твердо вѣрю, що взойдеť сонце правди і
коварство посрамиться, глумленіє устыдиться і я завершу
земное своє поприще не заграницею, а вьъ созданномь і
оправославленномь мною приходѣ при Успенской церкви,
что вьъ городѣ Варшавѣ по Медовой улицѣ.

Л. М. Цыбикъ.

*Свщ. Софрон Глібовицький,
професор Лімназії.*

У відповідь проф. Др-ови Смольці.

З кінцем 1916 року появилася в книгарнях книжка про-
фесора д-ра Смольки, написана і видана в цілях агітаційних
п. з.: Die russische Welt, Historisch politische Studien. Ver-
gangenheit und Gegenwart.

Не маю наміру з нинішній статі цілу книжку п. профе-
сора критикувати. Книжка та сама себе найліпше критикує.
Тільки в ній побіч правдивих неправдивих і перекручених
подій, що дійсно жаль чоловіка бере, що п. професор, як
се сам твердить, трицять літ потребував, щоби розслідити
добре і пізнати українське жите, бутє, тільки такі малі і то
часто неправдиві відомости позбирав з обсягу української
історії, літератури і народнього побуту.

Предметом моєї нинішньої статі будуть лиш місця з кни-
жки п. професора, в яких він обжаловує українське, като-
лицьке духовенство о драгоманізм, радикалізм, атеїзм.

Пан професор не подає найменших доказів на свої ви-
скази, а так неначе з катедри обжаловує: „Українське духо-
венство займаєсь виключно політикою, сприяє і пособляє
радикальним течіям поміж народом, який розвиваєть ся ети-
чно під впливом драгоманівських безбожних ідей, мало за-
нимаєть ся добром душевним своїх парохіян, бо і само дра-
гоманізмом і атеїзмом заражене, о унію не дбає цілком і
лиш сїє ненависть і роздор“. Такого змісту і значія є ті ін-
вективи, які пан професор кидає в сторону українського ду-
ховенства. Закиди ті яко видумані, злобні і неправдиві від-
кидаю і на підставі доказів викажу правдивий стан великої
праці, віри і посвяти українського духовенства.

Не можна на підставі фактів, що деякі німецькі мо-
нахи були в своїм часі прихильниками реформації, цілий ні-

мецький клир посудити о духа сприяючого реформації. Не можна вносити з того, що ціле майже французьке духовенство сприяло в своїм часі галліканізму, цілий тодішній французький клир обвинити о схізму. Не можна з кількох випадків грішного життя монахів на Ясній Горі в Ченстохові всіх польських монахів посудити о грішне життя. Не можна зі скорого поширення маріявітизму між клиром в Польщі посудити весь польський клир о рівнодушність, або безбожність. Не можна того твердити, що всі польські священники сприяють схізмі тому, що багато польські священники заклали в Америці відрубну від Риму зі своїми єпископами незалежну, польську національну церкву.

Противно, я знаю багатьох польських священників, перенятих глибокою вірою і повних релігійного духа, що з любов'ю відносять ся і до своїх українських братів. Вони позістануть все найкращою окрасою не лиш своєї церкви, але і свого народу.

Пан професор однак, навіть не навівши ніяких доказів, твердить, що в наслідок радикалізму укр. духовенства і народ є увесь радикальний. Се є неправда. На дуже багатьох передвиборчих вічах зібрані виборці устами своїх священників ждали доси все від кандидатів на посла оборони української, католицької Церкви, ждали впровадження католицької школи, ждали спротиву в парламенті еventуальному внесенню закону про цивільні шлюби. Там де того виборці ждали, кандидати се публично прирікали і яко послі, того доси додержують. Чи робить се духовенство заражене атеїзмом? А сей о радикалізмі неслухно обвинений український нарід вислав таки двох (на 24 послів) священників до Відня; а нарід польський на 82 ні одного. Однак в очах пана професора український нарід і духовенство заражене духом безбожності. Поміж укр народом і духовенством має найвище значінє Митрополит католицької української Церкви Андрій Шептицький. Сей високий церковний достойник тішить ся широю любов'ю і привязанєм всіх, цілого українського народу. Як тяжко відчув весь нарід і духовенство вивезене его в далекі краї Росії. На багатьох вічах і згромадженнях протестував проти того насильства увесь нарід і духовенство. У всіх українських часописах, що дня майже знаходять ся згадки про сего мученика, а кожда вість про него є наймилішою для кожного. Як можна те шире синівське привязанє цілого народу і духовенства до свого архипастира злучити з радикалізмом і атеїзмом народу і духовенства? — Се знає хіба лиш сам пан професор.

Дальші докази на правдивість мого твердження: По поділі Польщі краї українські Галич і Володимир прийшли до Австрії яко східна Галичина. Всі майже в тім часі церкви з виїмком малої частини по деяких містечках і більших містах були криті шуваром або і соломомою. Ризи церковні з дебільша

з грубої димки, чаші олов'яні або дерев'яні, в середині позолочені. Так нас застала Австрія. Причини тому були: велике зубожіння українського народу і низкий стан і поневолене українського католицького клиру. Як однак той сумний стан змінив ся під володінням Габсбургів в нашу користь! На місци нужденних, стоять тепер по всіх і найменчих парохіях величаві стилеві святині з гарного матеріялу збудовані, випосажені в найгарнійшу утвар церковну і гарні і чистенькі. Ті дома божі ставив сам український нарід під проводом і за понукою своїх душпастирів. Коли оцінить ся, що будова тих церков довершувалась в більшій части не за згодою, але проти волі патронів, коли пізнаєть ся, що українські парохії пересічно не числять більше як 1300 душ, коли знаєть ся, що лиш великі магнати, польська єрархія своєю належною з права патронату впливаючу шесту часть охотно давали, а прочі з виїмком старих шляхоцьких родів і німецьких властителів не то що своєї належної части не давали, але єще всякі трудности робили проти утворення церковного комітету; так що для осягнення згоди таких патронів дуже часто парох і парохіяни мусіли звільняти патрона від заплачення належної части, пізнаєть ся доперва, як весь нарід український і єго духовенство прив'язане дуже до своєї церкви і своєї католицької віри.

Нарід наш не багатий, будова тих домів божих тривала часто літами і весь той час священик мусів старатись не лиш о средства до будови, але в многих случаях бути і надзирателем над робітниками, нераз і будівничим. Кождий знає, що підчас будови церкви чи приходства всякі доходи епітрахільні упадають; бо народ весь гріш складає на будову церкви і її вимальоване та випосаженє. Парох отже крім збільшеної праці і труду дізнає і великого зменшеня своїх власних доходів, Український священик не жалує однак ні труду свого ні праці, ні гризот і клопотів з будовою нерозлучно злучених, не дивить ся на себе, на свої доходи. Гарна, величава церков в єго парохії се єго честь, се окраса єго громади. Чи можна не то атеїста, але рівнодушного якого знайти, щоби так посв'ячував ся будові Дому Божого?

В многих українських парохіях оснували священики, рівнож з помічю своїх вірних, захоронки служебниць Пречистої Діви Марії для опіки над дітьми, над хорими, для науки дівчаток гарних робіт, для подвигнення і розвою правдивого католицького релігійного житя. Захоронки ті мають гарні дома і все кілька моргів ґрунту, спосібні до удержання перебуваних служебниць. Ті дома будовані виключно трудом українського духовенства з помічю українського народа Патрони, крім одної княжни Тереси Сапіги, цілком від того держать ся з далека, а з дебільша навіть ворожо до сєго Божого діла відносять ся.

Свобідний свій час жертвує український, щирий священик на працю в читальнях, брацтвах релігійних товариствах економічних, які мають за ціль подвижене моральне і матеріальне свого українського народу. Провадить їх в дусі релігійнім, бо інакше поступав би сам проти себе. Ся здається ся праця так не подобалася п. професорови. Забув видно, що власне великі папи, як Лев XIII. і Пій X. як раз наказав священикови піти в народ, з ним і для него працювати, „*omnia instaurare in Christo*“; але се, що честь приносить Ірійським священикам, польським в Познанщині, за се осуджує п. професор духовенство наше. Ліпше і не могла виявити ся злоба п. професора, як в тих закидах.

Піду даліше. В Америці живе вже мільон нашого українського народу. Мають своїх двоє єпископів і священиків, які головню з Галичини перенесли ся, часть менша з Угорщини. Всі вони, як і народ живуть в найліпшій згоді з Римом і католицькими єпископами других народів. Нї священики нї єпископи українські не заложили особної, національної, від Риму незалежної церкви, але позістають у вірності святій Петровій столиці і католицькій вірі. Підчас війни уряджували церковні українські брацтва на вільній американській землі під провідом своїх священиків і єпископів величаві віча, на яких учасники виявили свою прихильність до Церкви, протестуючи против увязнення Митрополита, заявляли тим свою віру католицьку, і заявляли на вічах тих прихильність осередним державам і любов до бл. п. помершого Цісаря Франц Йосифа І. Що більше, ті церковні брацтва збирали великі суми грошей і сотисячами доларів посилали на підмогу жертвам війни до рідного краю. Чиж поступало би так духовенство, чиж поступав би так нарід, перенятий радикалізмом і безбожністю?

Найстрашнішу, найбільшу огненну пробу перебуло наше українське духовенство підчас ворожої інвазії в Галичині і Угорщині як найсвітліше. Підчас цілого сумного того часу не було нї одного случаю апостазії зі сторони українського духовенства. І як дуже много му їло то горем прибите духовенство переносити! Начальний пастир духовенства і вірних зараз з початком війни вивезений, паства без пастиря, а клир держав ся світло і відважно. Сімдесять з клиру українського вивезено далеко в гллуб Росії, де терплять далеко від рідного краю. Многі в краю, що позістали, померли передвчасно, з недостачі, горя і переслідувань. Чиж більшої еще треба жертви, як покійний єпископ Константин зложив на жертвеннику щирої своєї віри і привязаня до трону?

Многі усунені силою ворогом зі своїх парохій терпіли голод і нужду разом зі своїми родинами; многі відкидали юдині гроші, якими їх хотіли купити і всі, всі як одии, позістали вірними своїй Церкві католицькій, своему Домови

Габсбургів, своєму народови! Ту віру, то привязанє, ту вірність подивляли і вороги, і в Думі посла уняли ся за нашим Митрополитом, уняли ся за вивезеними священиками, уняли ся за допганою унією в Галичині. Наше правительство узнало то привязанє до своєї віри католицької, до своєї держави, краю і Цісаря і многих наших священиків узнало гідними носити найвисші відзнаки, ордери. Але п. професор того всего не хотів' ні видіти ні знати. У него то духовенство зле, невірне унії, радикальне, атеїзмом заражене. Таку велику і тяжку кривду заподіяв п. професор тому духовенству і для якої причини? Відповідь: Рішаюча хвиля надходить. Доля ріжних поневолених народів буде розв'язана. Може Бог присудить і українському народови стати господарем у власній хаті.

Памяти о. д-ра Дмитра Яремка.

Проповідь о. Льва Куницького виголошена дня 14. грудня 1916 на поминальнім Богослуженню за душу бл. п. о. д-ра Д. Яремка

Подождомъ добрымъ подви-
зася, теченіа скончашъ, крѣс со-
блюдохъ; прочее оуко соблюдетсѧ
миѣ кѣниць правды, егѡже воз-
дастъ ми Гдѣ къ дѣнь ѡнѣ, пра-
ведный ссѣла.

(II. Тим. II. 4. 7. 8.)

Доброю борбою я боров ся, дорогу скінчив, віру заховав, а тепер належить ся мені вінець правди, який дасть мені в той день Господь, справедливий судія! То не я зложив, наш добрий друже о. Димитріє, у сих коротких словах, з яких кожде то гарний звук чистого металю, з яких кожде то ясний луч теплого світла — Твою житєпись. То слова великого Апостола, що сам переживав неволю, що і в неволі помер.

То мисль Апостола, що за життя на землі підніс ся душею у третє небо, у рай, де стратив на сю хвилю свідомість життя у тілі, щоби чистою душею піти у рай, нею глянути в лице Бога живого і зрозуміти тайну силу Слова. В тім морю світла зобачив він не лиш тайни Божої краси, о нихже не лѣтъ нинѣ подробну глаголати — він зобачив ще у тім плесі-зеркалі відвічного істнованя Творця нових людий — цілих убраних в одіж правди Богочоловіка, що купались вже у цілючих водах вічного щастя, і співали „Осанна“ — тих добрих вибраних з поміж мільонів, що уміли за життя на землі працювати і терпіти за мільйони.

О них він сповідає і о Тобі, о. Димитріє, невіджалуваний і щасливий брате наш; щасливий, бо Ти скінчив уже свою путь. Ти вінчаний уже, нехай і терновим вінком, тим більше щастє Твоє.

А то щастє Єго не опускало ціле жите. Він уродив ся тому 38 літ, в щасливій хаті, із здорового духа народу, що умів з любовю відкидати скибу рідної землі, що умів тій землі дати сівачів з певною рукою, з повною рукою. Він уродив ся в хаті, де закон Божий, де свідомо воля Батька рядили сам щасливим домом.

Незнаю Єго дитячих літ, бо Він о своїм щастю так не любив говорити, я тільки знаю, з якою любовю Він говорив о своїх родичах! Такої любови у світі не має, вона родить ся лиш під рідною стріхою, в щасливих діточих літах. Я Єго побачив перший раз на Богословію і врила ся мені у память Єго стать, начеб не з нашого народу. Стрункий, середного росту, гарно збудований, з високим чолом, чорним волосєм, з глибоко осадженими очима, що голубою лагідностию сміяли ся при відпочинку. Та коли прийшла поважна диспута, ті очі набирали краски стали, моря синього, тоді, коли воно з глибин своїх починає хвилювати ся, переливати ся, тоді, коли на верху лиш легкий вітер гне єго плес, начеб воно колисалось на власних силах-хвилях. Тими очима плили Єго думки, ясні, блискучі як сталь євангельського меча, що викований в жарі правди, праці і панованя над собою. З такого здорового духа Він зредив ся.

Він вже хлопцям світив ясним полум'ям таланів, серед п'ятьми села з 40 літ. Єго талан заблис уже в такій дрібній річі, як азбука, як наука в народній школі. Він був один з перших.

Таким був Він і у гімназії, а учашав Він до польської гімназії Франц-Йосифа, і мешкав у інтернаті Воскресенців у Львові. З його здорового духа хотіли люди зліпити подвійне єство. Він мав дістати знамя каліцтва на ціле жите, мав стати „gente Ruthenus, natione Polonus“. Та вже хлопця душа бурила ся против сего, шукаючи прямих доріг, на яких ростуть і розвивають ся цілі, досконалі люди. І тут мав Він щастє. Коли Він ішов до семої кляси, прий-

шов до гімназії Франц Йосифа на учителя української мови молодий професор Д-р Кирило Студинський. Він застав до 60 учеників, полякуючих москвофілів, які ледви уміли читати і писати по українськи.

Та се неспинило молодого і свідомого свого завдання учителя і з тих руїн знання і свідомости добути цілий чар любови свого народу. Він взяв ся у висшій гімназії відразу до української літератури, читав ученикам найгарнійші уст, пирідного письменства, деклямував з пам'яті прегарні вірші рідних поетів і бачив з радостію, як у молодих і ширих душах запалювались іскри любови, а з них розгорілась ціла ватра свідомости національної! При кінці VII ої класи стає о. Дмитрій свідомим Українцем.

Здавши матуру з відзначенем, так як і в гімназії Він усе був першим, вступає на Богослов'є у Львові з ясно уформованими релігійними переконаннями. Щасливий чоловік, що пережив усю розкіш розвою молодости, без її-блудження тілом і душею!

То, що дуже багато людям дає доперва смерть, йому дало жите і то в зарані молодости. Він не переживав обману молоді фантазії. А молодим здають ся і гори і моря сеї землі такі великі, такі близькі до ідеалу краси, а за те небо з його сонцями таке далеке, таке мале! Молодости видаєть ся жите на землі з його щастєм, з його турботами, таке важне, таке рішаюче, а правди вічні, жите душі, небо, такі малозначні, повні сумнівів, загадок і тьми, що радше їх треба відкинути, чим мучитись їх розвязкою! Він сего блуду не пережив. Його душа дозрівала вже в молодости, бо любила правду, любила і знайшла дорогу правди і житя.

Він вступив на Богослов'є віруючим молодцем.

А на Богослов'ю? Він перший раз діткнув ся безпосередно ран українського люду! Українська молодь домагала ся своїх прав на університеті, пошановання своєї мови, яку вони з під стріхи тяжкою працею, о голоді і холоді винесли аж на вижини світла, на університетську лавку! Хотіли бачити її єще і на катедрі, рівноправну з другими мовами культурних народів! Недовелось! Молодь уступає з університету, іде учити ся в чужі краї. Сецесіонують і богослови а з ними солідарно і о. Дмитрій! Що і Він незробив сего кроку з ненависти до польського народу, лиш з важкого болю

доказує факт, що Він пішов учитись на богословський факультет у Кракові! Там був Він з групою товаришів, яких був провідником, став льояльним членом Ягайлонської „Almae Matris“.

Сецесія скінчила ся і Він вертає з усіма до Львівського Семинаря, до обновленого Семинаря, який стояв під знаком реформи, обдумані і заведеної нашим Владикою, Митрополитом Кир Андреем. Коли та реформа удала ся, то о. Дмитрій може сказати, що „pars magna fui“ сего великого

діла! Яко голова читальні був Він духовим провідником товаришів, був і золотим звеном між питомцями і Ректором! Не ішло то гладко, не усі його розуміли! Нові за-рядження, новий лад, які вступали неугнутою ходою волі Ректора, тепер Експ. Хомишинз, спричинили не одно трі-вожне питанє, неодну хвилю болю в молодих недосвідних душах. Під тими стопами ломилась з тріскотом не одна стара традиція, не один звичай. Молоді чули лиш біль і тріскіт розпадаючих ся старих будівель, звичаїв, а Він, о. Димитрій, що переріс свою молодість, бачив з під руїн нові основи обновленого священства.

Коли незрячі казали: „се руїна“, Він твердив „то будова з руїн!“ І твердо остояв ся при сій думці, доки і товариші непоклонились їй і його чистому характерови.

По скінченню Богослов'я у Львові іде Він на висші студії до Інсбруку, а потім до Відня, де кінчить Докгорат. Вже в Інсбруку Він рішає ся на целібат, без борб і тривоги!

Чистий серцем і чистий тілом, він легко рішаєсь на сей крок ідеальний для найвисших ідеалів, для неподільної служби їм.

Яко Доктор зістає Префектом, а там і Віцеректором Семинаря! Помагає питомцям в науках, переймає науку старославянської мови і молитвослова, учить обрядів, а най-важнійше, виховує пигомців на характерних священників. Він віддав ся їм цілою душею, відкрив ту душу свою, щоб і вони бачили, що наше відродженє, наш розвій лежить лиш у стремління до правди і справедливости, що основою того стремління є сильні, ясні і чисті переконання, чи та совість, яка ділає після того перекозання, без згляду на се, чи світ се зганить і скаже „всяк зол глагол“ на тих людей!

Ті переконання цїнили і питомці і любили свого строгого і обовязкового Настоятеля!

Се була його найважнійша праця, але далехо не уся. Його талан раз поставлений на підвищенню, як світло, почав лучами своїми огортати другі поля праці.

Молодий зістає дійсним Совітником і Референтом Митрополичої Консисторії. Між старшими і досвідними людьми Він молодий блесить новим даром Божим, даром ради! Наче входить на поле праці, що на него ждало, на правника, у чім був Він спеціалістом. На тім полі стає Він членом суду подружого і церковного. Як у всіх об'явах житя, був Він і на сім полі судією справедливим, милостивим і в-розумілим! Він заблис новим даром, даром розуму! За се валилась на него одна праця за другою! В 1907 році, коли захоровує на сухоти світлий публіцистичний талан, тодіш-ний Редактор „Ниви“ о. Волянський, редакцію переймає на цілий рік о. Димитрій.

Се було товчком його публіцистичної діяльности! Не буду вичисляв усіх його письм, лиш ті з них піднесу, що становлять наче дороговкази нашого житя і напрямів його.

В 1909 році пише Він статтю, котру кінчить словами: „Руки проч — пашол в свой Суздаль“. Було се з нагоди статі „Галичанина“, який закинув „попикам українчикам“ радикалізм і безвіре до сеї степені, що вони перед Службою Божою снідають. Збурилось море, Його душа і впало перше тверде слово, вираз найострійшої форми борби з непокликаними реформаторами нашого церковного і народного життя.

„Сотвори Бог человек права“ і ним був о. Димитрій. Він бачив, хто є найтяжшим ворогом народу і церкви. Він бачив, що у тій борбі одна нам дорога на Суздаль! Або їм яко зрадникам і відступникам, або нам яко ісповідникам і мученикам! Сталось то друге! Туди пішов Владика а Його вірний співробітник поляг на дорозі у Суздаль!

В 1910 р. пише визначну статтю про відношене священства до учительства! Їх двох є лиш на селі з висшим образованием, вони мають спільний терен праці! Їм лиш спільно і и, усуваючи блуди і похибки людської вдачі і короткозорости! Сю розумну статтю підняв і високо підніс її актуальність і конечність орган учительства. І коли в многих селах іде спільна праця церкви і школи, то се благословенне діло і о. Димитрія.

Коли 1911 р. управа Народного Дому з священником на чолі викидає Сестри Василіянки з дому і церкви при ул. Зибликевича на вулицю, Він пише статтю „Вже понад міру“ і потрясає спячими. Як Христос Спаситель ужив колись болота, щоб сліпому вернути зір, Він кидає на се болото силу того слова і тре ним очи тих, що ще вірили в добру волю і добру віру противного табору. Велике діло! Та се ще не усьо! В 1912 році був у Відни Евхаристичний Конгрес! Вибрано і в нас великий Комітет з субкомітетами і комісіями для зорганізования і нашого богосмілья! А роботу усьо зробив о. Димитрій як генеральний секретар. На конгресі „Просвіти“ має відчит о захоронках, як секретар сего товариства „Захоронки“. Крім того дає реколекції для гімназій, місї для народу, помагає львівським і підльвівським священникам в праці душпастирській, їздить на місію до Німеччини!

В товариствах „Достава“, „Урядників і священників“, „Св. Ап. Павла“ і т. д. є визначним робітником як член Виділу чи Дирекції.

Так працює Він за „Боже заплать“. Бо не зробив Він на тім майна, а на смерть не мав де голови приклонити! Так вже в молодости зачернув Він повними руками знання і праці з глибин нашого церковного і народного життя!

На тих вижинах застає Його війна.

І він не сходить з тих вижин: „І аще приблизися время наше, умрем мужественно за братію нашу і не оставим вини славі нашей!“ (І. Макк. IX. 10.).

Зближалась трагедія Його життя, Його світлий день, день неволі!

Зимним ранком збирався Він на Службу Божу, як Його арештувала російська поліція! І пішов Він на службу Божу, о якій сказав Ісус до Самарянки:

„Віру ми і ми, яко грядет час, єгда ни в горі сей, ни во Єрусалимі поклонитеся Отцу... ми кланяємся, єго же віми... но грядет час і нині єсть, єгда істиннії поклонници поклоняються Отцу духом і істинною: ібо Отець такихів іщет поклоняющихся єму“. (Ів. IV. 21—23).

І вишукав собі Бог Отець на велику Службу Божу ісповідника католицької віри о. Дмитрія! А на ту Службу Божу Він сам задзвонив! Ударив щирим серцем радісної жертви, у крисо кайдан і зійшлися люди правди і почали молитися „о плінених“. А дзвін дзвонив і дивний його звук! Чим більше він віддалявся, тим краще було його чути! О Дмитрій пішов в тюрму, в Орелі!

О сїм довідався я від о. Боцяна з Минусинська в Бремї. На мою просьбу, нести Йому поміч і подати мені адрес о. Яремка, я дістав таку відповідь: „Коли можете, то поміжіть Отцу Дмитрієви, бо Він в крайній нужді, 5 місяців пересидів Він в тюрмі в Орелі, яко підозрілий о шпїонажу! Тепер Він вільний, але без одєжі і гроша, без хлїба! О Дмитрій в голоді і поневірці!“

Той, що мав вінчатися вінцем Данила, поважний кандидат Митрополита на Перемиський Єпископський престол по смерті Експ. Чеховича, потребує помочи на кусок хлїба! Сльозами то щастє треба обляти, бо нїсть раб болїй Господа свого, а однак для Нього мав Богочоловік вінець із свого вінка, терпїне із свого терпїня, стовп пониженя із свого стовпа бичованя.

Тричі щасливий Він тим невянучим вінцем слави! О. Дмитрій з неволі не вернув, а на цвинтари у Воронїжи на дубовім хресті видніє напись, яка вказує, чиї кости зложєи під тим хрестом...

* * *

Ми її бачимо! Нехай що Твоїх порохів ми не будимо могли перенести у нашу землю вільну, то ми однак не поповнимо блуду наших батьків! Ми почислимо Твої муки, ми не забудемо Твоїї смерті мученичої, як забули ми на хвилю довгу мученичу смерть св. Йосафата, як не дали ми написи на хрестах мучеників холмської землї, і там де ми кров проливали, там „достояніє їн приїмет“.

Свящ. Юліян Дзерович.

Біаły папież czy біаły car?

Під повисшим заголовком помістив в грудневім шитку за 1916 рік в краківськім „Przegląd i Powszechni im“ єзуїт кс. Павельський статю, в якій застерігаєть ся рішучо против згубних течій серед польської суспільности що до змагань утвореня самостійного польського костела, независимого від Риму.

Але може краще віддаймо голос самому кс. Павельському і наведім ті слова його тривоги і обуреня заразом. Кс. Павельський пише: **Z wielu stron**, jak jesienną nocą nietoperze, nadbiegły wieści, że w gronie tych Polaków, co razem z armią rosyjską wywędrowali do Rosyi i tam wyczekują polskiej autonomii, wyłonił się kierunek, dążący do tego, by Kościół katolicki w Polsce zamienić na kościół narodowy. Jak tylko pod berłem Romanowów zjednoczy się Polska cała od Gdańska, Poznania i Wrocławia, aż po Litwę, Wołyń i Przemysł, w tej samej chwili nastanie nowa epoka odrodzonej Polski. Będzie nowy kościół, będzie polski auto-papież w Warszawie — Rzym, Watykan i ultramontański papież zostaną za rogatką granicy.

Tych panów, tak myślących jest niewiele — ich plany i wysiłki, art kuły po pismach i konszachty z rządem rosyjskim są wiotką pajęczyną, którą pierwszy powiew życia zdmuchnie i rozwieje. Zdawaloby się zatem, że m. żnaby cały ten ruch puścić w niepamięć.

A jednak tak nie jest. Można oszczędzić kompromitacyi nazwiskom i pominąć je milczeniem, ale ruchu takiego ignorować nie wolno. Dlatego nie wolno, bo w tak d. niostłych sprawach nawet najlżejszym wykroczeniom jak najsilniej stawić się trzeba. Tembardziej, że choć w przyszłość możemy spoglądać z ufnością, **nie możemy jednak ręczyć za nią bezwzględnie.**“

Що бачимо? Що чуємо? Найочевиднійшу агітацію за „Los von Rom“... Найнебезпечнійшу схизму, бо на тлі народно-політичнім. Видимо, що польський народ переходить не лише крізу політичної формації, але видить у себе також розлад на полі релігійно-церковнім. Та Польша, що хвалила себе як „semper fidelissima“, бачить у себе засіяний хваст єретичного новаторства, коли так поважний дневник як „Przegląd powszechny“ забираючи голос остороги в сторону нерозважних агітаторів кличе своє грізне memento, бо ті вісти о апостазії надходять з wielu stron“ а на сей рух, хоч „możemy spoglądać z ufnością, lecz za nią ręczyć nie możemy bezwzględnie.“

Ми з руху, ані не радiємо ані йому не дивуємось, як вірні сини католицької церкви ми щиро боліємо над сим рухом, бо уважаємо его як небезпечний боляк на тілі нашої соборної католицької Церкви. Хоч Поляки все були нашими національно політичними противниками, ми дивлячись на сей рух під призмою католицизму, бажали-б, щоби він зiставав здавлений, здушений, убитий вже в самім зародку, вже в самій ідеї.

Ми йому також не дивуємось! Польський костел хоч в головних рисах все був католицький, мав у себе в своїй історії різне розладдя. Були і Антігрінітарі і Соцініяни і Протестанти, були і Маріявіти та доси єствує в Америці *niezawisły kościół polski*. Історія любить повторюватись під таким або иншим видом.

За одиниці не повинен і не може загал в'дповідати. Колиж розходить ся о загал, то сей закид невірности своїй Церкві доторкнути нас не може, бо українсько-католицьке духовенство аж надто дало доказів свого привязаня до Римського престола, а що до мірян, то вистарчить нам вказати на знамениту статю Дмитра Донцова, закордонного православного Українця, який в „Шляхах“ ч. 9. 10. в статі п. з. „Справа Унії“ заявив ся за унією, як нашою національною релігією.

Ми маємо надію, що рух сей не розвинеть ся, бо і здоровий інстинкт польського народа до сего не допустить і тому, що віримо в перемогу осередних держав,

Стан військових духовників в Австро-Угорщині по кінець вересня 1916 р.

Апостольський полевий Вікаріят в Відні оголошує в своїм офіційальнім органі „Pastoralblatt“ за рік 1916 сліду-ючі статистичні дані:

Число римо-католицького військового духовенства, що виносило перед війною 451, збільшило ся в часі війни до 1657, з чого відпало в протягу 2 літ війни через смерть, хворобу, рани або інші причини 234, так що по заповненню опорожнених місць свіжо покликаними виносить з кінцем вересня 1916 р. загальну суму 1874. З того декорованих зі-стало 724.

Число греко-католицьких духовників, що разом в Ав-стрії і Угорщині виносили перед війною 46 (активних перед війною було 15), піднесло ся в часі війни до 150, з чого відпало через смерть, хворобу, неволю і інші причини 29, так що по доповненню страт виносить 177. З того декоро-ваних 51.

Число католиків, яке перед війною виносило 172, зро-сло в часі війни до 654, з чого відпало з різних причин 90, так що по їх доповненню є в армії 736. З того декоро-ваних зістало 105.

Порівнюючи зі собою сі числа, відразу приходимо до переконання, що акатолики (переважно православні і Жиди) мають в пропорції до скількості своїх визнавців більше духовників, ніж католики. Походить се звідси, що кожний більший шпиталь, чи санітарний заклад, з огляду на духовні потреби обсаджуєть ся рівним числом католицьких, як і не-католицьких духовників, хоть число некатолицьких визнавців є в них супроти католиків зникаючо менше. Так пр. при кождім дивізійнім шпитали є двох некатолицьких духовни-ків (православний і рабін), а один лиш католицький, а сей послідний для обох обрядів і всіх язиків, хоть число ране-них некатолицьких за цілий місяць не доходить до тої ви-соти, що число ранених католицьких в однім дни. Звідси виходить рівнож для нас греко-католицьких духовників ся уйма, що по дивізійних шпиталях сповняють духовні обо-вязки над греко-католицькими вірними переважно і майже виключно римо-католицькі духовники, которі знають обі мови. Отже над галицькими Українцями по шпиталях мають юрисдикцію Поляки, а над угорськими Українцями Маляри. Український духовник є з дивізійного шпиталю в поли ціл-ковито виключений, а в глибині краю знаходить ся лиш по одному ту і там в головних резервових шпиталях прим. у

Львові, Стрию, Відни, Будапешті, Інсбруці, Люблянї. Переважна часть українських військових духовників сповнює свої обовязки при регіментах на фронті.

Однак не цілком рівно до сих тягарів розділені надгороди. Бо коли число римо-католицьких духовників надгороджених медалями заслуги виносить 724 на загальне число 1874 т. зн. 38%, то число такихже греко-католицьких духовників виносить 51 на загальне число 177, отже лиш 28%. Правда, що число надгороджених медалями українських духовників треба підвисшити принайменше до 54 (отже 30%), бо урядові викази зачислили що найменше трех наших куратів під рубрику римо-католицьких. Стало ся се з вини таки самих кількох наших військових духовників, які чомусь при своїх підписах не зазначають виразно своєї греко-католицької приналежности, лиш кладуть загальне Feldkurat. Так пр. греко-католицькі курати Гедз Петро і Гут Юрій не-приходять ані раз в обох урядових справозданнях за рік 1915 і 1916, яко греко-католицькі курати, лиш під загальним титулом Feldkurat, внаслідок чого їх відзначеня зачислені на користь римо-католицьких військових духовників.

Імена всіх відзначених греко-католицьких духовників разом з угорськими є слідуєчі:

1. Адам Іван (2 рази відзн.),	26. Ковальський Ол. (3 рази),
2. Амброзак Іван,	27. Козій Константин,
3. Балота Юрій,	28. Куницький Кассіян,
4. Береч Стефан,	29. Мооди Юрій,
5. Хома Максим (3 рази відзн.)	30. Медве Михайло,
6. Хмільовський Волод.,	31. Мойса Антін,
7. Цегельський Антін,	32. Д р Нагорянський Нікола,
8. Чавс Петро,	33. Олтян Іван (2 рази),
9. Дарабант Юрій,	34. Островський Григорій,
10. Добрянський Йосиф,	35. Озимкевич Іван,
11. Домса Петро,	36. Панасевич Дмитро,
12. Гергели Юрій,	37. Папп Стефан,
13. Гедз Петро,	38. Пелех Василь (2 рази),
14. Гут Олекса (2 рази),	39. Прокурат Михайло (2 рази),
15. Гавришак Андрій,	40. Проскурницький,
16. Гординський Теоф. (2 раз.),	41. Притуляк Нікола (2 рази),
17. Гіряк Стефан,	42. Пшепюрський Андрій,
18. Ільницький Йосиф,	43. Рачковський Йос. (2 рази),
19. Ісаїв Іван,	44. Рус Юрій (2 рази),
20. Іжак Нікола,	45. Садовський Станислав,
21. Ярема Теодат (помер),	46. Сембратович Лев-Ізидор,
22. Калята Антін (2 рази),	47. Шебель Володимир,
23. Кіжак Віктор (помер),	48. Шах Йосиф,
24. Кишакевич Йосиф,	49. Шпіцер Симеон,
25. Колтунюк Мирон,	50. Ткачук Тома (2 рази),

51. Возняк Станислав, 53. Влад Ізидор,
52. Воробець Стеф. (2 рази), 54. Ждун Йосиф.

Надгороджені медалями заслуги пізнійше як в вересні 1916 р. не обняті отсим виказом.

ВСЯЧИНА.

Церковна криза в Росії. „Св. Синод“ в Петербурзі змінив отсе протягом року чотири рази свого начальника. Ся так часта зміна державного представника в синоді має глибщі причини. З неї слід заключати на заострене кризи, яку російська церква переходить від довшого часу. — Проти реформи Петра Великого, котрий в р. 1700 збюрократизував управу церкви, невдоволене ніколи не втихало. Воно зросло значно по звісній маніфесті 1905 р. В часі революції жадало голосно російське духовенство скликаня собору, якого цілию мало бути „освобеджене церкви з державного ярма“. Духовенство надумало ся, що воно преці представляє якусь силу, з якою держава мусить числити ся. До свідомости своєї сили прийшло воно головню тоді, коли оберпрокурор Саблер при виборах до четвертої Думи хотів знайти для держави певну опору в клерикальній партії. По уступленю Саблера противенство між правительством а церквою стало явним. До сього причинила ся самостійна личність петроградського митрополита Пітіріма, що тішить ся у цара великими впливами. Пітірім задумав отверто усунути оберпрокурора. Йому помагав у сім несвідомо Штірмер. Наслідник Саблера Самарін, мусів уступити. Не довго удержав ся й наслідник Самаріна Вольшін. Тепер оберпрокурором став Раєв, але й сей не удержить ся довго проти волі Пітіріма. Ціль Пітіріма, за котрим схоїть більшість російського духовенства, щоби привернено назад знесений в 1721 патріархат, дуже можливо, що буде по війні осягнена.

З мушинського деканату. На деканальнім соборчику всі священники мушинського деканату рішили предплачувати „Ниву“ і „Місіонара“ до парохіяльних бібліотек.

Вислід світової збірки для Поляків, яку заряджено на поклик папи Венедикта XV. з 21/11 1915 р. в усіх католицьких церквах світа, представляєть ся так: В Німеччині зложено 1,601.381 франків, в Сполучених Державах 708.451, в Австрії 293.296, в Ірландії 287.572, в Англії 145.921. в Ка-

наді 128.562, в Франції 113,439, в Італії 112.466, в Бельгії 94.247, в Росії 88.119, в Швейцарії 56.827, в Австралії 29.528, в Іспанії 27.635, в Угорщині 15.538. Інші держави дали менші суми. Разом зібрано 3,791.293 франків.

Колегія кардиналів числить тепер 67 членів, з того аж 35 Італійців, а тільки 32 неіталійців. На Іспанію і Америку припадає по 5, на Австро-Угорщину 5, на Францію 8, на Англію і Ірландію разом 3, на Німеччину і Португалію по 2, на Бельгію і Голландію по 1. Число римських куріальних кардиналів, котрим Ватикан дає удержанє, виносить 27, між тим є 1 Француз, 1 Австрієць, 1 Голландчик, 1 Англієць і 1 Іспанець.

Від Товариства св. Павла. У виду дуже тяжких відносин, які переживає тепер наше церковне житє і нарід, уважаємо конечним запросити Всечестних Членів нашого священничого Товариства св. Павла на загальні збори, котрі відбудуть ся у Львові в дни 2. лютого с. р. о год. 4 з полудня в сали „Бесіди“, при ул. Костюшка ч. 1 а. І. поверх.

На порядку деннім стояти муть слідуючі справи:

1) Звіт з діяльності виділу Товариства з послідних трох років,

2) вибір нового виділу і контрольної комісії,

3) обговоренє душпастирських задач духовенства на поли церковнім і суспільнім в нинішнім тяжкім часі,

4) внесенє членів.

З огляду на велику вагу хвилі і наших теперішних церковних задач просимо Всечестне Духовенство, щоби зволило постаратись заздалегідь о потрібні перепустки і явитись численно на зборах.

У Львові дня 12. січня 1917.

Від виділу Товариства св. Павла: о. Євген Гузар, голова — о. Євген Монцібович, секретар.

Загальні збори „Достави“ відбули ся дня 29. грудня 1916 у Львові при участі значного числа членів. Із звідомлення Дирекції довідались збори, що стан стоваришеня мимо так тяжких воєнних переходів є вдоволяючий і що стоваришенє має перед собою будучність. Склади отворені у Львові і в Перемишли, проклади в Станиславові і Канаді наразі нема відомостей. Збори закінчили ся вибором Ради надзірної, дирекції і контрольної комісії. Подрібний звіт подамо в слідуючій числі „Ниви“.

Хто від своєї щоденної часописи вимагає не тільки швидких і певних звісток про події в нашій національній життю, з області державної і заграничної політики таї на полях битв, а рівночасно також скорого й основного освітлення всіх важних політичних і суспільних подій і процесів з українського національного становища, той **мусить** читати

„Діло“.

Редакція „ДІЛА“ має запевнене співробітництво найсолідніших сил українського політичного, наукового і публіцистичного світа.

ПЕРЕДПЛАТА:

в Австро-Угорщині: місячно К. 2'70, чвертьрічно К 8'—, піврічно К. 16'—, цілорічно К 32'—,
за границею: піврічно К. 22'—, цілорічно К. 44'—,
у Львові (без пересилки) місячно К. 2'40, чвертьрічно К. 7'—, піврічно К. 14'—, цілорічно К. 28'—.

За зміну адреси платить ся 50 сот.

„Діло“

се найбільший український дневник,
оснований 1880 р.

:: :: Щоденний наклад 15—18.000. :: ::

Власна друкарня.

Огололошеня з огляду на широкий круг читачів дають певний успіх.

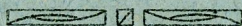
НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ
І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції:
Львів, ул. Якова Стшеме 15.

З М І С Т:

о. Юліян Дзерович: Новий перемиський Владика	45
о. Александер Стефанович: Задачі нашого духовенства в теперішнім часі	47
Загальні Збори „Достави“	61
о. д-р А. Іщак: Проповідь до жовніврів	70
о. Михайло Дороцький: Науки про церкву	73
о. Юліян Дзерович: Матеріяли до історії мартирології нашої Церкви в часі всесвітньої війни	78
Всячина	85
Переписка	88

ЛЬВІВ 1917.

З друкарні „ДІЛА“ Львів, Ринок ч. 10.

НИВА

Виходить з початком кожного місяця в об'ємі
чотирох до п'ятих аркушів друку.

ПРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

Річно 10 К. Піврічно 5 К. Поодинокі число коштує 1 кор.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Львів, ул. Якова Стшеме, ч. 15.

Н И В А

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 2.

Львів, за лютий 1917.

Рік XIII.

Свящ. Юліян Дзерович.

Новий перемиський Владика.

Найвисшою цісарською постановою з дня 18. лютого с. р. зістав монах Ч. С. В. В. Д р Йосиф Коциловський, по-становлений єпископом перемиським, самбірським і сяниським. Стародавня столиця українських князів дістала нового Владика Архієрея. Номінація, яка у інших народів мала б лише чисто льокальний, дієцезальний характер, у нас, позбавлених княжих чертогів, великопанських хоромів, кармазинів та бояр, прибирає значіне не лише чисто церковного авансу, але стаєть ся річю первостепенної ваги, якою інте-ресуєть ся не лиш священик і вірний перемиської дієцезії, але цілий український загаль по сей і той бік кордону. Не дивно, що винесенє на престіл обходилоь ся у нас доси не лиш церковними торжествами, як преконізацією, інтронізацією, але також прилюдними концертами, привітними сти-хами окремими книгами (прим. „Зоря Галицка“ яко Альбом, в честь Митрополита Григ. барона Яхимовича); не дивно, що інтронізація нового Владика уважаєть ся за день пам'ятний, день святочний не лише дієцезан, але немов за поча-ток нової ери в житю духовім, церковнім та політичним на-шого народу.

Та коли як коли, але в нинішній тяжкий час війни, коли то доля нашого народу виковуєть ся в огни війни се-ред дужання та змагання велитнів-держав не байдужне нам діло, кого та якого ми дістали Князя Церкви. Чи буде се лише автомат до підписування рефератів та пересування під-чинених духовних з місця на місце, чи буде се Провідник-

Мойсей свого народу, чутливий на голос болю рідного народу, а не байдужний на його радість і щасливу годину, який сей народ зрозуміє і для него присвятить всі найкрасші сили свої як умові, так і фізичні. Чи буде се переполоханий прислужник „сильних міра сего“, якому вони накидали-муть свою волю, свої примхи, чи буде се добрий пастир, який сміло всім, кому треба скаже, що „паче послушати Бога неже людей!“ Чи буде се громадянин патріот, який утотожнить справу церкви з долею свого народу, чи може буде се чоловік, нерозуміючий духа часу, що копати ме щораз більший провал між церквою а народом, і вмісто притягнути його до Церкви, єще більше від неї відтрутить!

Оттакі то гадки, оттакі сумніви насувають ся при зміні престола кождому який хоч трохи займаєть ся справами церкви і народа. Яким же буде новий перемисський Владика? Маймо надію, що вибір впав на чоловіка найгіднішого, найвідповіднішого, який буде не лише щирим католиком, готовим за потреби практичного християнізму наложити і головою, але який ніколи не спустить з ока слів св. Августина: „нагани достойний є священник, який не любить широко вітчизни своєї“. Маймо надію, що будучий **князь Церкви**, не буде іти ізольований від народу, але буде через сам нарід узнаний і за **князя Народу**, який зрозуміє мисли і удари серця свого народа, і утулить теплом своєї груди умучений народ, здобуде собі у него і довір: і любов.

А гарні приміри апостольської діяльности і любови до народа має Просвященний Номінат між своїми попередниками. Снігурський, Яхимович, Пелеш і Чехович се імена, які з почесністю споминає як історія нашої церкви, так і український народ. Се не машини бюрократи або аскети-пустинники, але батьки свого народа, се добрі пастирі свого стада, се громадяни-єпископи. В їх сліди стулаючи найде новий Владика і любов і привязанє у свого підчиненого духовенства і не буде потребував за апостолом Павлом нарікати: „Димасъ бо мене остави, возлюбивъ вышнїй вѣкъ и иде къ Господъ, Крискентъ къ Галатїю, Титъ къ Далматїю. Азъка едина естъ съ мною“... (II. Тит. 4., 10., 11.).

Духовенство з гідністю і почесністю, без тіни упередження витає нового Владика і так як діти для батька не криють злости у груди, так і Преосвященого Йосифа витати ме всюди без лицейрства і облуди та солідарно помагати-ме будувати царство Боже на землі. Найпаче ж не поскупить воно своїх молитов перед престіл Всевишнього, щоби новий Владика враз зі своїм Зверхником Митрополитом Андреєм в мирі цілий, честний, здоровий правоправив словом Божої істини...

о *Александр Стефанович.*

Задачі нашого духовенства в теперішнім часі.

З реферату на Загальних Зборах Товариства св. Павла.

З поручення виділу Товариства св. Павла предкладаю Всеч. Отцям начерк душпастирських завдань, які наше духовенство в сім тяжкім часі мало би сповняти. Я називаю се „начерком“, бож не в силі обняти тих безчисленних потреб, котрі тепер всюди і з кожним днем виринають. Однак Всеч. Отці, котрі зазнали й самі на собі сих страшних злиднів і бачили ті нещастя на нашім народі, зможуть доповнити сей начерк своїми досвідами, а так вийде й повнійший образ того, що нам нині для нашого стада слід ділати.

Вже довго перед війною бачили ми в нашім народі ріжні прикрі обяви, над котрими ми боліли. По селах піддержувались на громадських урядах дуже часто лихі люди, котрі замість почутя права ширили в нашім добрім народі гниль і корупцію. Всякі органи, замість підпомагати чесну працю духовенства, старались за те, що воно стояло вірно при народі, підкопувати его повагу і утрудняти нашу діяльність. Відтак, коли по селах стала ширитись нужда, бачилось, як маси селянства рушили в далеку Америку, щоби добути собі кращої долі. Але дуже маленько з тих добилося там якогось добра; тисячі же вигинули марно в тропічних сторонах на плантаціях і при корчованю диких пралісів або в глибоких копальнях, — тай прочі пропали для нас, бож їх діти і внуки винародовляють ся в далекім краю, а по якімсь часі й не знати муть, з якого вони роду. Через се ослабив ся наш елемент в краю, а его місце займали всякі чужинці. Опісля звернулось багато нашого народа на зарібки в Німеччину. Колиж нам годі було узискати власне бюро посередництва, котре занялось би убезпеченем зарібку і моральною опікою емігрантів, то стало ся, що се діло взяли в свої руки покутні жидівські фактори і виправляли наших людей на осліп, без ніякої запоруки їх матеріяльного і морального буту. Там не оставали вони в домах німецьких родин, від котрих учились би чесної праці і ощадности, але приміщувались без ніякого догляду в спільних бараках, в котрих розпускались, марнували зароблений гріш і вертали зіпсовані до своїх громад. Вкінці появили ся у нас ще домородні духи (радикали), котрі замість позитивної праці для ратовання упадаючого люду звернули свої головні змагання проти церкви і духовенства, значить проти тих, котрі належно поведені могли як раз найбільше причинитись до піддержання народа. На всі ті прикрі обяви ми тяжко нарікали

перед війною. Але все те було марницею в прирівнанню до тих ударів, котрі на наш нарід тепер упали.

Вже третій рік лютує в нашім краю жорстока війна і перемінює его в одну велику руїну. Многі наші села і церкви зістали знищені і спалені, що ледви остав ся по них слід. Многий нарід виселений в чужі сторони

А які здоптаня і мучеництва переносив через весь той час осталий нарід в полишених ще селах, о сім годі нині отверто говорити, але про все те знаємо аж надто добре. Ще гірші пішли шкоди моральні. По вивезеню або виїзді многих священників, остали многі сторони в краю без ніякого богослуженя і духовної розради; люди умирали без хресту, сповіди і похорону,

Рівночасно дивлячись безнастанно на воєнні дикости, на самовільне гублене людий і нищене їх майна, попадали й собі в певний рід озвірення, затрачували свою давну чесну мораль і поривались часто до безправих діл, як до присвоєня чужого добра і др.; а чимало женщин пішло на дорогу нечесті, а навіть заволокли в свої родини тяжкі венеричні хвороби, котрі легко уділяючись загрожують тепер (як урядово сконстатовано) згангренованем і знищенем не лиш премногих родин, але й цілих сіл і областей. Се страшний образ! Але годі за се винувати так дуже нашого народа; бож то звичайні наслідки кожної довшої війни, котрі на всіх націях так само відбивають ся.

Однак коли зайшли вже в нас такі страшні знищеня, моральні і матеріальні, то є воно великим обовязком всіх світочів суспільности доложити всіх сил, щоби гоїти завдані рани і старатись повернути чим скорше нарід знов до нормального его стану. В першім ряді є се довгом духовенства, а то як з пастирської его повинности, так і тому, що воно, по покликанню учителів і других світських людий до війська, творить тепер на селах майже єдину інтелігенцію. Ся праця велика і тяжка, але не безнадійна. Вправді вирила війна в душевній психиці нашого люду багато лихих слідів; але і се певно, що переживані страшні грози, гради куль і безнастанна небезпека житя свого як і своїх рідних зрушила в глибині сердець також і сильні релігійні почуваня і заставила навіть рівнодушних глядати в розпучливім положеню помочи у Бога. І на сім релігійнім почуваню і потягу народа до церкви і богослуженя повинна оперти ся нині діяльність духовенства, піднята для відродження цілого народа. Ми можемо бути певні, що щира і ревна праця, оперта на сім тлі, буде дуже радо принята в народі, котрий так і жажде від нас розради і помочи. Очевидно, що такий настрій може багато причинитись до скорого звороту і санації прикрих відносин.

Застановляючись над діяльністю духовенства, я ставлю на першій місці нашу працю для скріплення релігійності і моралі в масах народу. Сеж наше перше завдання, поручене нам від Христа і се стовп і головна опора правого життя і добробуту суспільності. Без поставлення тої кріпкої основи були би всякі другі подвиги, і труди хиткими і слабкими, — були би будовами здвиганими не на камені, але „на піску“. Однак живе жите має також свої житеві потреби, котрі мусять бути тожє впорядковані, коли релігійний, моральний розвій має бути забезпечений і не наражений на крушенє. З сего виходить, що в нашій діяльності коло відродження нашого народу не можемо ми обмежитись лиш церковну і релігійну працю, але мусимо обняти всі нужди і потреби своїх вірних. Се тим більше, що (як сказано вище) наше духовенство є тепер для українського люду одинокою інтелігенцією, і коли воно єму не порадить і не допоможе, то остане він хіба без ніякої помочи. А тих житевих нужд серед нинішньої загальної руїни така тьма! Ось вкажу: кілька то наших селян поляже у битвах і полишить свої діти без отцівської опіки і вихованя! І щож вийшло би з тих дітей, коли виростали би без нагляду і морального проводу? Яка вийшла би з них будуча суспільність? Або кілька то сирітських земель лишить ся в довгах, котрим остали вдовиці і дрібні діти не будуть в силі зарадити. І коли ніхто їм не порадить і не допоможе, готові ті майна пійти небавом на публичну продаж, перейти в руки чужинців, а наші діти стати бездомними невільниками на своїй же землі. Або кілька верне окалічених інвалідів, котрі при якійсь пораді могли би ще до чогось придати ся, а так стануть лиш прикрим тягарем для себе і для своїх родин. Так отже всіми потребами народу повинно духовенство зайнятись, воно мусить стати Самарянином на всі нинішні рани і бути „для всіх вся“, коли має сповнити правдиву пастирську службу для свого стада і вратувати єго для Христової церкви і вітчизни.

Правда, що праця буде дуже широка і не легка, та приходила би для поодиноких одиниць справді непередолима і неможлива до сповнення. Однак спільними силами вона годна довершитись. Наш небесний Учитель сказав: „де буде двох або трох зібраних в ім'я моє, там і я буду з вами“, — а народна філософія мовить: „в єдності сила“ і „громада великий чоловік“. Так брати ся нам разом до діла, а успіх буде певний. Наше товариство св. Павла має в статуті означене право закладання для своєї праці кружків по краю. Може бути, що досі не було у нас так нагячих потреб і тому не входили наші кружки в жите або не виявляли більшої діяльності. Однак тепер, коли виступає перед нами тільки переважних і пильних потреб нашої церкви і вірного народу, коли все здає ся розпадатись, стає воно конечним,

щоби духовенство в кождім повіті заложило такий кружок, зорганізувалось, обдумало плян своєї праці і взяло ся солідарно і енергійно до її переведення. Ми можемо бути певні, що така спільна робота принесе многі успіхи: вона додасть нам самим духа та ободрить і заохотить до діла, винайде ріжні зарадчі средства на всякі злидні і потреби, постарась о взаїмну поміч для нещасних і др. І велика праця прийде нам вже небавом видіти реальні овочі розумного душпастирства. Я позволю собі тут піддати начерк: в яким напрямі мала би в теперішнім часі йти зорганізована діяльність духовенства, — а Всеч. Отці зволять его після своїх досвідів доповнити або змодифікувати. Я поділю сю діяльність на область церковну, релігійно моральну, просвітну, філантропійну і економічну.

В області церковній. В теперішнім часі зістало дуже багато церковей або цілковито знищених або значно ушкоджених. Колиж взяти на увагу, що дотичні громади будуть й самі цілковито знищені і будуть мусіли зайнятись відбудовою своїх власних згарищ, тож зовсім природно, що не зможуть чим-небудь причинитись до поставлення домів божих і приходських. В таких разі мусів би вже повітовий кружок обдумати способи, як би сій потребі даної церкви прийти в поміч: прим. через узисканє воєнного відшкодованя або належної чинитьби, безплатного або дешевого будівельного матеріялу, запомог з публичних фондів або помочи від других громад, котрих рука Господня пощадила. Так буває воно у других народів, і так чинити би й нам. Одиниці попадали би тут часто в безрадність і зневіру, але звязаний кружок умних людей винайде ріжні способи до заради. А яка красна взаїмна звязь і спочуване собі витворювалась би через се не то між духовними, але і між громадами із приналежности їх до одного обряду і народа! — Тут завважу ще, що відбудовувані церкви не повинні носити на собі пятна нинішньої недолі. Призначені на довгі віки, повинні би здвигатись, хоч би при помочи других, відразу в достойнім виді, котрий відповідав би висшій їх цілі.

В області релігійній і моральній. Друга усильна праця повинна йти на відновленє живого нашого храма, на скріпленє релігійности і християнських чеснот в народі. Як згадано, в многих сторонах устало було богослуженє або відправлялось дуже рідко, тай воєнні злидні вирили на душі народа свої шкідні сліди. Тепер відносини уладжують ся і нарід жажде духовного корму. Тому треба нам з цілою силою брати ся до діла, щоби ті шкоди загойти і повернути у нас добре християнське жите.

В тій цілі повинні ми передовсім всі наші богослуженя звершати з всею повагою, точностию і величию. Миж масмо так величавий обряд: зрозумілий славянський язик, багатий

в символіку і промовляючий живо до душі ритуал, пориваючий зміст богослужбних пісний і молитов, чудові мельодії церковних напівів, — самі прикмети, котрі ставлять наш обряд нерівно вище від других. Один поважний польський духовний виразив ся: „коли би ми мали такий красний і трюгаючий обряд, ми загорнули би всіх до нас!“ А тимчасом ми не тільки других не загортаємо, але тратимо ще й багато своїх, і то на річ обряду, котрий по за музику органів і кількох літаній є для народа незрозумілий і мертвий. Правда, що винні сему й другі обставини; але не мало вини лежить і в нас самих. Бо коли другий обряд старе ся бодай зверхною формою підносити свою відправу, то ми нівечимо і закопуємо дуже часто природну велич і красу нашого богослуження, так що воно не чинить на народі належного вражіння і впливу. Коли би ми вповні розвивали красу нашого обряду, а до того приводили его до розуміння наших вірних, то се скріпило би багато і релігійність в народі і привязало би его незрушимо до своєї церкви *).

Важним средством для піднесення релігійности уважаю громадний і стрійний спів всіх вірних в церкві. В многих селлах існує від давна такий звичай, введений трудячими священниками і відповідаючий вповні духови нашого обряду. А який благотворний вплив має се діло на вірних, не треба й доказувати. Воно настрює сильно до побожности, впливає на загальне убагороднене людей, а до того привязує їх до обряду і церкви так могутчо, що ніякі ворожі покуси не годні би відтягнути їх від них. Ми ж і самі знаємо, якого піднесення душі зазнаємо вступаючи в таку церкву. А як імпонує воно чужинцям! Якось перед 6 роками витав у Львові священник-архієпископ Макс, звісний любитель грецького обряду, та виїхав раз в неділю в недалеке село Домажир і вступив в церкву, де відправлялась вечірня. Тут був стрійним співом громади і її побожністю так зворушений, що приступив до престолу і відправив сам богослуження. Опісля виразив ся: що мало коли стояв перед престолом Господним з так піднесеною душею, як в тій сільській церкві. І се сказав муж, що наслунав ся в життю багато оперових хорів, а був так глу-

*) Тут позволю собі ще додатково замітити, що було би дуже на часі, щоби заведено у нас відправи всіх богослужень в точно означенім часі, як в містах так і селах, в свята і будні дні. Такий лад приніс би ту користь, що многі вірні приходили би з часта також в будні дні до церкви і участь їх в богослуженню піднеслась би тим значно. Колиж літургія звершаєсь одного дня о годину або й дві години скорше, а другого дня о тількиж пізнійше, то й не дивно, що люди, щоби не марнувати дармо часу, не являють ся зовсім в будні дні, а навіть утрачують її в самі свята. Гадаємо, коли може бути удержуваний порядок в других обрядах і приносити вірним многий хосен, то повинен би заховатись і в нас. Дарма, не нарід для нас, але ми для народа!

боко тронутий нашою піснюю. Отже такий могутний скарб посідаємо ми в нашій обряді! Громадний спів показався вельми корисний і в нинішнім воєнним часі, коли забрано майже всіх дяків і мужчин до війська. Мені звісно, що один парох в Жидачівщині доповнив науку церковного співу з дівчатами і молодими жінками і відправляє при їх помочи всі богослуження; на службі божій виходить дівчина на середину церкви і читає апостола й вірую, а менша шкільна дівтора держить молитвеники в руках, потягає за старшими і приучуєся вже від малку хвалити Бога. І таким пастирям в нашій Христовій винограді належить ся всяка честь. — Але на жаль є у нас багато священиків, котрі не доцінюють сеї сторони релігійного життя, не стараються ввести в своїх парохіях громадний хор або допускають до занепаду давно введеного. На зборах Товариства св. Павла р. 1913 згадав один місіонар, котрий звиджував маси наших робітників в Німеччині, що не находив між ними таких, що змогли би єму при службі божій заспівати або хоч послужити. Тепер знов, коли не стало у нас дяків, дієся часто, що в многих селах зійшло недільне і празничне богослуження на читану літургію. Се прикрий образ занепаду церковного виховання в народі! Не дивно отже, що коли в дуже многих місцях ограничаєся церковний спів на одним дяку, і то нераз на лихій самоуці, що тягне всі пісні недоладно „на 9. глас“, — що нарід не буде ся таким богослуженєм, не беручи в нім живої участі уважає его чужим і мертвим, та бере се рівнодушно, чи він належить до одного чи другого обряду. Тому наставати би нам на всіх духовних Собратів, щоби в сім часі, коли забираємося до скріплення релігійного життя в нашій розбитій суспільности, брали ся конечно до культивування в своїх парохіях загального церковного співу, починаючи сю науку від шкільної дівтори і старшої молодіжи. Колиж би деякі священики не змогли сего діла самі довершити, повинні упросити до того відповідних дяків, учителів або якого сусіду, хоч би прийшлося за се з власної або церковної каси нагородити. І молодь прийме ту науку дуже радо, і се буде мати незвичайний вплив на дальше життя громади *).

*) В дискусії над сим рефератом виразився один священик, що церковний спів в нашій краю зіссувався і потребує основної віднови. Я признав в рефераті, що спів в многих церквах занепадає, а то з браку фахової дяківської науки; однак замічу, що де той спів удержався правильний, там є він прегарний і заховав старинний характер. Мені оповідав крил. о. Давидяк, що харківський єпископ, приїхавши в Галичину, захвачував ся нашим церковним напівом, уважав его старинним і для того взяв зі собою більше число наших дяків, щоби відновили той спів в его дієцезії. Для заради нашої нестачі повинні ми конечно добивати ся основанія фахової дяківської школи, котра виховувала би пісців для цілого краю. Сеж конечно потреба нашої церкви, тай шкода було би затратувати так гарну старинну спадщину. Гадаю, що для сповнення

Дуже цінним средством для піднесення релігійности суть дальше добрі проповіді. Наш нарід чекає на неділі і жажде науки; колиж подає ся єму добре зерно, то й приносить в нїм благотворні овочі. Богато священників розуміє вагу сего діла і завдає собі труду, щоби нарід виходив справді збудований і поучений. Сей обовязок сповняти би нам з особливою старанностию тепер і в слідуючих роках, коли то наш корабель покаже ся значно ушкоджений і загрожений. Іменно повинні бути наші проповіді пляново уложені, а дальше овіяні теплою християнською любовю для наших вірних. Кажу „пляново уложені“, значить: повинні протягом року обговорити всі правди віри і християнських чеснот, пояснити всі празники, церковні чини і обряди ріжних богослужень, — одним словом повинні бути християнською школою, з котрої нарід учив би ся всего, що єму як християнинови, горожанинови і членови свого обряду яло ся знати. Для належного сповнення сеї задачі було би вказане, щоби священники доповняли собі церковну бібліотеку потрібними підручниками, хоч би се мало діятись (в браку власних фондів) з братського гроша. Дальше підніс я, щоби наші науки були як раз в сїм часі овіяні „теплою християнською любовю“. Се певно, що в многих місцевостях покажуть ся як наслідки війни ріжні пороки. Однак се був би хибний спосіб виступати проти них остро і осуджувати винних. Нерівно краший успіх принесе нам друга метода, вказана Христом: милосердовати о нещасних і старатись з любовю і з всяким пощадженем їх осіб приводити до рефлексії і на дорогу праведности. Добрий взір того дав нам свого часу Преосв. Митрополит, як станіславівський єпископ. Вибираючись на канонічну візитацію Гуцульщини, дізнав ся він докладно про всі пороки тої людности, а однак обговорював їх на своїх проповідях з такою любовю і сердечностию для народа, що Гуцули не могли зійти з дива о єго доброті для них, тягнули ся за ним від села до села і притягали православних сусідів з Буковини, щоби слухали єго наук, тай ще нині згадують влячно за ті красні дні. — Я підношу сї прикмети

такого діла покликана передовсім львівська Ставропігія, як інституція призначена спеціально для церковних справ. — В звязи з сим зверну увагу Всеч. Духовенства на монументальну працю пок. с. Віктора Матюка, котрий як знаменитий знавець церковного співу і музики уложив всі наші церковні мельодії в ноти, а то літургію (для ужитку людських шкіл і народа) на два голоси, а прочі богослужєбні пісні на 3 і 4 голоси. Сей співанник видала рада шкільна красава в р. 1911 і він продає ся по низкій ціні 1 кор. 20 с. Директор львівської консерваторії п. Солтис, користуючись в одній школі з праці о. Матюка, уносив ся над красою наших звичайних церковних мельодій і над легким їх укладом. Тому не треба нам хватати по селах за ріжні штучні композиції, котрі часто зложені з чужих мотивів і тяжкі до виконання, а краще брати за свої старосвітські прегарні мельодії. Там найдуть ся і дуже легкі композиції на два голоси, і трохи тяжші трія і квартети. — Автор.

проповідий не без причини. Перед війною лучали ся у нас священники, котрі замість розумного приготування до проповіді виходили часто на порожні лайки : за москвофільство, українофільство, радикалізм або й за особисті урази. Сей спосіб показав ся фатальний і викликавав як раз противні наслідки. І тому треба его на завсїгди залишити. Наш нарід є загалом добрий, і коли би справді деколи обаламутив ся, то дасть ся розумним і лагідним поученем легко на дорозу справити. На доказ сказаного подам деякі приміри. Мені доводило ся чути не раз від селян: „Наш священник ганьблять нас заєдно на проповідях, що ми якісь радикали. Ми відрікались того ; але коли вони заєдно в нас впирали, то ми й сказали вкінці, що будемо вже хіба радикалами“. Так отже вмовив сам священник в парохіян, замість давати їм цілочу божу науку, що вони радикали! Відмінний приклад дам з другого села. До тої парохії, -веденої від довших літ в русофільстві, прийшов недавно розумний священник і начеб нічого не знав про тенденції тамошних людий став щиро поводитись з народом і голосити свої науки в духу найкращої християнської любови, пояснюючи поволи правди католицької церкви і др. По якімсь часі прийшли до него старші громадяни і заявили: „Отче, хоч ви нам сего не казали, але ми пізнали, що були на блудній дорозі; ми сему не винні, бо нас так учили; однак тепер ми зрозуміли вже правду і хоч би що було, не відступимо від своєї церкви“. Ось що може наука, голошена в духу християнської любови! Не перечу, що можуть находитись по селах одиниці завзяті в хибних напрямх, однак загал народа є для духовного слова доступний, а бажає тільки, щоби до него по вітцівськи відноситись. І в такім духу поступати би нам всім в теперішній роботі коло відродження народа.

А вже незвичайним средством для будованя царства божого в народі треба уважати науку релігії в школах. І зовсім природно! Молоді діти, се мов молоденькі і тонкі парости; куди їх справити, туди й підуть в своїм житю. Справедливо сказано: чия школа, того будучність. Тому працювати би нам з цілою совістністю в школах і старатись вищипляти в молоді душі знеслі Христові правди. При сім зазначу, що коли та наука має свою ціль осягнути, то повинна бути конечно ведена в спосіб легкий і займаючий, милий і вітцівський, котрий притягав би і одушевляв дітий до предмету і учителя. При такім трактуваню річі вникне божя наука глибоко в ніжні серця, тай діти прилягнуть від малку до священника і церкви. І хоч би пізнійше прийшли на них й які покуси, то молоді вражіння лишать ся незатерті і остануть їм доброю опорою для віри і моралі. Се значіне релігії для вихованя дітий і будучої суспільности зрозуміла добре значна часть нашого духовенства і віддає ся з цілою ревністю науці молодіжи. І ся праця приносить добрі овочі.

Мені відомі села, котрі були давно ославлені з різних покоїв; колиж прийшов ревний священик і такий же учитель або учителька, то стало ся, що нове покоління вийшло при їх щирій праці зовсім инше, а навіть зачало й на своїх родичів впливати в корисний спосіб. Таке діло довершила школа і наука релігії! На жаль, находять ся у нас ще священики, котрі не доцінюють ваги сеї праці і відтягають ся від того обовязку, заставляючись, що до них належить лишень церков і катехізоване церковне, а не школа. Не заставляють ся, що церковна катехізація може займати ся хіба повторенем або доповненем знаного предмету зі старшою молодіжю, та що методичне подане початкової науки для дрібної дїтвори може переводитись правильно тільки в школі. Наслідком того підносять ся зажалення від шкільних властей і громад, а навіть прилюдні нарікання на духовенство в пресі. Так частка наших нерадивить, а весь духовний стан мусить за се відповідати! А що говорити вже о моральних шкодах, які наносять ся через те суспільности? Кілько то дітей виростає по дотичних громадах як дикі буряни без знання релігійних правд і почуття моральних засад. І яка може вийти з них будучність? І коли нарікає ся нераз на упадок релігійности, на ширене т. зв. радикалізму, на нейприхильність до духовенства і под., то не без рації ті, котрі кажуть, що винно тут головно духовенство, а іменно нерадива его частка.

Та коли занедбане релігійного виховання в школах потягало вже тепер так прикрі наслідки, то шож говорити на будуче! Досі мали сільські діти бодай якийсь провід і виховане з сторони своїх батьків. А що буде, коли многі батьки не вернуть і діти стануть виростати по селах без вітцівської опіки і проводу? Готові розбуяти і розпускатись, що годі буде видержати в громадах. З огляду на те паде тепер на духовенство тим більший обовязок докладати всіх зусиль в церкві і школах, щоби впоювати в молодіж сильні релігійно моральні засади і заступити їм недостачу батьківського виховання своїм впливом. Сю потребу зрозуміє найлучше само духовенство і воно повинно з цілою рішучістю настати на всю братию, щоби сповняли як слід своє діло в школах, та ратували нарід і церков від небезпеки *).

*) Про легку методу наущання дітей релігії напишу на основі довголітнього досвіду може ще окремо. Тут скажу коротко, що треба стеречись сухого і тяжкого способу науки, щоби не зражувати дітей до предмету. Тому раджу в 1. році науки короткі біблійні оповідання (початок старого і більше нового завіта) при оказуваню біблійних образів; в 2. році повторене біблії, а відтак подаване в навіязаню до знаних біблійних річий найважніших правд з катехизму, переплітаючи їх знов новими біблійними історійками; в 3. і 4. році розширює ся і правди катехизму і доповняє ся zarazом біблія. Раджу також не завдавати в 2. і 3. році катехизм з книжки, а учити їх радше на память; в сей спосіб зрозуміють і наущать ся діти нерівно краще, як з механічного книжко-

Та не досить школи. Коли священник позискав серця дітей для божих річий, то було би дуже вказане, — щоби не затрачувати з ними тіснішої звязи й по скінченій школі — щоби завязав при церкві стоваришене для молодіжи, молодше братство і молодші сестриці, і втягав до них вже дітей з висших клас. Очевидно, треба би обдумати для сих стоваришень різні функції, котрі заєдно займали би і оживляли молодіж, прим. проби і усовершенування церковного хору, видна участь в деяких богослуженнях, а навіть народних обходах, спільні релігійні вправи, пописи і релігійні представлення в деякі празники (на св. Николая, Різдво і др.) і національні дні, певні відзнаки і т. д. Се вже така душа людська, що потребує безнастанного оживлення і піджегання. Така праця була би красним продовженням шкільного виховання і вязала би молоду суспільність нерозривно з своєю церквою*).

З вказаною повисше працею на поли релігійно морального виховання народа повинна йти наша робота в області просвітній. Ся сторінка важна, бо через здорову просвіту одержує люд освідомлене в своїх релігійно моральних обовязках і трівку для них підпору. Ся просвітна праця повинна передовсім огортати молодь, надію нашої будучности. На жаль діє ся часто, що виходячою зі школи молодіжю ніхто дальше не займає ся, так що вона не раз по часі забуває й шкільну науку і попадає в анальфабети. В інтересі церкви і народа повинні ми сю хибу усунути. Я вказав вже висше на один спосіб її виховання: на творене молодих церковних стоваришень і на ріжнородні занятя, котрі ублагородняли би молоді душі. Тут додам ще, що важним ділом було би створене при сих стоваришенях бібліотечок для молодіжи, в котрих находились би що раз нові і займаючі книжочки і письма, релігійно моральні повістки і поучаючі річи, які безнастанно кружили би серед молоді. Фонди на се найшли би ся в самих стоваришенях з маленьких їх вкладок, а на початок могли би взятись (як для церковного стоваришення і на моральну річ) навіть з брацької церковної каси. Не потребує доказувати, який вплив мало би все те на виховане будучих горожан, особливо в повоеннім часі. Позаяк у нас нема досі таких видань, мусить Това-

вого виученя. Ще замічу, що новий катехизм є для дітей за тяжкий і крайно непедагогічний; не рівно лучше держати ся давного учебника Дегарба. На кожній годині повинна проспівати ся якась пісня, і то по найбільш церковна, щоби зближувати дітей до церкви і богослуження. В сей спосіб приходить ціла наука займаюча і легка, і діти учать ся всего наче забавкою.

*) Примічу, що на проби хорів і на всякі пописи можна узискувати шкільні салі. Вказана праця була би лиш продовженням шкільної науки, і тому мали би ми повне право домагатись від шкільних властей призовленя нам на се шкільних льокалів.

риство св. Павла зайнятись скорим поставленням такої бібліотеки. У других народів існують спеціальні видавництва з релігійно моральним напрямом для молодіжи і простонароддя. Тай у нас говорилося вже про таку працю перед війною; однак тепер мусить вона безпроводочно розпочатись.

Дальшу увагу повинні ми звернути на просвіту старших громадян, як мужиків так жінок. На перше місце виходять читальні. І в сій справі було у нас багато занедбання. Ми полишали їх часто на боці, а за сим діяло ся, що не прошені чужі опікуни закладали в нас читальні або втискали ся і господарили в них. Очевидно, коли би ми заняли ся читальнями, то для чужих птиц не було би там місця *). Наша праця повинна вестись тут так, щоби частійше заходили до читальень, і то в певних означених часах, щоби людність могла тоді збиратись, і поясняли людям ріжні біжучі справи: громадські, повітові, краєві, державні або й всесвітні, церковні і національні, про котрі нарід чує або читає в часописах, а в котрих часто не визнає ся, але радби їх розуміти. Здав би ся часом який популярний виклад з історії, гігієни, права, господарства і под., даний через священника, учителя або й запрошеного лікаря чи юриста і др. Разом з тим треба доставляти народови здорову лектуру: відповідну політичну часопись і письма релігійні і господарські, тай доповняти бібліотеку заєдно будуючими і позиточними книжочками. Хоч маємо для сеї ціли добрі видання „Просвьіти“ і оо. Василян, то суть пожадані для релігійно і морально горожанського виховання народа ще й окремі видавництва Товариства св. Павла. Особливо звернув бим увагу, щоби ми постарали ся, щоби в кожній читальні були житєписи святих, котрих нарід так жажде, які мали би на него знач-

*) Мені лучило ся таке, що на пару років перед війною заїхав я був до одного пароха в станіславській дієцезії і дізнав ся від него, що в селі є радикали, і що якийсь проїзжий заложив там радикальну читальню. Другого дня (в неділю) вийшов я по вечерни на прохід, і йдучи по при читальню вступив до неї. Кількох присутних селян повитало мене дуже радо, а за хвилину збігла ся з близької площі ціла громада людей, заповняючи комнату і сїни, та обставивши оба вікна. Тоді вела ся балканська війна, тож стали про ню питати. Я зачав їм поясняти, а зміркувавши, що люди не мають понятя о географічнім положеню Балкану, нашікував на папери ману Галичини, Австрії і Балкану, та дав їм малу лекцію з географії; відтак став говорити, які народи там від давна жили, як були Турками завойовані і тяжко гнетені, як почали спісля визвольні борби і яке значіне мала послїдна балканська війна. Дальше пішла наша дискусія про краєві справи: виборчу реформу і другі національні і суспільні діла. Всі були живо зацікавлені, і більше як дві години минуло нам дуже скоро. Коли виходив, прашали мене люди щиро, дякували і мовили: „як би нам було добре, коли би наш священник до нас приходили“. І погадав я собі: добрі мені радикали, що бажали би мати священника між собою! Видко, якийсь радикал заїхав туди, заложив читальню, привіз може „Громадський Голос“, і тільки всего. Наша праця могла би отже не в однім місци спинити такі затії і удержувати поступ народа на здоровій дорозі, якої він сам бажає.

ний вплив, а яких я на жаль в ніякій читальни не бачив. Коли в такий спосіб займемося народом, тоді остане він при нас, піде правою дорогою і охоронить ся від посторонних отруй *).

Вкінці дуже важна і в сю пору просто незміримої ваги є праця клиру в області гуманітарній і економічній. Що до праці гуманітарної згадував я вже вище, кілька то наших селян і міщан поляже в битвах, а їх діти лишаться без отцівського проводу і опіки. Остаті матери не здужати муть поза господарськими журбами провадити їх як слід. А знов опікуни підуть часто лиш на визиск опущених сиріт. Вони готові забирати для себе военні запомоги, користати з майна, уживати підростаючих до своєї служби, а зовсім не старатись о науку і вихованє. І щож вийшло би з цілих мас таких дітей? Вже нині замічає ся по селах в браку батьків і правильної школи розпущене, а навіть озвірене молодіж; а щож буде діяти ся дальше? Супроти такого стану не досить буде духовенству працювати в церкві і школі, — воно мусить забрати ся енергічно також до організованя опіки і нагляду над дітьми в їх домашнім житю. Я не буду о сій справі ширше говорити, бож Всеч. Отці знають єї з власного досвіду не рівно лучше; крім того появляють ся в сїм предметі ріжні фахові поученя від всяких правних і гуманітарних корпорацій. Я вкажу лиш, що саме уставодавство, назначаючи в кожній громаді „опікуньчі ради“ і покликуючи до них офіційально місцевого душпастиря, призначало в сій акції клирови визначну ролю. В наших же відносінах буде священник фактично душею цілої праці. З огляду на те повинни священники взятись ревно за діло, порозумітись з другими членами опікуньчої ради і занятись враз з ними назначенєм совісних опікунів для дітей та безнастанним нагляданєм, чи вихованє і наука дітей веде ся в відповідний спосіб. Крім того повинни візвати й свої церковні брацтва, до котрих належать поважнійші громадяни, щоби вони вже з церковного обовязку помагали священни-

* В дальшій дискусії на заг. зборах зауважав хтось, що житєписи святих суть надто дорогі, і що так велика книжка, вypoжичена одним членом, остане у него через весь рік і буде для других недоступна. На се відповів бим тут, що на закупно книжки, котра піддержувала би так сильно релігійного духа, можна ужити з чистою совістю й церковного гроша, і що сей дар буз би Богу милійший, як не один церковний. Дальше замічу, що більша книжка не довжна видаватись в приватні дома, а повинна оставатись в читальни; хто бажав би читати, най читав би на місци. Для пригадки Всеч. Клиру вкажу, що маємо прегарне виданє „Ілюстровані житя Святих“ о. Льва Джулинського, 780 сторін, з 4. великими і аж 350 меншими образками в тексті, з біографіями святих з цілого року. Ціна опрavl. примірника 15 кор. (Можна дістати в книгарнях ім. Шевченка, Ринок 10, і Ставропігійській ул. Руська.) Се була би певно наймиїйша лектура для народа, звідтам дізнав би ся кождий про житє свого святого і сю книгу повинен кождий священник своїм вірним доставити.

кови в нагляданню за поведенням сільської молодіжи. Колиж би опіка десь недописувала, повинни поставити внесене до суду на змінене опікуна або й на приміщене сироти в другій відповідній родині, а се тим більше, що на удержане сироти (воєнної чи невоєнної) платить правительство до скінченого 14 року життя місячну запомогу 10—15 кор. А коли би опіка в місці була таки недостаточна, повинни окружні священники закладати повітові захисти і там уміщувати сироти, а в крайнім случаю висилати їх в єпархіяльний захист. Закладане повітових захистів не було би зовсім тяжке, коли зважити ся, що правительство виплачувало би на кожду дитину по 1:50 кор. денно; треба лиш мати відповідний льокаль і особу, що надавалась би до ведення дітей. Ми читасмо, що в других краях, остаючих в нерівно кращиих відносинах, зорганізовано дуже численні захисти, в котрих дає ся дітям прекрасне виховане, а на котрі правительство видає величезні суми.

На жаль, наш нарід не розуміє тої благодати, яку єму закон признає, і не користає з належних єму державних підмог. Привикнувши від давна до життя в голоді і холоді, гадає, що єму конечно переносити здичіне дітей і голодову їх смерть. І коли Поляки і Жиди черпають у нас обильно з державних фондів, то наш нарід, хоч як бідний і зруйнований, не користає з них. На доказ того дам хочби один приклад з городецького повіта, в великій більшості українського. Там побрала польська і жидівська людність з фондів доставлених краєвим комітетом 80 % запомоги, а наша людність одержала тільки 20 %, бо наші війти заявили, що їх сільські сироти не потребують помочи!! У нас стоїть річ так, що перемиский єпархіяльний комітет має всего три захисти, а львівський лиш один захист з 200 дітьми, і то переважно не сільськими. Накликування до духовенства і суспільности для творення і користаня з субвенціонованих захистів, та до поширеня сеї справи в народі остали досі майже без успіха. Я розумію нинішні прикрі відносини духовенства, котрі спиняють єго в праці, — знаю також добрі серця наших людей, котрі волять жити з дітьми в найбільшій нужді, як давати їх від себе. Однак опікунчі ради повинні робити напір на людей, щоби відставали від застарілих поглядів і для добра дітей уміщували їх в захистах, де одержували би здорову поживу, теплу одіж і красне виховане. З огляду на таку вдачу нашого народа, що висилане дітей в далекі місця приходило би єму незвичайно прикре, уважаю таки конечним, щоби в кожній стороні були свої захисти. За пару років подумали би ми про отворене для старшої молодіжи ремісничої школи, для котрої не відкаже правительство своєї помочи. І якої долі добились би бідні сироти, коли би виходили з відтам добрими ремісниками і мали гарне забезпечене на ціле жите!

Піклуючись осироченими дітьми не можемо поминути й тих нещасних, котрі вернуть до своїх родин окаліченими інвалідами. З людського милосердя мусимо також їм радити і помагати, щоби їх долю облекшити.

В звязи з опікунчою працею над сиротами повинна йти наша порада і поміч також в області економічній. Вона має відноситись до всіх громадян, щоби улукшити їм відбудову, а вже особливо до сирітських, часто обдовжених маєтків, щоби хоронити їх від затрати. Як опікунча так і економічна праця буде в теперішніх часах незвичайно важна. Від неї буде в великій часті залежати, чи наш зруйнований нарід видержить в сих злиднях і устоїть ся на своїй землі, чи буде мусів уступити місце чужим елементам. —

Обговорюючи нинішні наші праці в різних областях, я осмілив ся вказати декуди й на деякі недомагання. Се учинив в добрій воли. Я знаю, що наше духовенство віданне цілим серцем своїй церкві і народови, — розумію, які труднощі стрічає воно заєдно в своїй праці і як не находить воно попертя, — я увірений, що воно і в нинішніх злиднях бажало би помочи своєму народови як найкраще. Колиж вказав на деякі недомагання або й на бажані доповнення в нашій роботі, то учинив се тому, щоби наша праця і справа станула нині на цілій вижині. Ті недостачі відчуває зрештою і саме духовенство, і воно повинно приложити свою руку до їх усунення. Зарядження церковного начальства не багато допоможуть, — але само духовенство довжно своєю повагою настати на своїх собратів, щоби сповняло свої діла так, як се великий час велить.

Вказані задачі суть численні і тяжкі та вимагають справді великого посвящення. Однак нам не упадати на духу. Господь, кладучи на нас так великі обовязки, ставить нас тим slučajно не при однім, але при пяти талантах, і тому радіти нам, що можемо покласти більші заслуги перед Богом. В сих трудах могли би одиниці зневірितись, але коли станемо всі, разом, то сотворимо силу, котра переможе хоч би які труднощі. В тій ціли повинно би наше духовенство в кождім повіті, не лиш політичним, але по можности й судовім (а то з огляду на ведене сиротинських справ в судах) потворити безпроволочно офіціяльні кружки Товариства св. Павла і взяти ся пляново і солідарно до праці як на поли церковнім так і суспільнім. Коли станемо корпоративно, тоді і самі відчujemo в нас силу, винайдемо різні способи для сповнення наших задач, зєднаємо собі повагу і вплив в урядових кругах для наших діл, а за сим буде й нарід з більшим довірєм глядіти на наш покров і відноситись до стану духовного. Наколиж духовенство сповнить всих тяжких часах свій обовязок, тоді здобуде собі велику вдячність у народа, тай положить незмірну заслугу перед Богом і історією.

Придаток. Вже по загальних зборах Товариства св. Павла піднято у Львові проєкт засновання побіч єпархіяльних захистових комітетів також статутного українського краю-вого товариства для опіки сиріт і дітей — на взір польських і німецьких інституцій. Се учинено тому, що єпархіяльні комітети суть лиш хвиливі (на час війни), тай не мають правного уповажнення займатись в загалі опікою сиріт і заступати їх справи перед властями. Філії сего краю-вого товариства будуть закладатись мо можности по всіх судових повітах і будуть мати законно признане право, поставляти по громадах своїх генеральних опікунів, наглядати опіки над дітьми, ставити до судів свої внесеня, заступати матеріальні інтереси сиріт, узискувати для них запомоги і под. Се будуть важні прерогативи, для котрих повинні ті філії всюди ввійти в житє. Однак може зайти в духовних кругах питанє: що нам творити, чи кружки товариства св. Павла чи філії краю-вого опікунчого товариства. По моїй гадці, хоч сирітська справа є в теперішнім часі переважна, то є вона лиш частию всеї душпастирської праці, — тому повинні священники закладати всюди для веденя ріжнородних душпастирських завдань перодовсім кружки товариства св. Павла, а по при них творити начеб відділи, для користаня з правних прерогатив, також філії краю-вого опікунчого товариства. До сих філій входили би вже й світські люди: селяни, жєнщини, учителі і др. Особливо мали би ми право домагатись, щоби наші урядники, котрі досі до народної праці нічим не причинялись і творили в нашім публичнім житю велику порожню, прийняли бодай в сій гуманітарній роботі живу участь і помогли бідному народови в єго недолі своїм практичним знанєм і впливом. Та про те краю-ве товариство сиротинської опіки, буде Всеч. Духовенство небавом ще окремо поінформоване.

Загальні Збори „Достави“.

Звіт з Загальних Зборів стовариш. „Достави“, які відбулись у Львові, дня 29. грудня 1916.

Позаяк з причини виїмкових теперішніх відноси не наміряє стов. „Достави“, як се робило давнішими роками, друкувати окремого звіту зі своєї діяльности та розсилати його своїм членам, для того користаю з ласкавої гостинности „Ниви“, щоби бодай сею дорогою довідалось наше Духо-

венство про стан згаданого стоваришеня. Думаю, що се буде інтересним не тільки для самих членів „Достави“, але й для загалу Духовенства, як перебула дотепер ся інституція воєнне лихоліте, та видержить вона до кінця. Таке питане задавали собі без сумніву також члени „Достави“, які явились на зборах в надсподівано поважнім числі, щоби почути, якою була діяльність того стоваришеня в послідних трох роках адміністраційних і яка чекає його будучність.

В неприсутности вивезеного председателя Надзорної Ради, о. ректора Д ра Йосифа Боцяна, отворив Збори його заступник, о. сов. Іван Рудович о год. 5:30 по пол., констатуючи, що Загальні Збори були скликані по думці §. 40. статута, себто оголошені в 309 числі „Діло“ і 309 числі дневника „Українське Слово“ з грудня 1916 р.

Привитавши присутних Членів стоваришеня, замічає, що світова війна, яка ще доси палає над головою Європи, діткнула дуже тяжко таксж наше стоваришенє, і то побередно через смерть деяких членів і високодостойних осіб, а безпосередно через задані йому матеріяльні страти.

І так зараз в серпни 1914 р. поніс католицький світ, а з ним і наше стоваришенє велику втрату через смерть Папи Пія X., а минулого м'сяця наша держава через смерть сідоголавого цісаря, Франц Йосифа I.

Крім сего померли в тім часі незабутні члени наші і щирі прихильники нашого стоваришеня:

1. о. Др. Дм. Яремко,
2. о. Юл. Федусевич,
3. Володимир Йойко,
4. о. Кипр. Козловський,
5. о. Лев Набак,
6. Др. Евген Озаркевич,
7. Кость Паньківський,
8. о. Антін Захаряевич,
9. о. Теодот Ярема.

Боліємо щирим серцем над утратою їх і віддаємо честь їх памяти, що Вл. Присутні вже зділали, повставши з місць, і слухаючи стоячи сеї частини моєї промови.

Крім сего діткнула судьба наше стоваришенє в наслідок насильного вивезеня многих наших Членів в Росію, між котрими, о скілько могли ми дотепер провірити, находять ся отсі особи:

1. Його Ексц. Митроп. А. гр. Шептицкий,
2. о. др. Йосиф Боцяна,
3. о. Др. Стефан Юрик
4. Микола Заячківський
5. Др. Ілярий Свенціцький,

Члени Надз. Ради.

6. о. Дмитро Яремко, який там скінчив житє.
7. Ілярій Чапельський, член Комісії Контрольної,
8. о. Іван Бачинський,
9. Юліян Балицький,
10. о. митрат Іван Гордієвський,
11. о. Володимир Гроиницький,
12. Михайло Губчак,
13. Олександр Гарасевич,
14. о. Стефан Мохнацький,
15. Др. Володимир Охримович,
16. о. Григорій Паньчишин,
17. о. Др. Іван Соболь,
18. Роман Сосновський,
19. Др. Володимир Янович.

Желаємо їм всім, щоби як найскорше і в добрім здоровлю вернули до нас, до своїх рідних і до дальшої народної праці.

Отвираючи отсим XI. Загальні Збори нашого стоваришеня прошу о. Др. Гавр. Костельника, щоби зволив обняти обовязки секретаря нинішних зборів і відчитав послідний протокол.

По відчитаню і затвердженю протоколу Заг. зборів з 22 червня 1914 р., які піднесли були членський уділ з 20 на 50 К., слідував звіт Дирекції; переповімо його майже докладно з огляду на вагу хвилі і на доказ, які шкоди нанесла нам теперішна війна на всіх обласях нашого житя, а навіть в такій галузи, як торгівля церковною утварю.

За два дні, т. є. 1. січня 1917 р. — говорив дотичний член Дирекції — центральну управу нашого стоваришеня перенесено зі Станиславова до Львова. Ся зміна вплинула вельми корисно на скріплене і поширене діяльности „Достави“, чого наглядним доказом був гарний розвиток нового складу у Львові, отворене вкоротці третого складу в Перемишли, участь „Достави в виставах в Одесі і Коломій, зеднане собі довіря у загалу нашого Духовенства, узискане кредиту в наших інституціях, як Краєвий Союз Кредитовий і Зем. Банк гіпот., а навіть признане зі сторони Краєвого Виділу, який перевів був через своїх двох фахових урядників контролю стану „Достави“ і рішив уділити „Доставі“ 20.000 К дешевого Кредиту, а Банк Краєвий крім того від себе 12.000 К.

Се були літа 1910—11 і 12, час розвіту стоваришеня і великого розмаху, який давав основу до смілого погляду в будучність, а навіть заохотив тодішну Дирекцію і Раду Наглядну до отвореня складу в Вінніпегу в Канаді, на виразне бажанє тамошного єпископа Преосвящ Будки.

І нема найменшого сумніву, що стоваришенє наше булоби йшло і в дальших літах дорогою розросту, коли би

ого були не спинили ненадійні тяжкі обставини, а се: в році 1912 балканська війна, яка викликала зв'язу загальну грошову скруту в торговельнім світі і утруднене, а радше майже замкнене всякого кредиту, а в р. 1913 елементарні нещастя, повені і зливи, які спричинили зменшене торгу, зріст дебіторів, банкового кредиту і стану кредиторів.

І як раз на тлі сих дуже невідрадних економічних відносин треба оцінювати білянс стоваришення з дня 30. червня 1914, який Світлі Збори мають перед собою, а який замкнено з дуже незначним чистим зиском, бо всего 152.44 Корон.

Але гарні урожаї 1914 р. тішили нас надією, що за те слідує рік адміністр. буде щасливий, дебітори вирівнають в осени свої зобов'язання, а ми позбудемося відразу банкового кредиту і тягару кредиторів.

Також новий склад наш в Канаді зачав був від лютого 1914 року свою діяльність, поборов льокальні труднощі і при помочи Преосвящ. Будки зачав п. Петрушевич організувати для складу терени збуту і єднати йому прихильників. Послідня телеграфічна відомість, яку ми дістали від п. Петрушевича дня 16. червня 1914 р була така: „Перепони усунені, будучність філії запевнена, корисний рапорт і гроші рівночасно, Петрушевич“.

Отсе давало нам рівнож основу до надій, що відважний крок стоваришення до поширення своєї діяльності поза море не був без значія, але навпаки, що вже в році 1915 виявить ся сильний зріст, скріплене і збільшене поваги стоваришення на вні.

Такі були наші надії і то оперті, як здавалось, на реальних основах. На жаль сталося зовсім инакше.

Вибухла світова війна, а стоваришене наше опинилось в році адміністраційнім 1914—15 вже не перед питанням менших або більших зисків, але прямо перед квестією свого істнованя.

Зараз з почином мобілізації покликано до війська 1 начальниста складу, 2 помічників, 1 експедієнта і 1 бронзівника, а крім того всіх 3 наших різбарів.

Торги нараз устали, треба було розв'язати і робітню риз церковних, в якій працювало 8 жіночих сил.

Члени Дирекції, користаючи з вакаційних ферій, були в серпні 1914 р. на селі; безпосередної небезпеки не видно було ніякої, тим більше, що вся галицька преса одним хором запевнювала населенє, що воєнна ситуація прямо світла, не треба нічого боятись, або робити якісь приготування на случай ворожого наїзду, ворог не приступить границі Галичини,

Ми вірили в те і були спокійні. Між тим з кінцем серпня ворожа лавина заляла нашу землю і відтяга нас від Львова.

Всі три наші склади замкнено, в Станиславові і Львові добровільно, зі страху, в Перемишлі на приказ властей.

Майже весь персонал опинився також поза Галичиною, крім п. Каранович, яка лишилась у Львові, а відтак дістався пішки з Ясла назад до Львова також заступ. начальника в Станиславові п. Лихопатер.

Зачався рік життя стоваришеня під ворожим наїздом.

У Львові поробив заходи у рос. властей незабутний директор Краєвого Союзу кредитового, Кость Паньківський, щоби дозволили отворити бодай чисто економічні, торговельні українські інституції. А коли одержав засадничий дозвіл, тоді предс. нашої Ради Надз., о. ректор Др. Боцян, вистарався у рос. властей о позволене на отворене також „Достави“, яке справді наступило 25. X. 1914.

Ведене складу поручено нашій урядничці п. Каранович, під доглядом заступника члена Дирекції п. Мик. Левицького, при чім присутні у Львові 3 члени Ради Надзорної: о. Др. Боцян, дир. Мик. Заячківський і бл. п. с. Др. Яремко, відбували в міру потреби з п. Левицьким спільні засідання в справах стоваришеня.

Завдяки тим членам нашого стоваришеня перебув львівський склад щасливо рік ворожого наїзду без ніякого нещастя.

Торг був дуже маленький, впроім ходило більше о здобуте для фірми права істновання, чим о хвилеві зиски. Замітне, що найбільший попит мали між україн. салдатами стінні образи накладу „Достави“, Іс. Хр. і М. Божа в народних строях.

Годить ся також піднести, що всі військові, офіцери і прості, коли прийшли до склепу, поводитись супротив нашої уряднички, як женщины, дуже чемно.

За те в магазині у Львові відчули ми руку наїздника.

Цілком ненадійно явилась в марті 1915 р. в нашім бюрі під проводом підполковника охрани Лукіянова спеціальна комісія, зложена з пристава, двох поліційних і двох прибраних свідків(мабуть служачих в електровні), опечатала замкнену касу, зробила ревізію з магазині і сконфіскувала всі готові прапори і гафти з націон. емблемами. Що було причиною ревізії, годі напевно знати; чи увязнене голови нашого товариства, о. Др. Боцяна, чи обставина, що о. декан Іванець, коли шукали у него сокільського прапора, сказав, що звернув його назад „Доставі“, чи може який донос, досить, що спала вона на нас зовсім ненадійно.

З огляду на ювілейний рік 100 літних уродин Т. Шевченка, який припадав саме в р. 1914, плянували наші Сокільські і Січові організації великі свята; длятого стоваришене наше приготувало заздалегідь прямо чудові французькі гафти на прапори, з укр. гербами св. Михайла і Льва, і з портретами Шевченка, Хмельницького, Мазепи і Франка.

Все те забрала згадана комісія до послідного кусника, а крім того взяла нам також цикльостиль. Шкода виносить на тодішний час двацять кілька тисяч К., але нині представляли би для нас ті гафти в четверо більшу вартість, бо се були справді артистичні вироби, які тепер не є взагалі до набути.

В Станиславові і Перемишли були склади, можна сказати, цілий час земкнені. Ключі від складу мав в Стан. о сов. Порайко, а в Перемишли о. крил. Зубрицький, отвирали склеп тільки деколи, щоби видати щось для місцевої церкви, або коли хто приїхав зі села за церковною утварю. Оба Впр. Отці опікувались цілий час нашим майном, за що нехай зволють прийняти ширу і горячу подяку, бо тільки завдяки їх опіці не понесло стоваришене наше в складі в Перемишли зовсім ніякої, а в Станиславові тільки дуже незначну шкоду.

Тим членам нашого персоналу, які опинились поза Галичиною, виплачувала Дирекція в міру можности з поштової Щадниці невеликі підмоги на жите.

Так проминув рік наїзду, а рівночасно і наш рік адміністратійний 1914/15.

Річ ясна, що мусів він випасти відемно, бо торгу так, як би не було, а треба було заплатити відсотки від щадниці і банкового кредиту, заплатити льокалі, удержати персонал, а до того прилучилась страта з причини зрабованого товару.

Все те становить нашу претенсію до держави з титулу воєнного відшкодованя.

Коли би держава наша була в можности давати воєнні відшкодованя, в такім разі і „Достава“ буде мала право з них користаги; коли ні, тоді буде мусіло стов. щорічними своїми чистими зисками амортизувати сей недобір.

В третім році адміністра. 1915/16 вже були чинні всі три наші склади: в Станиславові провадив заст. начальника п. Лихопатер, в Перемишли помічник п. Костек, а у Львові нач. П. Федорович.

Торги були о половину менші, чим в нормальнім часі.

А прецінь рік сей, коли би взято його під увагу зовсім окремо, випав цілком вдоволяючо, бо стоваришене було в сил сплатити готівкою К. 28.122.24 кредиторам і 55.050 — на рахунок банкового кредиту, значить ся сплатило в тяжкім воєннім році К. 83.172.24 своїх зобовязань.

Однак в звязи з попереднім білянсом стоваришеня, з огляду на потребу відписаня деяких дебіторів, збільшив і сей рік позицію нашої претенсії до воєнного відшкодованя.

В тім білянсі з 30. VI. 1916. повволю собі звернути увагу Світлих Зборів на третю позицію в стані чиннім, т. є. товар, який представляє вартість нетто К. 228.660.84. Колись

було воно великою хибою стов., що за так великі суми магазиновало товар, який не процентував ся. Нині случайно, в наслідок нечуваної дорожнечі викликаної війною, коли всі артикули, а особливо матерії, пішли дуже значно в гору, сей товар представляє що найменше в двоє більшу вартість, для того коли би завели нас навіть надї на воєнне відшкодованє, то коли Бог дозволить нам дочекатись мирного часу, стоваришенє наше буде в змозі само, о власних силах, як раз завдяки значним запасам товаровим, вигоїти свої воєнні рани.

Так отже перебуває стоваришенє наше вже від 19 2 р. тяжку, правдиво огневу пробу; що воно існує, не подає ся і має повну надїю видержати до кінця, треба завдячити в першій мірі нашому Всч. Духовенству, яке не відмовляє нам свого довіря і ласкавого попєртя, о яке і на будуче горячо просимо.

Однак розвиток, або занепад кожного стоваришенєя залежить також в значній мірі від тих людей, в яких руках воно опинилось, в совістних і солідних, чи недбалих і лінивих. Для того, як директор стоваришенєя, уважаю за свій обовязок висказати перед Світлими Зборами повне признанє для цілого персоналу „Достави“ за єго реєну і видатну працю, хотяй серед дуже тяжких об тавин.

Вкінці прошу, щоби Світлі Збори зволили висказати свою подяку Комітетови контрольнєму в Перемишли, в якого склад входять: о. канцлер Зубрицький, дир. Білінський і о. катихит Комарницький, за їх ласкаві труди, які від кількох лїт ноносять зерез частє контрольованє і опіку над та мошним нашим складом.

Звіт сей прийняли Збори по короткій дискусії одноголосно до відома, затвердили на внесєне Контрольної Комісії предложені білянси за час від 1. липня 1913 до 30 червня 1916, уділили Дирекції і Радї Надзорній абсолюторію, чисті зиски призначили на спеціальну резерву втраг з причини воєнних подій, а що до перзоналу, то висловили бажанє, щоби в міру можности признати всім воєнний додаток до платні.

Відтак переведєно зибори заряду з ось таким вислїдом:

Членами Ради Надзорної вибрані:

1. о. Др. Йосиф Боцян, ректор Сем. дух. у Львові.
2. о. Тит Войнаровський, крилошанин Капітули у Львові,
3. о. Александер Зубрицький, крилошанин і канцлер в Перемишли,
4. о. Теодозий Лежогубський, директор ж. гімназії у Львові,

5. о. Іван Пора 'ко, ц. к. професор Сем. учит. в Станиславові,
6. Др. Любомир Рожанський, дир. Зем. Банку гіпот. у Львові,
7. о. Іван Рудович, проф. Сем. учит. у Львові,
8. Мисола Заячківський, директор Народної Торговлі у Львові,
9. Др. Володимир Бачинський, посол сойм. і адвокат в Підгайцях,
10. о. Александер Стефанович, емер. ц. к. проф. Сем. учит. у Львові,
11. Др. Кирило Студинський, ц. к. проф. університету у Львові,
12. о. Іван Чапельський, крилошанин Капітули у Львові,

Заступниками членів Ради Надзорної вибрані:

1. о. Евген Монцібович, ц. к. професор гімназії у Львові,
2. о. Др. Ярослав Левицький, ц. к. проф. гімназ. у Львові,
3. о. Юліян Дзерович, ц. к. професор Семинарії учит. у Львові.

Членами Комісії контрольної вибрані:

1. Др. Василь Стасюк, урядник „Карпатії“ у Львові,
2. Іван Семчишин, урядник Нар. Торговлі у Львові,
3. Микола Левицький, урядник Краєвого Союзу кред. у Львові.

Дирекція:

1. о. Василь Лициняк, ц. к. проф. VII. гімназії у Львові,
2. Іван Петрушевич, хвилево в Вінніпег (Канада),
3. Др. Володимир Мацькевич, урядник Зем. Банку гіп. у Львові,

Заступники членів Дирекції:

1. о. Дамян Лопатинський, ц. к. професор V. гімназії у Львові,
2. Др. Григорий Саїк, урядник Краєвого Союзу кред. у Львові,
3. о. Василь Лиско, катихит у Львові.

З кінцевої загальної дискусії замітний був голос о. сов. Стефановича, б. члена Дирекції, а тепер председателя Ради Надзорної, який звертав увагу, що по війні зачне ся ско-

рим кроком відбудова краю, а з нею також відбудова наших знищених і оброблених церков, для того „Достави“ повинна задалегідь приготувитись до сего, щоби в тій важній хвилі сповнити не тільки торговельну задачу, але також культурний обов'язок через піднесенє церковної штуки в наших обрядах.

Гадка дуже слушна і треба би її конче зреалізувати.

Наші церкви, а радше їх внутрішнє урядженє, були часто ярким доказом, як у нас нема найменшого зрозуміння для штуки, про стиль духа нашого одряду, символічне значінє, нема бесіди, скрізь такі богомази, що хіба втікай з церкви, бо замість побожного настрою збере тебе сміх, а відтак чувство застидження, що ми потрафимо дивитись на те все рівнодушно.

Які вражіння мусить винести з такої нашої церкви н. пр. культурний Німець, призвичаєний до оглядання у себе справдішних творів штуки, що він собі подумає про наш смак, очевидно не тільки про наших малярів і різьбарів, але й про духовенство, яке має право рішати в справах устроєня церкви.

Для того час би нам справді звернути увагу і на сю сторону нашого релігійно-культурного життя, та стремити безуслівно до сего, щоби фірми, які витворюють церковну утвар, дивились на свою роботу не тільки з торговельного боку, але і з точки церковної штуки.

Се дасть ся досягнути тільки тоді, коли торгівля церковною утварю перестане бути жерелом зисків, а радше визисків приватних осіб, а стане спільним добром церков і Духовенства.

Памятаю ще часи, коли неохрещені торговельники їздили по селах і продавали фелони та інші церковні ризи, яких вартість була низше всякої критики, за солені гроші, а нарід купував, платив і такою тандитою „окрашував“ наші церкви!

Богу дякувати вже ті часи минули і хіба не вернуть ся більше, але за те тепер торгівля нашою церковною утварю спочиває в многих місцях в руках приватних підприємців, котрі як чужі нам обрядом і народністю не можуть причинитись ніяк до піднесеня нашої церковної штуки, бо по перше не розуміють ся на тім, а по друге, що їх обходить, чи в нашій церкві будуть богомази, чи твори штуки, їх цілю є заробок. А мимо сего не тільки прості селяни, але й деякі священики йдуть безкритично і безсмыслно до такої фірми, купують там і гріш зібраний на тацу в рідній церкві, дають в ворожі нам руки.

Се також свідоцтво нашої „карности“ і нашого „думаня“.

Отже щоби змінити ті нездорові відносини треба на мою гадку, щоби наше Духовенство, змонополізовало в своїх руках виріб і торгівлю церковною утварю, взяло її виключно в свої руки, диктовало спосіб виробу і ціни, а відтак солідарно держалось дотичної своєї інституції.

До сего треба би порозуміння поміж „Доставою“ і „Українською Ризницею“, а передовсім, щоби Духовенство узнало потребу акції на сім полі.

Учасник зборів.

о. Др Андрій Іщак.

Проповідь до жовнірів.

(Перед відмаршом в поле).

Обелците ся къ креню ккры
и любке и шлемъ оупоканіа.

(1 Сол. 5., 8.).

Др. Бр.! Зібрали ся ви нині тут численно, щоби в останнє перед відходом в поле вислухати Сл. Божої, щоби упросити в Бога ласки на далеку дорогу. За пару хвиль зложите також публичну присягу вірности найвисшому нашому Монархови, що хоробро будете боронити державу і краю перед ворогом та повинувати ся будете розказам вашої старшини. В таку хвилю чую ся і я зобов'язаним промовити до вас словом божим. Бо слово боже іменно має після слів Апостола сю велику силу, що доходить до найглибших комірок людського серця неначе обосічний меч (Евр. 4, 12). Не що инше, як слово боже має сю високу владу, що підносить духа і утримує на вижині своєї задачі.

Тому коли розходить ся нині о піднесенє духа в нашій полку, нехай сего доконає слово Боже.

Жовніри! Крім відваги, крім завзятости і витривалости, крім дисципліни і технічно удосконаленої зброї, потрібує армія передовсім духа, щоби успішно боролася з ворогом. Тому смію кликнути до вас за Апостолом: Возьміть на себе еще зброю душевну! Обелците ся къ креню ккры и любке и шлемъ оупоканіа. Уберіть ся еще в зброю віри і любови і приодягніть шолом надії!

1) Най у всіх ваших походах і у всіх ваших змаганнях з ворогом присвічує вам сильна віра, що остаточно побідите ворога. Сильна віра в остаточну перемогу най все оживляє вашу грудь, бо стаєте перед ворогом в обороні слушної і святої справи.

Станете на полудневій фронті перед віроломним союзником Італією, що підло зрадила приятельський союз заключений з Австрією і Німеччиною. Погадайте собі, що не один з вас по всіх трудах і невгодах, по цілорічних кровавих змаганнях проти північного ворога, Росіянина, був би вже спокійно заживав мира в дома між своєю родиною, наколиби не віроломна Італія. Якраз тоді, коли північний ворог був цілковито розбитий, коли по погромі під Горлицями гнали його наші хоробрі війська аж за Бересть литовський на пинські багна і за Буг та за Стрипу в Галичині, якраз тоді віроломний союзник Італія зачав грозити нам ударом з заду від полудня. І коли би не було треба розділювати наші сили звернені проти Росіян, щоби боронити ся з полудня, то певно, що були би наші війська зимували минулу зиму в Києві і в Петрограді а на весні були би вернули по заключенні мирі до дому. Але той ворог полудневий зменшив наш розмах, з яким ми перли Росіян, проволік війну, віддалив надію мира, виставив родину не одного нашого жовніра на нову руїну і нову долю під Росіянином. Поступила Італія неначе той негідний сусід, що видить, як горить хата його поміжника, але не поспішить на ратунок. Що гірше, він заложить руки в кишені і зачне говорити: „Що даси мені, сусіде, за се, що я буду лиш спокійно дивити ся на твою пожежу а не піду з другого боку підпалити твого обійстя?“ А в кінці по довгих коровадах таки підлий сусід підложить власною рукою огонь з другого боку. Так як той сусід палій поступила Італія.

Для того кілька разів прийде вам бороти ся з полудневим ворогом, будьте переконані, що його віроломство мусить бути покаране. Майте кріпку віру, що правда віднесе перемогу над неправдою, а справедливість над несправедливістю. Витривайте в вірі на остаточну перемогу, будьте мужні, тримайте ся на своїх становищах проти полудневого ворога. Стойте кь вкрѣ, мѣжайте ся, бѣкрѣпайте ся.

2) Другою зброєю духовною крім віри є любов. Не о тій любові є бесіда нині, котра називається головною християнською чеснотою, але о тій любові, яка тепер одушевляти повинна грудь кожного жовніра, о любові до вітчизни. Любов до вітчизни наказує нам боронити свого краю і своєї монархії перед ворогом. Не для примхи, не для заборчих інтересів, не для охоти пановання над другими і гноблення других народів провадимо ми сю тяжку війну, але для власної оборони і з konieczности. Коли перша Сербія розналавила пожежу європейської війни і витягнула братоу-

бійчу руку на представителя нашої держави, престолонаслідника Франца Фердинанда, то не що інше, як konieczність вимагала жадати сатисфакції за сей злочин. Почуте справедливого обурення повставало в серці кожного горожанина австрійської держави — всі знали і розуміли, що війна з Сербією є неминуха, що покараний мусить бути злочин. А далше, коли Росія нібито беручи в опіку славянські народи — а в самій річі для рабунку і нищення нашого народу в Галичині, проголосила війну, то рівнож konieczність вимагала, щоби ми боронили ся проти північного ворога. Від Залозець аж до Перемишля і Ніска боронили ви своєї землі. Через цілий рік зносили ви военні труди і невігоди, доки не відкинули ворога далеко поза границі нашого краю і нашої держави. Нехайжеж та сама любов вітчизни, що дозволила вам поконати північного ворога, оживляє вашу грудь у всіх ваших кровавих змаганнях проти полудневого неприятели. Окріпніте ся синоке Кеніамини посеред Іерусалима, кострівніте тревкою і над Бетахармомъ коздикиніте хорсговъ (Із. 6. 1). Як укріпляли ся ви, сини українського народу, під Красним, Яновом, Перемишлем і Ніском, так укріпляйте ся на ваших становищах на полудни над Ізонцо, Манфальконе, Добердо, на Карсті і в долині Віппах, піднесіть високо вашу хоругву і ідіть до остаточної перемоги.

3) А трета чеснота, яка присвічувати повинна жовнірови, поставленому на сторожі краю — се надія „шлемъ ошпеканіа“.

Серед найтяжших трудів і невігод будьте витривалі. Ідіть все вперед в тій надії, що ідете на зустріч скорого мира, бо чим скорша перемога, тим скорший мир. Ідіть все в тій переконанню, що по вашій стороні є поміч божа, бо наставляєте свою грудь за слушну справу, за щастє і спокій, який видерто нам і нашим родинам, в обороні справедливих прав, які належать ся нам, нашому краю і державі. Тому будьте переконані, що прийде день божої справедливости і божого суду над кождим ворогом, що розпалив сю велику європейську війну між супокійними народами. День кари божої на кожного гнобителя, на кожного наїздника і розбійника справедливости і права і він буде присмирений. День бо Гда Сааота на кожного гордецького и досадителя на кесокаго и великаго и смиритъ ся. (Із. 27. 1). Амінь.

о. Михайло Дороцький.

Науки про церкву

християнсько-католицьку і схизматичько-православну.

НАУКА VIII.

Про чистилище і відпусти.

„Заправду кажу тобі: не вийдеш звідтам, аж віддаш послідний кодрант“.

(Mat. V. 26).

Дорогі христіяни католики!

В попередних науках перейшли ми вже чотири точки християнсько-католицької віри, яких православні схизматики не хотять узнати. Днесь перейдемо науку про чистилище і про відпусти.

О, Господи, виведи із темниці невіжества тих, що правди ще не знають; та ізбави і душі померших із темниці чистилища.

1.

Р-сійська схизматичько-православна церква вчить, що є лише небо і пекло, а чистилища нема, та що чистилище вдумали самі католики.

Як же о тім учить Господь наш Ісус Христос? Спаситель учить про небо й пекло в притчи о богачи і Лазарю. Там читаємо так: „Стало ся, що вмер убогий і перенесли його Ангели на лоно Авраамове; умер же й богатий і поховали його. І в пеклі, бувши в муках, підняв свої очі і побачив оддалеки Авраама і Лазаря на лоні його. І покликавши він, каже: Отче Аврааме, помилуй мене, та пішли Лазаря, нехай умочить кінець пальця свого в воду та прохолодить язик мій: бо я мучусь, уполумі сьому. І відказав Авраам: Дитино, спогадай, що ти приняв добротвое в житю твоім, а Лазарь таксамо зло; тепер же він тут утішається, а ти мучиш ся; Та ще й до того між нами і вами пропасть велика утвердила ся, щоби, котрі схотілиб перейти відси до вас, не могли, анї звідтам до нас не дістались“. (Лука XVI. 22—26).

Чиж не ясно з тих слів св. євангелия, що з пекла нема вже ніколи ніякого виходу до неба, бо між пеклом і небом

утвердила ся величезна пропасть? Тому згідно з наукою св. евангелия учить і наша церква католицька, що хто раз до пекла дістав ся, то вже ніколи звідтам вийти не може.

Бачимо дальше з повисшої притчи, що грішникам в пеклі не допоможе молитва ані церкви ані святих в небі. Запізні всякі за ними благання!

Мусить отже бути поза пеклом таке містце кари і покуги, де би перебували душі тих людей, що повмирили без гріха тяжкого, але ще не спокутували тут на землі кари за свої гріхи.

І о такім містци згадує сам Ісус Христос в св. евангелию, коли говорить: „Заправду кажу тобі, не вийдеш звідтам, поки не віддаш послідний кондрант“. Значить, є таке містце поза гробом, звідки можна ще видістатись, але по цілковитім сплаченю довгу Божій справедливості.

Таксамо навчали Апостоли, коли казали молитись за душі померших. Св. Павло споминає о тій покуті словами: „сам же спасеть ся, тільки так, як через огонь“. (1 Кор. III. 15)

Так навчали все і св. Отці; о тім нас переконує і чин парастаса і прочі церковні поминальні богослуження і молення.

Тай наш розум на те годить ся. Бож знаємо, що нічо нечистого не може ввійти до Царства небесного. Але знов не кожда душа є така нечиста, щоби Бог міг її на віки осудити. Колиж отже не може йти до неба, але не має за що йти і до пекла, значить, коли має на собі лише повсяднєвні гріхи або неспокутувані дочасні кари, то мусить іти до третого місця, де би така душа з того всього очистилась, і так очищена могла в красній одежи Божої ласки явитись на гостині в щасливості небесній. І тому справедливо називаєм се місце „чистилищем“.

Вірні на землі можуть помагати душам в чистилищи через жертву св. Літургії і добрі діла, як піст, молитву, милостиню, приймає св. Тайн Покаяня і св. Причастия в тім наміреню, як і через жертвоване відпустів. Найліпшою, або науспіннішою помічю для душ в чистилищи є Жертва Нсв. Тіла і Крови Господньої. Як через кроваву Жертву на Голгофті спас ся весь рід людський з неволі пекла, так і днесь безкровна Жертва новозавітня ратує і випроваджує душі з чистилища. Служба Божа помагає все сама від себе і через себе, бо в ній жертвуєсь за душі сам Ісус Христос. Щобиж душам помогли і молитви і добрі діла вірних, то мусять вони походити зі щирого серця і чистої душі, котра є в стані ласки Божої. Бож не може чужих довгів сплатити той, хто сам має перед Божою справедливістю власні довги до сплати.

Така то є наука католицької Церкви про чистилище. Бачимо, що не видумали сеї науки католики, а сам Спаситель і Апостоли і св. Отці нам ту науку переказали.

2.

А тепер розгляньмо ще науку о відпустах. Схизматики, лютерани, кальвіни і другі протестанти відпустів цілком не признають. Ще до того насміхають ся, що будьто би католицька Церква через відпусти продає небо богачам, а бідним дорогу до неба загороджує.

Погляньмож, чи то справді наша християнсько-католицька Церхва продає богачам спасенє, а бідних від царства небесного відсуджує.

Та вже наперед мусимо осудити сю несовісність православних схизматиків, що, не знаючи науки катол. Церкви про відпусти, таку клевету і очерненє на католицьку Церков кидають.

Щож то є відпуст? Чи католицька Церква має право відпусти уділяти, та під якими услів'ям?

Відпуст є то звільненє від кари дочасної, яка ще належить ся чоловікови по відпущенню гріхів в св. сповіди, а яку чоловік мусів би спокутувати на землі або в чистилищі.

Отже відпуст не дає відпущення гріхів, як то ложно і несправедливо думають схизматики; через відпуст не відпускають ся чоловікови ані тяжкі ані легкі гріхи ані кари вічні, лише якраз доперва по відпущенню всіх гріхів і кари вічної при св. сповіди, можемо доступити відпусту — звільнення від кар дочасних, тоді, коли сповнимо те, що св. Церква приписує.

Щоби се добре порозуміти, треба нам знати, що кожний хріх потягає за собою кари. Ті кари є вічні і дочасні. Як тїнь за чоловіком, так кара вже тут на землі переслідує грішника. Возьмім пр. страшні кари з п'янства, з розпусти і т. д. Св. Тайна Покаяня нищить лише вину гріховну і кару вічну, а кару дочасну звичайно лише зменшує. Оправданє чоловіка в св. сповіди звичайно не є полученє з цілковитим відпущенєм кар дочасних. Г. Бог приймає каючого грішника до своєї ласки, однак лишає йому кари дочасні до спокутування, щоби чоловік не легковажив собі на будуче гріхів, і щоби не впадав в гріхи на ново. Сю кару дочасну, полишену по відпущенню кари вічної і вини гріховної, мусить чоловік відпокутувати або тут на землі, або в чистилищі.

А так як чоловік дуже часто грішить, то і таких дочасних кар на себе настягає дуже багато. І тому то св. Церква в своїх початках накладала за кожний тяжкий гріх тяжку покуту. Ті покути були часто прилюдні і то дуже

довгі і строгі. Колиж однак каянник виявляв глибокий жаль і велику ревність в покутуванню, або коли який мученик, ідучи на смерть всгавляв ся за каянником, то Церква уділяла йому тоді відпусту, то є. звільняла його від дальшої покути, від дальшої кари, і то або в часті, або цілковито.

З часом знесено ті тяжкі покути, однак кари за гріхи все таки оставали неспокутувані. Їх треба було конечно якось спокутувати, щоби оминути тяжких кар Божих чи тут чи в чистилищі. Щоби людям в якийсь спосіб і тепер помочи, св. Церква, замість давних строгих покутничих діл, почала накладати на вірних яко покуту побожні діла, милостині, молитви, піст і т. п., привязуючи до них частинні або цілковиті відпусти, т. є. звільнення від кар дочасних, тих кар, котрі би був мусів грішник-каянник покутувати після давніших покутничих приписів в початковій Церкві Христовій.

Хто отже отримав відпущенє гріхів в св. сповіди, а хоче еще доступити відпусту, звільнення від кар дочасних, які його такиб не минули в чистилищі, такий мусить сповнити якийсь добрий учинок, чи то відмовити якусь приписану молитву, чи заховати піст, чи дати милостиню, чи взагалі щось такого сповнити, до чого Церква привязала відпуст.

І се цілком слушно. Так — як чоловік грішить через гордість, тому Церква накладає на него діло покорі, молитву, щоби чоловік, як блудний син перед отцем своїм, так і грішник щоби впав перед своїм Господом і в покорі молив Бога о прощення. Але чоловік грішить і своїм тілом, через обжирство, п'янство, нечистоту, лїнивство; тому Церква накладає на него піст, повздержність. А скільки то чоловік наробить своєму ближньому кривди? Чи ж не справедливо отже, що Церква накладає на грішника кару, яка дотикає його маєтку, кажучи йому дати який даток на Церкву чи то на бідних! Не є то отже купованєм за гроші Царства небесного, але радше надолуженєм за ті безчисленні кривди, які чоловік заподїває своєму ближньому!

3.

Та на якій підставі і яким правом робить се католицька Церква?

Ото на підставі скарбниці заслуг Спасителя, Матери Божої і св. мучеників. Бо Господь наш Ісус Христос перетерпів за нас і заслужив нам більше, як сего вимагало надолуженє за наші гріхи. Виразно про се згадує св. Павло: „Де намножилось багато гріха, там ще більший явив ся наддостаток благодати“ (До Римлян V. 20).

Отже заслуга страстей і смерті Ісуса Христа має безконечну вартість. Подібно терпіла і Мати Божа, але Вона не мала найменшої тіни гріха; а коли терпіла, то тому, що би тими терпіннями причинитись до нашого спасення. Рівнож і багато святих терпіло власновільно великі муки, які жертвували Богу не лише за себе, але й за спасення інших людей. Так отже Церква має велику скарбницю надмірних заслуг Ісуса Христа, Матери Божої і других Божих Угодників. І ті то надмірні заслуги предкладає Церква Господу Богу за тих вірних, які за свої гріхи жалують, їх сповідають ся, і які хочуть ще понадто доступити відпущу від кар дочасних, а то через сповнене певних побожних учинків, до котрих Церква сей відпуст привязала.

Церква, надаючи відпусти людям, наче молить ся: Отче небесний, глянь на страсти, терпіння, рани і смерть сього возлюбленого Сина Єдинородного, а нашого Спасителя, Ісуса Христа; глянь на терпіння Пренепорочної Діви Марії; глянь на муки мучеників, на великі покутничі діла св. Твоїх Угодників, і не зсилай строгої, справедливої кари на людей Твоїх; бо коли на беззаконня взирати будеш Господи, Господи, то хто встоїть ся перед справедливістю Твоею. Тому умилосерди ся над ними Господи і відвертай від них кари дочасні, відвертай від них всякі нещастя, на які вони своїми гріхами заслужили.

А чи Церква має право сі відпусти уділяти? Має, бо Церква робить се на підставі влади, даної Ісусом Христом св. Петрови і його наслідникам словами: „що зв'яжеш на землі, буде зв'язане на небі, а що розв'яжеш на землі, буде розв'язане і в небі“. А так як неспокутувані дочасні кари суть також перешкодою до неба, тому св. Церква через відпусти сих дочасних кар помагає людям не лише в дорозі до побожності, але і приготує їм через відпусти дорогу до щасливої вічності.

Церква може ті відпусти приміняти також за душі в чистилищі, приносячи їх Г. Богу яко офіру, щоби Г. Бог звеличав почислити ті доступлені відпусти душам в чистилищі, та щоби за них скоротив тим душам ті дочасні кари, які вони там малиби ще терпіти.

А якіж то є услів'я до позискання відпустів? 1) Стан ласки освячуючої; 2) оминане і обмерзінне всіх гріхів, навть повседневних, коли хохить о відпуст повний; 3) цілковите виповнене приписаних побожних учинків; наконець 4) намірене, відпуст узискати.

Така є наука католицької Церкви про відпусти. І деж тут в тій науці те, що закидають нам православні схизматики? що буцім то богачі можуть собі закупити відпущами царство небесне. Не богацтвами доходить ся до позискання відпустів, а через св. сповідь, св. Причастіє, через богоугодне жите, через добрі діла милосердя для ближнього,

для слави Церкви, через молитви, з глибини щирого серця, через пости та інші побожні чинності.

Правда, лучали ся нераз і тут надужитя злих людей; але, мій Боже, чогож то злі люди не надужують? Правдою є однак, що католицька Церква всякі надужитя все строго осуджувала. І правдою є наконєць, що як ми пересвідчились, відпустів не видумала Церква католицька, лише переняла сю спасенну практику ще від первісної Церкви. Отже і в тій точці правда по стороні Церкви католицької. Амінь!

Свщ. Юліян Дзерович.

Матеріяли до історії мартирольогії нашої Церкви в часі всесвітної війни.

(Продовжене).

Відібране уніятам церков в Щирцю.

Росіяни поставили собі засадою опановувати передовсім міста і місточка, щоби в той спосіб робити собі осередки своєї православної пропаганди і на села. Тим способом опанували вони Броди, Лешнів, Зборів, Щирець, та заміряли відібрати Перемишляни, Золочів, Холоїв, Стоянів і Камінку.

Щоби бодай упозорити своє безправство, поставили вони собі загальне, страшно несправедливе і кривдяче право, що там, де наш свящаник „бежал“, там вони per fas et nefas мають право давати свого священика, хоч би ні одна душа їх не хотіла, та хоч би наш священик втікав не з остраху перед ними, а зпід граду куль і шрапнелів, густо часто примушений до сего нашою армією. А коли до того наш священик в змислі наших русофілів був „неблагодяждний“, то хоч би ему духовна власть могла виставити свідоцтво найліпшого священика, найревнійшого слуги Божого, все пропало! Нашого священика в найліпшім разі проганяли, пускали з торбами з жінкою і дітьми, а коли і того було замало, то арештували і вивозили в „неісхадімую Сибір!..“

Марку „неблагодяждного“ не так то трудно було дістати. Хто працював як голова тов. „Просвіта“, „Сіль-

ський Господар", голосував при виборах на українського кандидата, той вже в очах русофілів був: „мазепинцем“, а коли ще до того наші влади превентивно арештували когось з прихожан „мазепинця“ священника, то вже — на думку русофілів — ніхто інший не був винен арештованню, як „мазепинець“ священник!..

Таке було і в Щирцю... Жив був в Щирці дяк Хомин, якого всі знали як руссофіла, бо він з тим зовсім не крив ся, особливо, коли підпив собі у Ханці. Публично тоді викрикував на Українців та на свого пароху о Мих. Баричка. Хоч нераз прихожани жадали від пароху усунення дяка, той все обстоював за ним та думав собі: „от старий загонистий, нема чого противитись йому, ліпше ігнорувати!“ і старий Хомин дякував собі спокійно аж до війни. Особа его, як рівнож особа старшого брата Михайла Куриласа, теж завязаного руссофіла, не могла бути незвісною місцевій жандармерії, тому їх обох арештовано і вивезено. Хто був сему винен? Після „Прикарпатской Руси“ Митрополит Шептицький і священники мазепинці. Очевидно руссофіли з Владимиром Теофіловичем во главі мали в тім своє вираховане в їх арештованія звалювати на плечі мазепинців, бо їм розходилося о се, щоби перед російським правительством показати себе за найльотальніших „істинно русских“, на яких російська адміністрація може опертись і нагороджувати чинами. А між тим фактом є, що між арештованими аж роїлось від Українців... На чийже донос Україні були арештовані?..

Але лишім сумні рефлексії і вернім до щирецьких подій. Два факти вже маємо ско статований: По перше: Щирець се місто, з гарною церквою на горі, яку здалека видно, особливо коли їдеть ся залізницею зі Львова до Стрия, якраз годилось на осередок православної агітації. Другий факт: Парох Щирця о. Мих. Баричко, звісний зі своєї патріотичної діяльності, як щирий Українець був все солию в оці руссофілів, отже коли двох его парохіян арештовано за руссофілство, можна було на него вину арештованія звалити, Баричку усунути а на його місце поставити православного батюшку. А щоб була „правна“ (!?) причина до його усунення, то від чогож слазне, безправне право, що о. Баричко „бежал“...

Справді о. М. Баричко виїхав, але лише на час бою, який шалів якраз під Щирцем в страшний спосіб... Хто нині погляне на розвалену церков, спалене мешкане пароху, гору поригу шрапнелями і гранатами, той певно оправдає о. Михайла Баричка, що ратував своє жите і зовсім непотрібно не виставляв себе на певну смерть. Не минуло два тижні, як о. Баричко по тяжкім скитальстві, по прикрих переходах головно від „своїх“, вернув ся до Щирця, щоби пити гіркий полин, який ему приготувала нещаслива рука Евлогія і его поплечники в Щирці.

2. вересня був бій під Щирцем, а 18-го вже о. Баричко був наз-д в дома. І що застав? Цілий дім розбитий, все майно зрабоване. Двері від комнат, пивниці, стриху, кухні позабирані на окопи. Нема де скритись перед вітром, дощем. Комнати застелені грубо соломою, занечищені, служили за хвиловий шпиталь. З конюшини і сїна ані слїду, дрова всі забрані до патичка. Пивниця розбита, дивани, лямпи, начинє зрабоване, книжки порозкидані по землі, бюроко погаратане. З кухонного начиня і з шпижарні ані слїду. Та нехай там! Як праведний Йов сказав собі о. Михайло: „Бог все дав, та ще дасть! Най буде імя єго благословенне...“ Та тут починають ся душевні муки, страшні терпіння, які більше гризли, непокоїли, як втрата цілого майна.

Щойно приїхав о. Баричко на свої згарища, сїв на клунку та гірко заплакав — в тім приходить паламар до лішної церкви і віддає письмо від батюшки, писане олівцем чисто українською мовою, яке передаємо тут дословно з задержанєм батюшкової правописи:

Доношу до Вашої відомости, що на підставі розпоряження львовського губернатора Господина Мельникова, всі священники, котрі утікли в часї війни не мають права вертатися в свій приходь. На тій підставі прошу Вась Отче оставити приходь до слїдуючого дня т. є. суботи вечера

Временный священ. для Щирця й окрестностей

Отець ієромонахъ Ісаннь.

Нема що робити! Треба іти до батюшки. О. Баричко переказав через паламара, що рано прийде з батюшкою видітись. Вставши рано, пішов о. Михайло на Службу Божу і по відправі пішов на вікарівку, де в порожнім мешканю со трудника о. Ярослава Якевича замешкав батюшка. Крім батюшки застав о. Баричко єще уроженця Щирця Грицька Куриласа, що прогнаний з української гімназії у Львові, чмихнув до Росії і там в Тулі скінчив свої богословські студії! Сей Гринько Курилас зараз по щирецькій битві приїхав конем з Любіня і тут став російським організатором православія, що єму легко удавалось, бо майже пів Острова (прилученої Щирця) були крезні єго батька Куриласа або рідня його матери з дому Мокрої. До того надія безкарности за крадежи і рабунки робила своє.

Оба т. є. батюшка і Гринько прийняли о. Баричка стоячи. На столику лежала якась церковна книжка отворена, — видно батюшка єромонах Іоан обучав Куриласа до його

будучого звання, бо в коротці Курилас виїхав і за кілька тижнів вернув вже і жонатим і попом. Батюшка був молодий, рудий, якийсь Угророс. Показав своє „удостовіреніє“, що є іменованій військовою властю душпастирем на Острів і охресність і заявив тепер устно, що на підставі розказу губернатора о. Баричко має забратись. На представлене о. Баричка, що в Щирци живе ще багато католиків, та що є друга церков, батюшка заявив, що тепер є „военное время“ і треба послухати власти, а то буде біда — тюрма, Сибір!. Опісля був ще на тільки безличний, що зробив предложене о. Баричкови, щоби перейшов на православє. Але Курилас перервав батюшці, кажучи: „Е, шкода о тім говорити“. Тоді сказав батюшка своє мудре слово: „Я не знаю, що з вами цар зробить і з тими, що не хочуть перейти на православє. Може вас всіх пішле на Сибір!“...

О. Баричко просив о позволенє*) поїхати до Львова до губернатора шукати правди, але Курилас сказав: „Ідьте, але ви вже зі Львова не маєте чого вертати ся, бо вам в Щирци мешкати не вільно“. О. Баричко примістив рідню в Пісках (прилученій до Щирця) в школі, а сам поїхав до Добрян, звідтам по двох днях до Львова „шукати правди“...

В четвер, дня 24. вересня почались ті „ходження по мукам“ о. Михайла. Передовсім удав ся він до намісниківської палати. В коритари було багато людей, що прийшли на авдієнцію та салдати з штиками не впускали. По якімсь часі вийшов штаб-капітан Гусарський і почав питати: „Ви к губернатору? так ступайте в австроренгерський банк“. Товта заметушилась та подалась в австро угорський банк. Але там не прийняли, бо там поміщалось градоначальство а губернатор таки на губернаторських валах, отже треба було назад іти, звідки прийшов. Салдат не пускає, але радить просити офіцера якого, щоби впровадив за собою. Справді вийшов в коритар якийсь рослий мущина, з еполетами, ордерами. Приступив о. Баричко, представляєть ся і просить о інтервенцію, показуючи йому письмо від батюшки. Сей, коли лише почув, що сє священник з Щирця, накинув ся з брутальною лайкою таки на місци, на коритари: „Я вас знаю, я бил в Щирце! Ви ізменник, ви воаг русскова народа! Ступайте в Вену к сваєму германцу! Ви мазепінец, Ви праводір мазепінцоф! Ви указалі Хоміна! Пайдьоте в Сибір“...

Вже по авдієнці та і по цілій правді! Оголошений, прибитий вийшов о. Баричко з палати і по дорозі стрів свого socius a doloris о. Володимира Семкова, пароха Миклашева, також прогнаного Росіянами з парохії, який також шукав.. правди і справедливости!

*) Бо батюшка і Курилас справували рівночасно і адміністративно-поліційну власть і видавали людям перепустки.

В п'ятницю пішов о. Баричко до св. Юра. Та тут о. офіціал радив самому за всім походити... отже о. Баричко написав подане і з тим пішов еще раз до губернатора, вистерігаючись пильно, щоби не натрафити на того самого сердитого офіціра, що його так передше без переслухання лаяв і ганьбив. В тім надійшов згаданий вже Гусарський і оповістив просителям, що вже приїхав львівський губернатор Мельніков і мешкає на разі в готелю Жоржа, отже до нього треба іти з всіми справами. О. Баричко пішов туди. Мельніков їв обід, але его ад'ютант сказав, що ся справа належить до уездного начальника. Ним був гр. Ламбдорф Галаган. Той вислухав все, але відіслав до свого помісника, а сей відослав о. Баричка до Мельнікова. Мельніков знов вислухав все і відсилав таки до генерал-губернатора гр. Бобрінського. На представлене о. Баричка, що в Щирци є дві церкви, тож коли одну взяв батюшка, то друга нехай йому останеться і хто схоче бути православним то буде мати свою церкву, а хто католиком то свою, Мельніков сказав: „Ви оба там не можете бути, бо оба будете собі перешкаджати!“

О. Б. сказав дальше: „Алеж я не можу лишити моїх парохіян! Духовна моя власть наказує мені остатись!“ „На се вже з криком сказав Мельніков: „Какая духовная власть? — „Наша“ — відповів о. Б. — „Ми не узнані ніякої духовної вашої власті. Ми імеєм свою духовную власть. Я нічого не магу зделать“ — відвернувся плечима і вийшов забравши зі собою подане до генерал-губернатора.

Терпеливий о. Михайло написав нове подане і знов посунув з ним до намісниківської палати. Подане се відобразив Гусарський і передав його в канцелярію для „особих поручень“ себто до господина Глушкевича, пана над житєм і смертю всіх мазепинців.

За рішенням ходив о. Баричко до тої канцелярії цілий тиждень день в день, поки наконець один з наших русофілів, які писали в тій канцелярії, не заявив ему, що „не вирішено!“ На просьбу о. Барички, щоби йому се дати на письмі, сказав той сам: „Я вам ето лічно сасобшаю!“

Зачались тепер різні інстанції через оо. Давидовича, Пакижа, та інших русофілів, та всі на ніщо придалися, треба було вертати домів. А тут пропуска нема і треба було іти за ним до уездного начальника. Тут як раз прийшов був свіжий донос від щирецьких русофілів і начався „допрос“. Сей зложений протокол треба було підписати, а на послідок приказано о. Баричкови ключі від церковної скарбони віддати щирецькому „войтови“ при свідках, який запечатає „казну“ і предложить протокол.

Пропуск до Щирця дали, але о. Баричко сидів то в Добрянах, то в Гуменці, то в Сороках. Одного дня вечером вийшли до п. Стрільбицьких в Сороках застрашені п. Фітьо

і дяк о. Баричка та розповідають, що нині самоходом приїхали зі Львова чиновнікі і шукали всюди за о. Баричком, лазили навіть по стрихах, пивницях і приказали о. Баричкови явитись на другий день у генерал-губернатора. Нема що робити, треба втікати, бо і так вже Куриласова розпустила по Щирци вістку, що о. Баричка вивезуть на Сибір.

Лугами, полями, болотами таки тої самої ночі, втік о. Баричко в напрямі Комарна і так по добрих людях укривався аж до приходу наших військ. Щоби его не пізнали, запустив довгу бороду, купив цивільний одяг і так дожидав повороту нормальних відносин. Родина його бідувала в злиднях, в тревозі про мужа і батька, бо російські власті донкче хотіли дізнатись, де о. Баричко укривається. Щоби заманити о. Баричка, видав генерал губернатор навіть позовлене на приміщене его в иншій парохії, тільки не в Щирци. Разрішене се звучало:

Военный
Генераль - Губернаторъ
Галиціи
Апрѣля 30. дня 1916
№ 16.148

Генеральному Викарию Львовской
Епархіи о. Бѣлецкому.

Не признавъ возможнымъ допустить священника Михаила Баричко къ исполненію обязанностей настоятеля прихода въ с. с. Щирцахъ и Пескахъ, прошу Ваше Высокопреподобіе намѣтити для названнаго священника какой либо другой приходъ внѣ предѣловъ Львовскаго уѣзда.

За Военнаго Генераль Губернатора
Галиціи Свиты ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА

Генераль маіоръ Половцевъ.

Начальникъ Канцеляріи: Криловъ.

Але о. Михайло не дав ся підійти, тим більше, що се вже було по Горлицькім проломі, і небавом освободителі Галичини освободили нас від сього „освобожденія“...

Але вернім ся ще до Щирця, та пригляньмось роботі батюшок та способам православної агітації.

Отже, як вже висше було сказано, приїхав Гринько Курилас до Щирця на Острів до своєї матери, в два, три дні по вступленню російських військ на кони з Любіня. Замішав у мами, де утворив свою прибічну раду з Куриласів і Мокрих і сейчас взяв ся за організацію громадської управи і православія. Клюб сей становили: гершт: Іван Курилас-Гудзоватий, Михайло Яремків, Олекса Гнаткевич, два Ількови і пр. які всі виємігрували до Росії перед приходом наших військ.

Ся громадка і аходила на хати людей і вимушувала у них підписи за „батюшкою“... Люди втікали від них, ходили заулками, боками, поза городи і не хочачи з ними стрінутись та ходити там, де батюшка відправляв богослуженне, ходили до сусідних церков, щоби там брати участь в католицькій відправі. Людям страшно докучувано, висилано на „форшлан“, насилано на їх хати салдатів, яких мусіли годувати, а всі русофіли були від того вільні. Окремими вартами обставляли вони дороги, щоби завертати тих, що йшли до сусідних сіл на відправу, висмівали їх, прозивали і жаден Москаль, жаден козак, жаден Черкес чи Донець не був так лячний та страшний як місцеві ренегати.

По великодні батюшка Курилас заміняв ся і пішов до Розвадова коло Миколаєва, а до Щирця прийшов инший яничар ренегат Велигорський з Буковини. Втікаючи з Щирця обрабував віч долішню церков, в чім йому помагала згадана вже шайка. Батюшка забрав три чаші, пушку на найсв. Дари, срібну казильницю, Євангелія, требники, три дорогі фелони, три дальматики і гроші.

Аргументи „переконуючі“, якими воювали батюшки против нашої віри, були:

1. Треба вернутись до православя, бо се є наша прадідна віра, і ми від неї відступили тому 200 літ.

2. Треба ходити до „своєї“ „нашої“ церкви — розуміючи під тим будинок, бо се великий, неспасенний гріх покидати „свою“ церков, на яку складали гроші або самі прихожани Щирця або їх батьки та діди! На що шукати других церков, коли є своя церков..

3. Ісус Христос носив бороду — дивіть на образ — і бороду носять православні священники.

4. Уніяти роблять звичайного чоловіка „святим“, називають „святим“, почитають як „святого“, а прецінь ми молимось о отпущенні гріхов его!

5. Ті аргументи підпирала і апровізація, отже мука, сало, гроші, обітниця поділу ерекціональної землі, бо мовляв „батюшка“ має високу пенсію (100 рублів в місяць) і землі не потребує і треб від людей брати не буде, як уніятський священник!

Нерозбірчиві се аргументи, але на безхарактерних русофілах робили своє сильне вражінє. Всеж таки більшість

населення заховала свою віру і з радістю повитала прихід наших військ, а з ними і свободу своєї Церкви і своєї прадідної віри. 27. червня 1915 відправив о. Мих. Баричко торжественне, благодарственне богослуження в міській церкві з подякою за звільнення Щирця від звільнителів.

(Дальше буде).

ВСЯЧИНА.

Жалі Німців до Ватикану. Берлінська „Vossische Zeitung“ подає в числі з 31. січня с. р. статтю Рудольфа Райнгарта під заг. „Романізм в Ватикані“, в котрій читаємо:

Із слізми в однім, а з усміхом на другім оці глядять римські пралати на довершене під впливом правлячої італійської преси очищене урядової їх області із всього, що пахне німеччиною. По видаленню середно-європейських послів в Ватикані, мусів також і генеральний венедиктинський опат Штоцінген, а рівночасно і генерал Єзуїтів Ледоховський покинути вічне місто. Цілий почтовий та телеграфічний оборот між святою столицею а осередними державами підтято. Врешті попрощався з Ватиканом примусово німецький тайний підкоморій Герлях, котрий помімо папського довіря мусів уступити супроти протигерманських клевет. Швайцарський підданий полковник Репон, начальник папської гвардії, наражений також на безнастанні шикани, очікує так само хвилі, коли його відїзд станеться певним.

Ми вже чули про заняті і продаж палати австро-угорського посольства через італійське правительство і про відомий протест Ватикану проти насильного сим актом порушення міжнародного права. Автор статті каже, що і по сїм безправстві успокоїли ся всероманські достойники курії, бо се довершило ся коштом Німців, котрі і так не мали в Ватикані ніколи жадного впливу. Рішаючи впливи в Ватикані має тільки італійська народність, з котрою найтісніше спржена французька. Для того можна обі обняти спільною і втертою назвою: романізму. Ватиканські сфери чують отже, думають і працюють в романським дусі. Не один також німецький священик, що прибув ще в мирних часах до Риму, коли тільки якраз в ватиканських урядах не мав якоїсь справи безпосередно полагодити, оминав ті уряди із страху, що не зазнає там належної ввічливості.

В іправді від занятя Риму в часі німецько-французької війни 1870 р. не устали ніколи напружені відносини між Ватиканом а Квіриналом, котрий, користаючи з воєнного замішання, положив тоді кінець свіцькій власті папи. Була се однак проява з часом більше теоретична, бо в дійсности маємо тут тільки дві партії того самого народу, котрі в часі погоди в отвертім полі ведуть спір, але під захмареним небом за кулісами майже братають ся. Приміром сього недавно триполітанська війна, коли то Ватикан або бодай ватиканський грошовий промисл зраджував очевидну ревність за заборчою виправою. Вкоротці опісля пішла в непам'ять довголітна ватиканська засада, заборонююча правовірним італійським католикам всякої діяльної політики. Була се виразна проява наближена Церкви до держави.

За виразним зіволоненєм Ватикану утворило ся пізнійше католицьке сторонництво з італійсько-національною програмою. Члени сеї партії зобов'язали ся до послуху королеви, а в разі війни мали ставити ся без застережень до диспозиції держави. І тільки природним наслідком основаня такої паргії був факт, що католицький письменник Меда не бояв ся зовсім клятви, вступаючи на візване Боселія до воєнного італійського кабінету.

Автор каже дальше, що кождий німецький католик по теперішних досвідах більше ще, як давнійше, бажавби собі широ територіяльної незалежності папи. В тій однак мірі мусить його зразити фактична суперечність, коли Ватикан схильюеть ся до Італії і Франції, де найгірші противники його незалежності стоять при кермі. Жадаємо матеріяльної незалежности, а не здобуваємо ся навіть на духову незалежність.

В ватиканських сферах проявила ся тепер дуже сильна струя, яка зміряє до того, щоби папа мав заступника на будучім мировім конгресі. Супроти відносин, які панують в Ватикані, слід отже поспитати, що доброго можуть Німці, а з окрема німецькі католики сподівати ся на конгресі від італійських і французьких князів Церкви? Примір бельгійця Мерсієра ділає досить відстрашаючо.

Сяк чи так — по війні належить ся німецьким католикам сильнійша від дотеперішньої репрезентація в Ватикані. Сього домагасть ся політичний вплив Німеччини, їх прив'язанє до віри, степень пересічної просвіти, а також не на останку щедрі жертви на Петрів гріш. Сього жадає також не тільки спільна потреба католицької Церкви в Німеччині, але загальний державний інтерес.

Глибоко сягаючих змін безперечно трудно було би перевести. Історичні і географічні причини зложили ся на те, що римська курія має переважно італійську ціху, що уряди і достоїнства займають там майже виключно Італійці, що самі папи — бодай від чотирох століть без перерви — по-

ходили з італійського роду. Ті самі причини діляють вправді доси, але помимо того слущних домагань католиків в Німеччині не повинно ся на будуче легковажити в інтересі самої Церкви.

Золотий кодекс (Codex argenteus), що находитъ ся в університетській бібліотеці в Упсалі має незабавсьм появи́ти ся в докладнім фотографічнім виданю. Крім високої лінгвістичної і біблійної вартости, яку представляє сей найдавніший (з IV. віка) переклад св. Письма Ульфїлі на старогерманський язык, піднести належить також вартість технічну кодекса. Є се взір мистецької калїграфії виконаної золотими і срібними буквами на пурпуровім тлі пергаменту. Від половини 17 віка появило ся більше видань сего цінного кодекса. Послїдне виданє доконанє Андреем Уппером в р. р. 1854—57 визначає ся великою докладностию і вірностию. Однак фотографічне виданє буде мати сю висїсть понад всї дотеперішні виданя, що дасть правдиве понятє про вигляд первістного письма, а тимсамим стане підставою численних наукових дослїдів над критикою тексту.

З Калушини пишуть нам. При кінци падолиста 1916 розіслав заряд ц. к. повітового суду в Калуши зазив до парохіяльних урядів і листи для збірки для вдів і сиріт на рїздвяні дарунки. В деяких церквах зібрано і більшї суми; пр. в Новици звиж 90 К і в Берлогах тільки. Хотяй наших сиріт по селах є досить, доси нї одна не одержала жадної заповомги. Цїкаве, де сї гроші пішли.

Реколекції для духовенства. Видїл Товариства св. Паэла уладжує під проводом о. спиритуального Леонтія Куницького в церкві духовної семинарії у Львові реколекції для духовенства з слїдуючим порядком: Дня 19. марта одна наука о год. 3¹/₂ з полудня, а друга о 7. год. вечером. Дня 20. марта перед полуднем в годинах 9. і 11¹/₂, а з полудня в годинах 3¹/₂ і 7. Дня 21. марта з рана подїбно як в попереднім дни, а з полудня коротка наука о год. 3¹/₂, а по нїй св. сповідь. Науки будуть лучитись з суплікацією, або з читанєм молитвослова, або з розважуванєм, або з яким богослуженєм. — Запрошуючи Всеч. Духовенство до участи в духовних вправах, жалїє виїл над тим, що в виду занятя цілого семинара на війсковий шпиталь не зміг узискати по-

міщення для приїзших священників, і тоді будуть мусли глядіти місця в недалекій „Народній Гостинниці“ (ул. Костюшки ч. 1.) або в других домах. — Від виділу Товариства св. Павла у Львові.

Виділ Товариства св. Ап. Павла просить П. Т. членів всі письма як також грошові посилки адресувати: Виділ Т-ва св. Ап. Павла у Львові, гр. кат. дух. семинарія з листами Вп. о. ректора Ілярія Паньківського.

Загальні Збори Товариства св. Ап. Павла. Як було заповіджено, бідбули ся дня 2. лютого с. р. у Львові Загальні Збори Товариства св. Ап. Павла. Явило ся понад 70 священників з усіх трех наших дієцезій. Зібраних привитав в імени Впреосв. Ординаріяту Впр. о. офіціал Андрій Білецький. Предсідателем вибрано Впр. о. декана Яримовича. По зложеню секретарського і касового звідомлення виголосив Впр. о. совітник Ал. Стефанович реферат про задачі нашого духовенства, який в цілости подаємо на іншій місци. По рефераті вивязалась довша і інтересна дискусія, в якій брало участь кільканайцятьох бесідників. До нового виділу вибрано переважно дотеперішних його членів. Головою Товариства став Впр. о. совітник Ал. Стефанович. Збори вислали привітну телеграму до Цісаря.

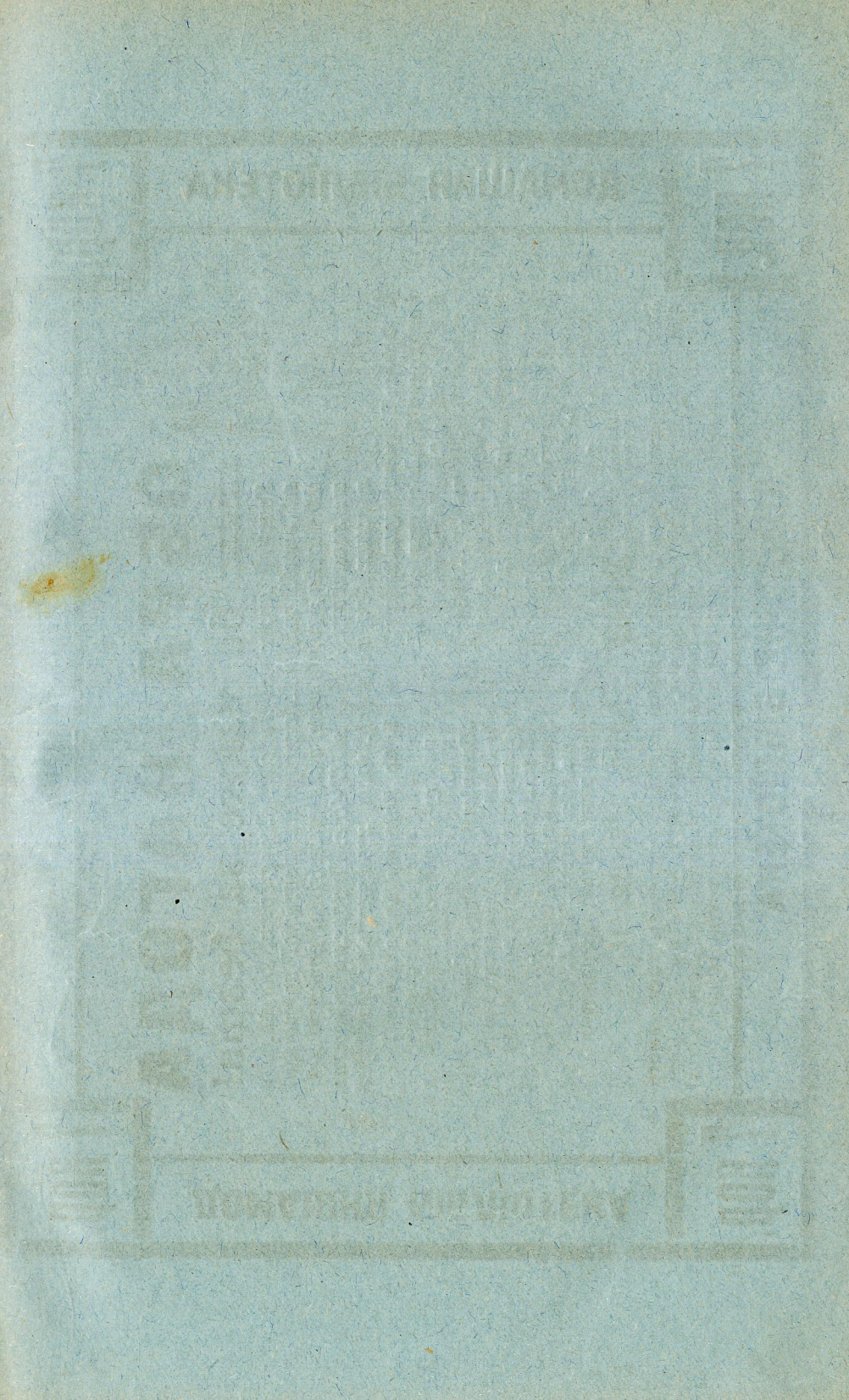
В слідуючій числі, що появить ся невдовзі, подамо докладне і подрібне звідомлене про ці Загальні Збори.

Переписка.

Вп. о. К. Шеремета в Оровчику. За р. 1916 не заплачено нічого. — Вп. о. Л. Вань у Відни. Числа з р. 1914 тепер вислати годі. Просимо переждати ще якийсь час. — Вп. о. С. Шпіцер, полева почта 26. Рік 1916 заплачений. На р. 1917 вислано 20 кор.

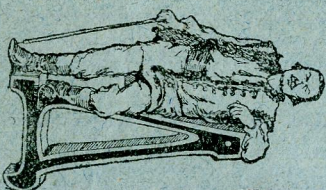

7 КОР.

ДОМАШНЯ БІБЛІОТЕКА

7 КОР.

ОБРА НАГОДА

бо майже за безцін!

Кожний може набути собі сі прехороші книжки і в сей спосіб накласти основу все вартісної домашньої бібліотеки; тимбільше, що в часах такої дорожнї лєкше заплатити 7 К — як 17-40 с. Продаємо по коштах власних і то ще з мир. часів, хто купить не пожадує!

А. Франс: Боги жадають крові 2 —
Володимир Б. і Дятачки, опов. 1 —
В. Г. Зелігер: Синя фльота, сві-
 тьва повість, Часть I, II. Пере-
 клзв Д-р М. Лозинський 6 —
М. Коцюбинський: Листи до Во-
 лодимира Гнатюка 1-50
Д-р А. Крістензен: З філософії
 політики, переклав Д-р М. Ло-
 винський 1-80

Замовляйте: **„діло“** Львів, Ринок 10

Замовлені книжки за попереднім надісланєм грошей висилаємо того самого дня так на провінцію як і на Feidrop. — Порто 80 с. — Feidrop. 1-50 (само полатно коштує 1 К) — Поодинокі книжки можна замовляти в 50го опушту, тоді просимо на висипку авичайну доплатити 20 с. на поручену 60 с.

ДОМАШНЯ БІБЛІОТЕКА

ДОМАШНЯ БІБЛІОТЕКА

7 КОР.

ДОМАШНЯ БІБЛІОТЕКА

7 КОР.

Б. Бр. Нольде: Автономія у-
 країн вісторичного по-
 гляду. В перекладі і з перекл.
 М. Залівняка 1-40
„Russica“ ровнілки й статі
 М. Гіло: Проблемы и случаи
 эстетики. З франц. мови перекл.
 Д-р Шурат 1-60
Леонід Андреев: Семіро пові-
 шених, перекл. Д-р В. Сімович 1 —
 Наші християнські суспільщини — 50

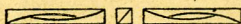
НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ
І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції:
Львів, ул. Якова Стшеме 15.

З М І С Т :

Загальні Збори Товариства св. Ап. Павла . . .	89
о. Володимир Лиско: На тему проповідництва . . .	99
о. Юліян Дзерович: Матеріали до історії мартиро- логії нашої Церкви в часі всесвітньої війни	106
о. Михайло Дороцький: Науки про церкву . . .	116
Відозва Товариства св. Ап. Павла до Всечестного Духовенства	124
Всячина	131

ЛЬВІВ 1917.

З друкарні „ДІЛА“ Львів, Ринок ч. 10.

НИВА

**Виходить з початком кожного місяця в об'ємі
чотирох до п'ятих аркушів друку.**

ПРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

Річно 10 К. Піврічно 5 К. Поодинокі числа коштують 1 кор.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Львів, ул. Якова Стшеме, ч. 15.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 3.

Львів, за марг 1917.

Рік XIII.

Загальні збори Товариства св. Ап. Павла.

Загальні збори Товариства св. Ап. Павла вітбули ся у Львові в дни 2. лютого с. р. при участі 80 членів-священіків зі всіх сторін краю.

Наради отворив іменем виділу короткою промовою сов. о. Лужницький. По сїм забрав слово Впр. о. офіціал Білецький і витаючи зібраних підніс вірність і преданність нашого духовенства до св. Апостольської Столиці і до Їго Величества Цісаря Карла І, помянув тежим словом Преосв. Митрополита, котрий доказав тільки пожертвованя і страждає тепер в полоні, та побажав скорого єго повороту, а вкінці візвав духовенство до ревної праці в сих часах для добра церкви і тяжко навішеного народа. В звязи з сим словом ухвалили збори вислати вірнопідданчу телеграму до Їго Величества Цісаря і співчуваюче письмо синівської любови і привязаня для Преосв. Митрополита.

Звіт з діяльности попередного виділу.

Відтак подав о. Евг. Монцібович звіт з діяльности виділу, від 8. грудня 1913 до кінця року 1916. Сей звіт ділив ся на дві часті: за час від послідних загальних зборів до російської інвазії, і за час по уступленню інвазії. Що до першої часті: В доповненню до послідних загальних зборів з дня 8. грудня 1913, в котрих обходжено 300 літню річницю смерті митр. Іпатія Потія торжественною академією, оголошено держані там реферати в „Ниві“ і видано ювілейну книжочку М. Чубатого „Митрополит Іпатій Потій, Апостол церковної єдності, Львів 1914“, — дальше видано для народа як п'яту часть видавництва товариства

книжочку „О заповідях Божих“ о. Л. Лужницького, а для робітників - виселенців в Німеччині просвітні листки тов. св. Рафаїла: „Десять Божих заповідей для емігрантів“ (о. Хик. Садовського) і „Набільший ворог емігрантів“. „Як жити на чужині“ і др. Приступлено також до перевodu св. евангелій і віддано довершений перевід св. еранг. Матія до языкової рецензії д-рови Щуратови і д-рови Франкови. Перенято видавництво людової часописи „Основа“; а коли вона не виплачувалась, застановлено її до відповіднішого часу. Для розбудження наукової праці між членами оголошено конкурс на наукові твори і патріотичні проповіді, котрий однак задля наставшої війни лишився без успіха. Уладжено ще реколекції у Львові для світської інтелігенції в днях 7. до 10. цвѣтня 1914 і введено правильні богослуження на львівських передмістях Баторівка, Замарстинів і Клепарів. — По уступленю інвазії був виділ дуже zdeкомплетований (д-р Боцян, о. Щепанюк і д-р Горникевич попали в полон, о. Малицький остався в занятій території, двох членів перейшли на парохії, а в марті 1916 мусів виїхати також голова о. Гузар); крім того була ситуація через значну часть минушого року непевна, — а все те спияло працю виділу і товариства. Всеж таки старався виділ і в сім часі сповняти по можности свої обовязки. О. Рудович зложив на однім засіданю звіт з праці організаційного духовного комітегу в Відни. З нагоди доповнення Ставропігійського Інститута новими членами вислав виділ до ц. к. намісника Колярда меморіал, в котрім покликаючись на давну практику Ставропігії, що вона приймала в своє брацтво архієреїв і духовних, домагався й тепер прийняття деяких священників в члени Ставропігії; однак п. намісник, опираючись на новітнім регуляміні сего товариства, дав відмовну відповідь. В марті 1916 обговорювано справу зміни церковного календаря, а поважне число членів внесло в сім ділі через Апост. Нунція в Відни представлене до Конгрегації de propaganda fide в Римі. В січні с. р. зложив о. Николай Стисловський з Девятник до рук виділу 1000 кор. на желізний капітал, з котрого відсотків мала би видаватись з церковнім дусі часопись для народа. — Поза сим звітом виділу подано ще до відома зборів, що громадне число членів (над 120) Товариства св. Ап. Павла внесло до церковних і світських найвисших кругів обширний меморіал, в котрім представлено мартирольогію нашої церкви від давних часів понинішні дні, виказано причини, для яких наша унія не могла в попередних віках сповнити сподіваної місії на сході і мусіла остаточно впасти, піднесено й нинішню вагу нашої св. унії для зближення і зєдинення східної церкви з католицькою, та домаганося в тій цілі усунення всіх завдаваних їй кривд, попирання її в Галичині і привернення в Холмщині і занятих землях.

Дальші обради загальних зборів.

По прийняттю повисшого звіту слідував вибір нового виділу, в котрого склад ввійшли: о. Александер Стефанович як голова, о. Т. Лежогубський як заступник голови, як члени виділу: оо. Дамян Лопатинський, Леонід Лужницький, Ілярій Паньківський, Юліян Дзерович, Євген Монцібович і Омелян Радикевич з Вишенки Великої, а як заступники: оо. Іван Лучинський, д. р. Гавриїл Костельник і Симеон Біленький. До контрольної комісії вибрані: оо. Василь Лициняк, Іван Туркевич і Василь Лиско.

Після програми зборів виголосив о. Александер Стефанович реферат, в котрім подав начерк тих задач, які мало би духовенство в сім тяжкім часі сповнити для церкви і народа. (Сей реферат напечатаний в ч. 2. „Ниви“ з с. р.). На сім тлі вивязала ся опісля дуже жива дискусія, в котрій брали многі священники участь (як оо. Маринович, Лиско, Іванець, Білінський, Герасимович, Онишкевич, Семків, Ганицький, Лежогубський, Дудинський, Баричко, Мусій, Лициняк, Яворський і др.), висказуючи багато цінних гадок, які заслуговували на увагу. Ми хочемо тут бодай деякі думки зібрати і подати їх для ширших кругів до розважання.

О. Маринович підніс, що в нинішнім важкім часі не може духовенство вижидати для своєї праці аж поручення з висше, а повинно само відчувати положенє народа і свою задачу, та брати ся з власного почину до роботи. Вже в першім році російської інвазії ухвалили наші священники на еміграції в Відни доповнити статут нашого товариства і поширити єго діяльність. Уложений проект треба як найскорше ввести в жите. Відтак повинні ми в сих часах частійше зіжджати ся на загальні збори, обговорювати пекучі справи і обдумувати способи, як би ріжним потребам зараджувати. Разом з сим повинні ми по всіх сторонах краю закладати кружки нашого товариства і організуватись в них для переведеня церковної, суспільної і станової праці.

О. Волод. Лиско з Городка домагає ся також відновлення або створеня кружків товариства по всіх деканатах, а для оживлення їх жадає основаня при львівським виділі окремої канцелярії, котра вела би безнастанну переписку з кружками, давала їм інструкції і старала ся о виконанє всяких рішень і праць. Дальше предкладає, щоби при виділі отворено видавничу комісію, котра занялась би видаванєм християнської часописи для народа і періодичних популярних книжочок і брошур, які дали би в краю почин до основаня християнських парохіяльних бібліотек, а за границею заспокоювали в браку священників бодай в части релігійні і духові потреби наших виселенців. По сім вносить ще, щоби виділ поробив стараня у правлячих кругів, головнo через „Червоний Хрест“, щоби наші полонені в чужих

державих одержали свою духовну опіку, вкінці щоби виділяючи своєю діяльністю також заняті українські області (Холм і Волинь) і старався о приверненні тамешній людності давньої церковної унії.

О. дек. Іванець з Ременова вказує на одно досвідчене ним средство в веденні громади, а то: скликаване дварази в році церковного брацтва на нараду, на котрій обговорюються всі біжучі справи, не лиш церковні, але і громадські. Тим приходять поважніші люди села до порозуміння між собою і однодушності в громадських ділах, а се причинюєсь багато до впорядкованя села і до улекшеня праці священника.

О. Стефан Білинський з Жовкви сказав, що наша проповідниця і церков повинна бути матерю і школою для народа, котра учила би его не лиш релігійних правд, але і любови для рідної землі і слова та пожертвованя для рідного народа. На сю сторону ми досі не зважали, а наслідком того досвідчуємо тепер, що наш жовнір, котрий не боїть ся армат, багнетів і смерти, страхає ся признатись, що він Українець. Зі всіх сторін приходять прикрі вісти, що наші люди, які стоять на фронтах, лякають ся чогось признатись до своєї нації, що в шпиталях годять ся на означуванє їх Поляками. Було і таке, що один жовнір, представлений Найясн. Монархови до відзначеня, аж на усильні допити Цісаря (позаяк се діяло ся в українським полку) здобув ся вкінці признатись тихим голосом, що він Українцем. З огляду на те повинні ми при кожній нагоді доторкати національної струни народа і будити в ній свідомість і приналежність до свого обряду і української нації. Ось польське духовенство працює від давна в тім дусі і виховує своє стадо не лиш під зглядом релігійним, але і національним і використовує для тої ціли всі свої чинности: проповідниці, сповідальниці, захристії, парохіяльні канцелярії і всякі зносини з парохіянами. В костелах слова: Polska, ojczyzna, królowa Polski не сходять з уст священника, а так само при канонічних візитаціях з уст єпископів; на престолах і костелах видніють написи: *Boże zbaw Polskę!* Чомуж би і нам так не поступати? Чому не озиватись до національних чувств народа, — чому не поміщати написів: „Боже великий єдиний, Русь Україну спаси“ і т. д. А кому би вже тяжко вимовити слово „Україна“, тому могли би надаватись слова церковної народної пісні „Пречистая Діво, Мати руського краю“. — В звязи з сим спішим з подаванем народови духовного потішеня всюди, де він того потребує. Ось недавно писав д-р Пуллой з Праги, що там для численних наших людей і ранених українських жовнірів є лиш один слабосильний гр. кат. священник. Тай з многих других сторін доходять жалі, що наші вояки по шпиталях лишені без всякої духовної опіки, що туди заходять всякі ксьондзи (німецькі,

чеські, польські), навіть жидівські рабіни, а не має тільки наших духовних. Іншим жовнярам доставляють ся для розради часописи, книжки, пастирські послання єпископа Бандурського і др., а про наших ніхто не тямить. Подібно тиняє ся багато наших евакуованих людей по західній Галичині і в дальших краях в найбільшій розпуці і не мають своїх священників, щоби подали їм якесь потішене або бодай висповідали на смерть. Сим потребам повинно би як найскорше зарадитись. Не поминати нам і наших закордонних православних братів, що опинились тепер в полоні ссюзних держав. Як зачуваємо, чужі люди (Німці) беруть ся їх учити, давати їм наші книжки і часописи, — чомуж не мали би й ми духовні зблизитись до них і не отвирати їм очий поученнями і відповідними книжками? З огляду на всі ті справи звертаю ся до нового виділу з отеими бажаннями: 1) щоби упросив Всеч. Ординаріят і Консисторії о видане для наших жовняр теплого пастирського послання, 2) щоби подбав для наших жовняр в шпиталях, таборах і окопах о книжки з релігійним змістом, 3) щоби постарав ся о вислане наших гр. кат. священників для евакуованих в західній Галичині і других краях, 4) щоби в нашім товаристві утворив секції, котрі занялись би моральною і матеріальною помічю для евакуованих, інвалідів, сиріт і других нещасних жертв війни.

О. Герасимович вказує, що для успішнійшої праці в народі повинні ми забезпечити також свій власний становий бит і подбати й про наші справи. Ось по всіх урядах признано нині з огляду на дорожню підвисшені платні, так упімнутись і нам о таку поміч. Многі священники стратили при евакуованях або знищенях сіл все своє добро і не знають де шукати відшкодованя. Подібно знищені многі церкви і парохіяльні будинки а їх пастирі стоять безрадні. Вносьть на вибране окремої комісії, котра занялась би всіми тими справами. До сеї комісії війшли крім внескодавця оо. Маринович, Донарович і Яворський.

О. посол Онишкевич вказує, що німецький клир має в Відні для своїх станових справ окреме товариство „Рах“ і радить війти з ним в звязь.

О. Лежогубський звернув увагу на бюро правної поради при товаристві „Просвіта“, яке дає даром фахові інформації.

В дальшій ході нарад піднесено гадку, щоби для священничих сиріт і дітий основати окремий захист, котрий улекшував би священничим родинам виховане дітий і запевнював їх релігійно моральне виховане *).

*) Пригадуємо, що таке внесене було поставлене вже на попередних загальних зборах Товариства, р. 1913, однак остало ся досі без наслідків. — *Ред.*

Також висказано великий жаль, що представлення наших Ординаріятів, внесені до церковної і політичної влади, о вислане в Холмщину і в другі заняті землі наших священників і о повернене там давньої унії, остали досі без успіху. Тому поручено виділови підняти в сій справі ще раз енергічні заходи.

Вкінці дискутовано ще про книжку д-ра Смольки „Die Reussische Welt“ і про его інвективи на наше духовенство і прийнято слідууючу заяву:

З А Я В А

**українського гр. кат. духовенства на інвективи
д-ра Смольки.**

В останніх часах вийшла книжка краківського університетського професора д-ра Смольки, повна зловних інвектив на український нарід, а зокрема на нашу греко-уніатську церкву і її духовенство.

Ся поява для нас не нова і не дуже то дивна. Давна Польща поклала собі від першого вступу на українські землі головною ціллю: повалити український нарід, а зокрема важну его підпору, грецький обряд. Свою неприязнь супроти нашого обряду не залишила вона й тоді, коли наша церква приступила до унії з католицькою церквою. Які brutальні міри піднімала вона проти нашої церкви і унії, свідчать безчисленні історичні документи, тай не заперечують їх й самі польські історики. Наслідки сего нещасного поступовання вийшли такі: що наша св. унія, котра після ієї тодішньої геніальних пап мала бути посередницею для зєднання цілої східної церкви з католицькою, мимо зусиль наших архієреїв щораз низше упадала, тратила свої висші верстви на користь польського латинства, вкінці зійшла на підданьче мужицтво і нарочито в темноті удержуване духовенство, і як така мусіла під напором першого насильства упасти, — а через се наша св. унія не тільки не сповнила своєї ідейної католицької місії на сході, але стала своєю долею ще пострахом для прочого сходу. Рівночасно з угнетенєм нашої церкви і обряду пішли страшні церковно-суспільні борби українського народу з Польщею, котрі закінчилися упадком Польщі, України і нашої св. унії, а запанованєм на тих областях Москви і схизми. Очевидно, давній Польщі не ходило о католицьку церкву, але о власний політичний інтерес, — і через се то она не тільки не поперла справи католицької церкви на сході, котра находилась у нас на так красній дорозі, але противно завдала їй найбільші удари.

Та мимо сих страшних наслідків в історії обох споріднених народів і їх католицької церкви, нещасний дух давньої

Польщі товче ся й нині. Хоч оба ті народи і їх св. церков страждуть під чужою кормигою, то виступають звідтам заєдно цілі ряди мужів, що змагають ся добивати жите українського народа і нашої св. унії, де їм же свобідно розвиватись. Одним з таких безтямних мужів являється др. Смолька.

Не будемо входити у всі інвективи, а відопремо бодай головнійші.

Др. Смолька сміє закидати нашому духовенству безвірність, а нашим духовним семінаріям неспосібність до виховування нового клиру в католицькім дусі. Безвірність! Се найтяжша інфамія, котра може бути на якесь духовенство кинена. Др. Смолька каже, що він свідомий одвічальности за так важкий закид, і після того здавалось би подати на се докази; однак замість фактів і доказів збуває річ лиш порожнім словом „загально відома поява“ (стор. 168), а відтак бере ся ще за такі здогади, що священничі діти попадають нераз в шкільних бурсах в невірство, а опісля вступають в духовні семінарії і стають священниками. Отже найперше що до самого священничого стану відповімо, що так страшного закиду не підносить ся проти поважного стану без трівких фактів і доказів. Колиж др. Смолька їх не навів, то не хочемо в свідоцтво нашої релігійности відкликуватись ні на прилюдний голос самого клиру ні всеї нашої суспільности, котра своїх пастирів найлучше знає, ні з ним на сій точці дальше розправлятись, а п'януємо его поступок як негідну і злобну клевету! — Щож до наших дітей скажемо, що загал їх є релігійний і є щиро відданий своїй св. церкві. Не перечимо що бувають случаї, що деякі діти (як се зрештою й у всіх других станах лучаєсь) підпадають в часі шкільних наук при поміщеню їх по чужих містах і домах некорисним впливам; однак тому винен не дїм священничий. Ми боліємо над такими проявами, стараємо ся по силам їм запобігати, а в послїдних роках піднесли гадку, щоби створити власні дешеві бурси для забезпеченя релігійно-морального вихованя наших дітей. Однак сї звихнені одиниці не заважають нічим в духовнім стані, бо і самі до него не горнуть ся, і духовні власти пильно досліджують попередню кондуїту зголошених кандидатів, тай прикрі матеріяльні і суспільні відносини нашого духовенства не є приманчиві і склонюють до духовного стану лиш людий справдішної посвяти. І се є наше рішуче твердження, основане на добрім знаню нашого житя! Впрочім коли вже бесіда про релігійність молодіжи, то замітимо нашому критикови, що як з урядового сконстатованя звісно, релігійність і мораль серед української молодіжи стоїть ще без порівняння вище, як по другій стороні. Тому порадили би єму: „Врачу, ісціли ся сам“, „видиш трісочку в оці брата твого, а не видиш поліна в своїм оці; передше вийми поліно з свого ока, а відтак бери ся виймати трісочку з ока брата

твого". — Що до духовної семінарії, вона посідала в по-
слідних десятих літ — бож о сей час тутки ходить — сво-
їми настояєлями як раз мужів (д-ра Хомишина, д-ра Жука,
д-ра Боцяна, Дольницького), що звісні були з сильного ка-
толицького духа і старали ся влоїти его всіми силами також
в своїх учеників, а то з огляду на сусідуючу схизму і на
можливу місійну діяльність на сході. І ся праця приносила
гарні успіхи. Колиж д-р Смолька на доказ свого твердження
наводить один розрух в львівській духовній семінарії з пе-
ред в'їни, то сей епізод доказує власне щось противного
і кидає знаменне світло на стійність всіх его аргументів.
Згаданий рух пішов звідси, що семінарицькі клирики підоз-
рювали кількох своїх товаришів о русофільство і домагали
ся конечно їх видалення. Так отже чутке католицьке чувство
молодих людей грало тут ролю! Наш благородний Митро-
полит оцінив сей молодечий порив і тому лишив его без
дальших наслідків.

Дальше болить воно д-ра Смольку, що наше світське
духовенство остав в родиннім житю, бачить в сім корінь
і жерело всего лиха, та бажав би конечно введеня у нас
обсязкового целібату. Разом з сим хотів би бачити в на-
шій обряді введеня як найбільше практик латинської цер-
кви (Причастія під одним видом, рожанця і др.). Що до
першого відповімо, що як ціла східна церков, так і наш
нарід відносив ся від давна з великим пієтизмом до мона-
шого життя. На сході находились цілі області монастирські
(як Атос і др.); тай у нас була вся земля докрита безчис-
ленними монастирями, котрі аж за цесаря Йосифа II були
знесені. Однак з другої сторони вязав ся наш нарід тради-
ційно з родинним житєм світського душпастирського клиру.
І ся поява мала глибоку причину. Наше духовенство про-
свічувало через те народови завсїгди строго моральним жи-
тєм, на котре наш люд в поведеню священика був незви-
чайно чуткий, — жена священика була звичайно Тавитою
і спомічницею в его праці, іменно супроти сільського жіноц-
тва, а весь дїм приміром для парохіян в родинних і горо-
жанських чеснотах. Родинне житє священика було взором
для життя люду, а повдовіне его уважалось через люд за-
всїгди великим нещастєм не лиш для їх пастиря, але і всеї
громади. Се глибока традиція і філософія нашого народа,
і того добра не дасть він собі ніякими ворожими за-
тїями відняти. До сего додамо, що ту додатну сто-
рону родинного життя в нашій духовенстві для мораль-
ного і горожанського веденя народа оцінюють і високо
ставлять також дуже поважні мужі польської суспільно-
сти, котрі мали нагоду пізнати наші відносини. Колиж
мимо сих цінних сторін нашого родинного життя д-р
Смолька так завзято виступає проти нему, то ми розуміємо
его наміри. По давнім переведеню всеї української шляхти

і богатшого міщанства в польський табір, остав ся в українським народі єще священичий стан, котрий звязаний з собою званем і родинними узами в одну касту, представляв поразну силу і заступав свому народови висшу і незалежну верству. Крім того, находячись в трохи ліпшій положенню від зубожілого люду, мав лекшу спроможність образувати свої діти і через те доставляв народови значної часті свідомої інтелігенції. І ось: *inde irae!* По сій то причині підносили вже від давна ріжні польські політики поклик, щоби введено в нашім клирі обовязковий целібат. Очевидно, їм ходило о усунене сильної корпорації з житя українського народа, о розбите клиру в люзні частки, о відірване від суспільности і зроблене єго мертвим її членом. Словом: се був один з проєктів на *zniszczenie Rusi!* І се є також задушевна тенденція д-ра Смольки. Розуміє ся, ні при чім тут справа католицької церкви, під котру п. Смолька лицемірно підшиває ся, а тим менше нашої св. унії, але виключно єгоїстичний інтерес польський, — котрий, як показала історія, не виходив навіть на її добро, а звичайно на пожиток ...півночи.

А що до введеня латинських практик в наш обряд, то скажемо, що ми не противились річам, котрі були для нас спасенні або відповідні. Так прийнялись у нас недавно маєві богослуженя (розумієсь з нашим молебнем), почитанє Найсв. Серця і др. Громаднє же перейманє латинських звичаїв уважаємо за злишне а навіть шкіднє. Злишне, бо у нас є велике богатство ріжних богослужень і чинів, не рівно більше, як в лагінським обряді. Шкіднє, бо затирало би ціху східного обряду, противилось би духови і традиціям народа, а вкінци не годилось би з загальним інтересом церкви. А вже не розуміємо сего, чому по гадці д-ра Смольки св. Причастіє під обома видами мало би спиняти розширений нині культ Найсв. Евхаристії, кели Найсв. Тайна удержує ся у нас за всігди в престолі і уділює ся потрібуючим кожної хвилі, й по за Літургією. Однак ми понимаємо і тугки інтенцію д-ра Смольки. Він бажав би, щоби наш обряд як найбільше латиншив ся і помагав відтак до польщення нашого народа, як се по часті в холмській області стало ся. Ми знов стоїмо за строгим задержанєм у нас характеру грецького обряду. Раз тому, бо се дорогий скарб, переданий нам від великих Учителів грецької церкви, від славянських Апостолів Кирила і Методія, та від перших просвітителів Руси України, — бо творить в собі певну органічну систему, в котрій чужі придатки являють ся часто невластиві, — а вкінци, що він сплїв ся від давна з цілим житєм народа і став ся невіддільним єго добром. По друге, що задержуючи строго наш обряд, заховуємо тим звязь з цілим сходом і можемо мати надію, що наша св. унія сповнить ще колись свою місію не тільки в закордонних українських землях, але зможе сильно впливати й на зєдиненє цілого сходу. Важкою пересторогою під сим

зглядом служит нам галицькі Вірмени, котрі облатинщившись втратили тим самим всякий вплив на своїх орієнтальних краях і стали ся для католицької справи цілком безхосенними. Миж віримо, що хоч би результат війни й не був так світлий, то наша унія, користаючи з сподіваних в Росії внутрішних змін, піде таки за кордон і найде там радий приєм. У виду тої місії ми перестерігаємо перед обличем Бога міродайні круги — котрих д р Смолька радби своїми очерненнями спонукати до насильного видавання церковних заряджень, противних духови нашого обряду і народу — перед такими міраами. Се роздратовувало б і огірчувало б нарід в найглубших чувствах і не принесло би користи, а противно найбільшу шкоду для справи католицької церкви!

На заклученє висказуємо наше велике сожеліне, що в нинішній переломовій хвилі, коли важить ся доля обох народів (польського і українського) і нашої св. унії, можуть находити ся католики, котрі місто піддержати діло св. унії і помочи їй до сповнення знеслої місії, не вагають ся підняти каїнову руку і завдавати їй ще й тепер важкі удари. Ціль сеї роботи для нас ясна. Українське духовенство і народ зеднали собі в послідних часах в широкім світі більше розуміне і пошану, — а за сим здавалось отвирала ся нашія церковній унії дорога у всі українські области. Та се-го злякались деякі люди, що не покинули ще своєї утопії на наших землях, — і они ужили всі сили, щоби спинити похід на Холм, Волинь і другі православно українські области. З тим наміром підняли они перед лицем сьвіта, перед високими церковними і політичними кругами тяжкі очернення, щоби визвати в них недовіре до нас, настроїти неприхильно до нашої св. унії і здержати їх від попираня єї. Се й головна задача книжки д-ра Смольки, написаної нарочно в німецькій мові і розкиненої по всім чільнійшім німецькім і католицькім світі. По рації тих кругів: радше най буде схизма і Москва, як щоби була там українська церковна унія!

Яка медвежа прислуга робить ся тим католицькій церкві, не треба доказуваги. Коли зважити, що латинський обряд є для східних народів чужий й їм противний і поширенє католицької церкви можливе там єдино при помочи унії в грецькім обряді, то стане ясно, що повисшою затією здержує ся тільки і губиваєсь поширенє католициста на сході.

Вельми боліємо над сею протикатолицькою роботою і молимо Бога, щоби просвітив тих людей і післав їм духа правди і справедливости, щоби стямились вже раз і перестали заєдно розоряти Христовий виноград нашої св. унії, а взялись радше будувати і нести в сусідні народи мир і братню любов—на славу Господа, на добро єго зєдиненої церкви, тай на кращу долю і свого рідного і нашого народа.

Відповідь Єго Цісарського і Королівського Апостольського Величества.

На вислану Загальними Зборами Товариства св. Ап. Павла вірнопідданычу телеграму до Єго Цісарського і Королівського Апостольського Величества наспіла по рішенню Пана Міністра внутрішніх справ з дня 16. лютого с. р. слідує відповідь:

До Ххальної Президії Товариства св. Павла у Львові. Його Цісарське і Королівське Апостольське Величество припоручили наймилостивішше висказати Президії Хвального Товариства подяку за вискази вірнопідданычих почувань переслані телеграфічно з нагоди перших Загальних Зборів Товариства.

о. Володимир Лиско.

На тему проповідництва.

Чому нераз проповіді без наслідку? — Питають ся люди і дивують ся, що в деяких парохіях, хоч на місці є священик, хоч що неділі голосить проповіді, парохіяни подекуди не мають основного знання своєї віри, не знають правд віри, або провадять житє, що зовсім не відповідає життю з віри. Чому нераз проповідь без наслідку — таке питанє залає собі священик, коли бачить, що єго добра воля переляти ту або другу чесноту в серця повірених собі слухачів, не находить такого відгомону, якого він собі бажає. Таке питанє мусимо і ми собі поставити, коли бачимо, що наша праця в проповідництві за часто оказує ся за мало успішною.

Нім приступлю до відповіді на се важне питанє, мушу ствердити, що у нас ще до сего часу легковажить ся науку проповідництва. Недоцінює ся ще і тепер сего великого післанництва, яким наділив І ус Христос Апостолів і перемців їх уряду священиків, коли сказав: „Ідіть в мір весь, і проповідуйте!“... На науку проповідництва виробили ся у нас дивні, подекуди собі суперечні погляди.

Одні понехуючи засаду: „Orator fit“ уперто стоять при твердженю, що проповідництво — то дар, хто єго має, той буде проповідником, а кому вже в колисці сего не дано —

шкода труду викресувати там, де не дасть ся викресати. А щоб успокоїти себе і подібних собі, бо кождий священник має обов'язок проповідати „слово Боже“ і то не лише проповідати, але переконувати, ловити людей для Христа, покликають ся на цитат: „В той час дасть ся вам“. Сила Духа св. — кажуть — так поділає, що буде наслідок.

Другі знова, та тих у нас не багато, таких більше у чужих народів, поладають в прогивний екстрем. Коли переглянемо деякі підручники, які ще до недавна подавали гомілетичні правила, так бачимо, як ті підручники переповнені безчисленими формами краснорічivosti. Автори тих підручників умисно так широко і довго розводять ся над: Тропами, метафорами, метоніміями, сінегдохами, гіперболями, антитезами, полісиндетонами, асиндетонами, репетиціями... і т. д. і т. д. будучи того переконання, що суть проповідництва лежить головнo в уживаню і застосованю реторичних форм. В однім навіть підручнику*) сказано, що завачию гомілетики є: „научити, як дану матерію поділити і стилістично перевести“.

Та велика різниця в погляді на проповідництво і то в сущнім его опреділеню вже сама свідчить о не перзоряднім інтересованю сим питанем, а рівночасно є свідощтвом легковажання собі его.

Та однак як довго св. Церкоз, Обручниця Христова буде сповняти свою місію, як довго буде оживляти свої духові діти, так довго кождий з тих трех чинів: учительський, священничий і пастирський буде актуальний. А хто є післаний сей чин виконувати, хто „стоїть — як каже Христос — на сторожі дому Ізраїля“, щоби в тім організмі духовнім — Церкві бив живійше живчик духового життя, той тим яснійший повинен мати погляд на се післанництво.

Пригляньмо ся тепер критично тим двом поглядам на проповідництво. Перші кажуть, що проповідництво, краснорічivosti не можна научити, тож не треба учити ся. А хто має голосити проповідь то „в тім часі дасть ся ему“, під час голошення проповіді прийде тo, щоби проповідь мала свою ціль і наслідок. На се відповімо словами Гетінгера: Правдою є, що природні здібности, знане і досвід є основою, без якої не можна подумати доброго проповідника, як рівнож правдою є, що і ті дари ума і серця, без яких не можна собі представити великого бесідника, не дадуть викресати ся там, де природа їм того відмовила. Ясність ума, тепло і глибінь чуття, богата і сильна уява, енергія волі, що приковує слухачів, не дадуть ся ніякою наукою ані штукаю заступити. Хто ті дари має, того бесіда є живим і оживлячим жерелом, що засилає ся Божою росою, яка під час розважання і молитви спадає на его душу, є тим жерелом, що

*) Schweizer: Homiletik, 1848., § 163.

щораз то новими струями витрисує і оживляє серця слухачів. У других натомість проповідь є лише як би збірником. Там старанно зібране, що можна було зібрати і приготоване до ужитку — не буде лиш оригінальності“ *).

В першім случаю то єсть талант, в другім старанне приготоване, наука.

Щоби зрозуміти, як велике значіне має наука мимо талану, загляньмо на подібне і дуже до штуки проповідничої зближене поле ділання, пр. малярства або плястики.

Переїдїм розвій творчости і єго фази котрого небуль зі знаних нам творців штуки а пізнаємо, кілько знаня, кілько студій, скілько спостережень і роздумувань коштував кожний такий образ, який ми подивляємо. Чи ж при твореню штуки проповідництва має бути інакше? Клясичним приміром нехай послужить нам Демостенес.

Та відповідають, що проповідь повинна бути природна.

Цілком слушно! Але до того самого стремить і штука, бо ціль кожної штуки є і не може бути иньша, як представлене природи. Хто протиставить штуку, яку можна набути лише наукою, вправами і досвідом, той не знає, що є штука, той міняє штуку за манеру.

Але що штука — кажуть? Проповідь належить говорити поєдинчо, природно! Ото власне в тім суть річи. Тота поєдинчість — то найбільша штука. Хто пише так просто, як Марко Вовчок? Чиї мови суть більше вільні від непотрібних прикрас, як мови Демостена, що взнеслійше від пророка Ісаї, а чейже єго мова так плине природно. Підїм ще висше. Як глибокі і взнеслі є слова Євангелія, а прецінь так зрозумілі і приступні для народа і єго світогляду. „Малий ручай — як каже св. Григорій Вел. — який може перейти і ягня а рівночасно нескінчена глибїнь, якої і велит не згрунтує.

Збудити в ученику змисл оттої взнеслої „поєдинчости“, устеречи єго перед тисячними манівцями, охоронити від навичок або пересадї — отсе задача науки.

Який погляд на приготоване до проповідничого уряду мали св. Огцї, вистарчить навести лиш слова св. Григорія Наз., який сказав: „Все проче лишив я без надуманя: власть, рід, славу, багатство — одно лиш задержую собі: проповідництво і не жалую, що задля єго набутя перенїс я так много трудів“

Представмо собі тепер священика, що без основнійшого приготуваня зачинає свій уряд проповідничий. Хто з природи мав наклін до бесїдництва, або в попередних студіях случайно на се звертав більшу увагу, сей при помочи добрих підручників буде давав собі раду. Хто однак сего

*) Aphorismen über Predigt u. Prediger, Freiburg 1907 ст. 6.

„дару“ з природи не мав, підчас студій через легковажене в'ясне або учителів не навчився цінити значіння проповідництва, не пізнав основ гомілетики, на ось таким сповняють ся слова; „non dat, qui non habet“.

Чому отже так часто проповіді без наслідку?

Тому: 1) що без належитого попереднього приготування приступаєся до проповідей.

Один священик і то один з молодих признав ся перед мною, що в своїй бібліотеці немає ніякого богословського підручника. У нас суть ще і такі унікати!

А як часто трапляєся, що священик приступає до оголошення проповіді без вироблення собі бодай диспозиції, не готен проповіді скінчити і нарід свідомий того, коли бачить, як проповідник все коло тої самої точки обертаєся та безпотрібно продовжує проповідь. Чи ж може така проповідь мати добрий наслідок?!

Нераз потішає себе проповідник, що вдаривши начувство, згадавши про один або другий сумний епізод побудить слухачів до сліз — та се не може бути цілюю проповіді. Нарід заплаче, але наукою серця не збогатив, правди ніякої не набрався. Чому ж отже проповідь без наслідку, чому в деяких парохіях не бачимо основнішого ознайомлення з правдами віри, не бачимо життя опертого на заповідях Божих?

Бо по 2) нема доброго приготування і оброблення проповіді.

Для кожного проповідника провідною зорею повинні бути слова прор. Ісаї: „Якоже бо аще сниде дощ или світ небесе і неозвратить ся, дондеже напоїть землю і родить і прозябне і дасть сімя сіющому і хліб в їд — тако будет глагол мой, иже аще із уст моих, не озвратить ся ко мні тош, дондеже совершитъ вся елика восхитих і поспішу пути твоя і заповіді моя“... Та сего не може бути без труду..

Сівач, коли виходить сіяти, приготує зерно і вибирає, щоб було чисте, бо знає, що з сего має бути хліб, бо знає, що як посіє, так виросте..

Жиемо в таких часах, які вимагають від нас великої праці, незвичайної чуйности. Наш нарід може бути під ріжними впливами — тож треба виробити в ній народню і релігійну свідомість. „Аще віру імет, спасеть ся. Аще не імет віри осужден будет!“ А влити ту віру в їх серця нам поручив Ісус Христос: „Ідіт в мір... і проповідите“...

Занедбане з нашого боку потягне за собою страшні наслідки на народі.

Важність хвилі зрозуміли наші чільні одиниці: В „Ниві“ в сегорічнім 1. числі о. сов. Юліян Дзерович в статі „Моральна відбудова Галичини“ кличе всіх священиків до чуйности і каже, що „точність у відправі богослужень, ядерні,

цікаві, відповідні до часу проповіді, сповідальниці, катехизації... зможуть рати завдані душі народу вилічити". О. Сов. Стефанович на Заг. Зборах Тов. Ап. Павла в своїм рефераті взиває рівнож до більшої солідності в проповідях, уважаючи се за головний обов'язок священика і могутий чинник в душпастирській праці.

Та ту зараз насуває ся друге питанє, як того приготуванє перевести?

Щоби на се відповісти, треба пригадати собі, на чім полягає наука гомілетики. Бо декотрі учителі, а навіть підручники проповідництва — як висше сказано — подають, що задачею гомілетики є „научити, як дану матерію поділити та стилістично представити“, значить вивчити всіх реторичних форм.

Та з тим безумовно згодити ся не можна. Вже Цицеро сказав: „*Quid est tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis nulla subiecta scientia*“. В тім — здає ся — ціла причина, що коли молодих адептів проповідництва трактовано абстрактними формами, наука та не викликувала такого, як би належало, заінтересованя.

Кождий з нас на власнім досвіді пізнав, що найтяжшою річю з початку нашого душпастирства було винайти відповідну тему, ту тему відповідно представити, значить ся, так представити, щоби вона відповідала потребам і вимогам слухачів. Бо яку користь може мати проповідь, хочби і найкраще, після всіх засад реторичних виголошеня, коли зміст буде пустий, або коли проповідь не буде відповідала вимогам слухачів? Тому-то гомілетика повинна попри красну форму виробляти в ученику змисл вишукування матерії і спосіб її переведеня. Гегінгер, один з найбільших теперішних німецьких гомілетиків пише: „...*Es ist die Erfindung, auf welche der geistliche Redner sein vorzügliches Augenmerk zu richten hat, und in ihr liegt auch der Schwerpunkt des homiletischen Unterrichtes*“*). Отсе в тім головна річ. „Наперед знайти, що говорити“ — каже Цицеро**).

Вправді до інтелектуальних прикмет кожного душпастиря належить основне загальне особливо-же богословське обрадованє. Але хто того обрадованя, набутого в часі університетських студій не буде відновляти і доповняти, то таки стане неуком. Впрочім коли би хто і відзначав ся надзвичайною пам'яттю, то застосованє знаня богословського до проповідий потребує певного обробленя — головно моральні принципи і застосованє їх до практичного житя вимагають конечно студій, розважуваня і досвіду.

Якже ж сему радити?

*) *Reperire primum, quid diceret. (De orat 1., 31.).*

**) Dr. Franz Hettinger: *Aphorismen über Predigt und Prediger*, Freiburg 1907 стр. 46.

Не маю ціли тутки розводити ся над методою науки гомілетики*), хоч і ся справа в виду вимог нашого теперішнього положення повинна взбудити як найбільше заінтересоване, я хочу звернути увагу на самопоміч тих молодих священиків, які справді хотілиб уряд проповідника виконати після свого звання. Ту великою помочию буде духовна лектура. Потреба читати, багато читати богословської лектури. Читане святого Письма, щоби пізнати справдішне „слово Боже“, читане св. Отців, які представляють так взнеслий зміст св. Письма, читане підручників клясичних проповідей, щоби набрати способу представлення правд Божих. То перше.

По друге: Положене духовного проповідника є о много відмінне від кожного иньшого світського бесідника.

Коли говорить в суді судія чи адвокат, коли публіка з напруженою увагою слідить кожде его слово, то актуальність его бесіди ндає кождоразова справа, яка сама собою все є нова. Коли в парламенті міністер предкладає начерк нового закона, послі слідять кожду его гадку, бо виринає справа, яка дотичить тих, яких вони заступають. Коли говорить провідник якоїсь партії, слухають его уважно принайменше его партнери, бо знають, що певно їх боронить перед якимись новими напастями.

Не так звичайно буває з духовною бесідою. Коли священик тримає ся в проповідях перекопів зн. недільних євангелій, зміст тих євангелій звичайно є слухачам знаний, вони що року его чують. Коли священик вже довший час в одній парохії проповідує, коли слухачі привикнуть не лише до тону его бесіди, але і до змісту проповідей, які що року повтаряють ся, то проповідь така не будить вже у них інтересу. У них виробляє ся переконанє, що вони все се знають, і ледви чи можна вже що нового про се місце сказати.

То переконанє тим більше узасаднюєть ся, коли проповідник справді не задає собі труда, щоби своїм слухачам подати нову гадку, заанімувати до нової чесноти, яка потрафить їх побудити до аналізу свого життя.

Вони забувають на слова псалмодівця Давида: „Зіло углобиша ся помишлення твоя, Господи. Муж безумен не познаєть“**). Власне задачею проповідника є розвинути перед слухачами силу, взнеслість та невичерпане багатство га-

*) На мій погляд бесідництва належало б учити в висших клясах гімназії. Краснорічivosti потрібно не лише священикам, але і професорам, судіям, адвокатам і и. Се мало би і той добрий вплив, що молодіж заправляє ся до ідеалу, до штук красних. Такий був первісний плян науки гімназ. Та тепер замінено реторику на „realia“, так, якби наш вік був ще за мало реальний.

**) Пс. 91., 6.

док зі змісту нібито знаного їм тексту Євангел'я. Розка-зати не лиш поверховно, що само насуває ся, але вийти в глибину Божого слова, як се тільки прикладів дали нам св. Отці, богослови і справдішні проповідники. Тисячне і невичерпане є відношене Божого слова до людського життя. Лише на березі — каже св. Іван Золотоустий — видко дно моря, але вийди на повне море і там вглянь в его не-скінчену глибину". А сего може нас навчити лише роздуму-ванє, медитація.

Тож 2) не може бути добрим проповідни-ком, хто правд Божих не передумє, хто за-недбує розважання.

Шляхотний діамант — каже св. Іван Золотоустий — в ночі доперва світить повним світлом — в скупленю до-перва учимо ся розуміти Боже слово.

* * *

В тій праці кожному поодинокому проповідникови по-винен прийти з помічю загал духовенства. В який спосіб?

Читаємо в „Geschichte der Schulen in Bayern“, Lipo-wsk-ого *), що в Баварії в 18 ст. р. 1777 заложено Краєвий Інститут — Товариство для плекання проповідництва. До сего товариства могли належати священики з цілого краю. Членом компетуючий зістав тоді, коли апробовано его власну проповідь, яку мусів предложити. На щомісячних сходах обговорювано питання з обсягу проповідництва, видавано гомілетичний журнал, подавано вказівки для про-повідників і ремунеровано надсилані проповіді. В тій ді-яльності баварського духовенства, в тій чуйности над про-повідницвом, належить дбачувати причину, чому Баварія по нині остала найсильнішим католицьким краєм.

Коли нині у нас говорить ся про „моральну відбудову краю“, то в першій мірі належить в тім напрямі нашому духовенству звернути увагу.

До сего покликане в першій мірі Тов. Ап. Павла, яке одиноке релігійне товариство нашого духовенства. Тому я на сїм місци піддаю під роззагу Головному Виділови сего Товариства.

Чи він не уважав би за відповідне тепер у нас:

1) з'організувати таке товариство, або бодай секцію при головнім виділі Тов. св. Ап. Павла, яке мало б на цілі плекати проповідництво, та морально і матеріяльно підпо-магати проповідників;

*) Стр. 313 і слід.

2) заложити періодичне видавництво, яке обговорювало б справи гомілетичні та подавало вибрані і ремунеровані проповіді.

о. Юліян Дзерович.

Матеріали до історії мартирології нашої Церкви в часі всесвітньої війни.

(Продовжене).

Мартирологія Лешнева брідського деканату.

Містечко Лешнів положе:не в брідськім повіті, 18 км. на північ від Бродів, недалеко Берестечка. Містечко старинне, колись вільний город, побудоване шляхтичем Лешньовським і наділене многими привілеями. Положене воно над річкою Солонівкою, ціле оточене старинним валом, на півночі монастир Бернадинів, оточений валом і башгами. Від півночі заслонюють містечко досить високі вапняні горби, 384 м. високі. Населене переважно українське (в $\frac{3}{4}$), головно наші давні міщани. Бесіда, як в загалі на Волищині, дуже чиста і гарна, посідаюча еще старинні форми. Нарід дуже релігійний, щиро до св. Церкви привязаний, а при тім патріотичний. З давна трудилися там ревні священники, як Ганкевич, Шанковський, два Лотоцькі, отець і син, Онишкевич і другі, а також були там патріоти учителі, як: Ростікус, Сохацький, Бічай, Врецьона. В парохії влекано з давна гарний церковний спів, еще від незвісного монаха о. Висаріона початий а удержуваний дальше згаданими висше учителями. Еще нині є кілька понад 70 літніх стариків, що визначають ся знанем церковного ірмольогійного співу, о гарних старинних напівах. Через се витворилось в парохії много характерних людей, що працювали з посвяченєм для Церкви і парохії, так що в останних двох десятках літ докупили для християнської громади понад тисяч двіста моргів сіножати і ліса, а до 300 моргів докупили поодинокі люди для себе (за б. п. о. Євгенія Лотоцького і за теперішнього пароха о. Герасимовича).

До парохії належить еще село Піски, оригінальне тим, що не має корчми, а попри се має людей дуже працюю-

витих і запопадливих, котрі в приязнанню до св. Церкви Лешнівцям не уступають. В 1903—1905 рр. обі громади побудували з добровільних датків величаву муровану Церков.

Та в шаліючій світовій війні судилось Лешнезови і его мешканцям понести великий і тяжкий хрест.

Вже положене Лешнева є так нещасливе, що туди провадить одинока суха дорога в Росію до Бродів і через Лешнів, Станіславчик, Топорів, з твердині Ровно аж до Красного. І як раз сю дорогу вибрали Росіяни, щоби сфорсувати перехід до Бродів і Красного і в початках в 1914 р. і тепер. Зараз по розпочатю війни 6 серпня 1914, вже 8. серпня зведено битву в Лешневі і о 6. год. вечером російські війська обсадили Лешнів. Все населене схоронилось в лісах за Пісками над Стиром, уносячи з собою те, що попало під руку в останній хвилі.

Та вже сей перший наїзд показав, яка доля чекає нашу св. Церков. Вже тоді поставлено довкола Церкви понад 300 коней, і занечищено иминтар, хотяй і в місті і поза містом є много розлогих вигонів. Майно о. парсха розграблено, порізано коров і свині, коні одні забрали, другі без упину запрягали і знишили. В хаті все сістне забрали, а много понижили. Порозбивали всі замки, а навіть перечитали всю кореспонденцію, так що третього дня, коли о. парох хотів вертати домів і вислав післанця, запитали его з нечева: „А твій батюшка Українець?“ Колиж післанець-своjak се потвердив, відозвав ся генерал спочиваючий на ліжку: „ну, да, да, Мазепинець“. А втікаючи по 14 днях в Росію умістили вуглем на стіні таку напись: „Встыдъ православному батюшкѣ ширить роздоръ между великой и малой Русью...“ та „Тебѣ первому шесть пулей послать“.

Коли ми вернулись домів, цілий Лешнів виглядав як одна гноївня, а довкола церкви були стирти гною.

Між тим по кількох днях надтягнула знов російська навала, десятки тисяч перемашерували через Лешнів, несучи з собою знищене. Місцевий о. парох дістав між тим позволене від Експ. Митрополита поїхати до дітий до Львова і повернув по кількох тижнях вже по занятю Львова.

А вже тоді заінтересувались російські власти нашими церквами, хотяй сусідні священики і місцевий латинський заступили о. пароха, так що потреби духовні парохіян не терпіли ніякого ущербку. Коли о. парох вернув, зіхавсь там і з приставом Проценком, котрий і привитав о. пароха словами: „от казали вас нема, а ви есть“. Ся перша візита відбулась зовсім благополучно, відай була інформаційна. Між тим обняли батюшки церкви в Бродах, Боратині, Наквашу, Попівцях, де викинули старенького москвофільського

дїяча, звісного о. Єффиновича, що відказався прийняти православє. Опісля витягнули руку по Лешнів. Цікаве, що як раз сі місцевости мають гарні, нові муровані церкви...

В першій половині жовтня приїхали в гостину до о. пароха Герасимовича два батюшки, один з них Никольський з Берестечка, благочинний, другий з Київa, відай проповідник о. Шавельський. Перший з них промований з дїака, другий мав духовну академію. „Хочемо оглянуть церков.“ зарекомендувались вони, полишаючи звичайне представленє. Оглядали довго, випитувались про богослуженє, обряд ризи і т. д. будову церкви, дотацію, та порівнували з тимже в Росії. Цікавий епізод приключився при огляданю Євангелія. Євангеліє се перепачкували люди з Берестечка в 1875 р. до Лешнева, коли там нищено з заведенєм православя дотеперішні уніяцькі книги церковні. На Євангелію була і дедикація. О. Никольський завважив і усміхаючись каже: — „Ов, а се що свідчить?“ — а о. парох відповів — „о правді“.

В помешканю побачив Київський гість портрет Експ. Митрополита Шептицького і по довшій на ту тему розмові, не могучи оборонити вивезеня, тим більше, що о. парох був личним свідком всього у Львові, закінчив: „ну єму нічево не будет, ми єво аташльом в Рим“. Доперва після обїду вияснила ся ціль їх приїзду. Почали запрошувати о. Герасимовича до Почаєва. — „Вот приїжджайте, ми вас пасетілі, там Архієрей сам, скучаєт, пазнакомітєсь, а после перейдьоте в наше...“ а о. Герасимович закінчив — „або ви в наше...“ і все закінчилось сміхом. При дальшій наляганю на о. Герасимовича звинився тойже, що боїть ся виїжджати за границу.

Було се в понеділок, а вже в суботу розійшла ся вечером алярмуюча вість: приїхав якийсь російський місіонар відбирати на другий день церков. Місіонар заїхав зразу до одинокого москвофіла селянина Хміляра, котрий перед війною повернув з Америки, а тепер Москалі зробили його війтом, а опісля пішли до учителя Василя Романова, дотепер „przyjemnego w obcowaniu“. На щастє був там один з академиків і чув привитанє місіонаря, як пізнійше показалось Аркадія Осталовського. Вступаючи в хату з війтом сказав він: „Ви знаєте ціль мого приїзду. Але щож вас двох за мало, навіть як би було пятайцять, то ще мені мало“. Потім до пізна всі три нараджувались. Та вже і се була цінна вказівка для нас. На другий день по Богослуженю, о. Аркадій сидів між селянами а потім в захристії, війт з земськими зігнав людей до школи. Поважні господарі відрадили парохви, о. Герасимовичеви іти до школи, кажучи, що то післанець до них, а вони знають, що єму відповісти. Може в гостину опісля прибіг один з них і повідомив, що при голосо-

ваню всі відкинули російське православ'є, але тепер просять прийти, бо війт почав тероризувати. Коли о. парох ввійшов, говорив як раз війт свою грізну бесіду про Мазепинців. О. парох поздоровив присутніх словами: „Слава Ісусу Христу“ і нараз наступила велика констернація. Війт гаспадін Хміляр замовк, а тоді о. парох промовив ось-так: — „Прийшов я до вас, мої парохіяни, щоби вас повідомити, що коли я ще виїжджав зі Львова, то вже тоді оголосив там губернатор свободу віри кожному чоловікові. Єще хочу вам пригадати, що наші австрійські закони наказують віротерпимість і пригадую вам, що було описано в газетах, що десь там покарали вязницею тих, що насміхались з жидів, як молились над водою. Тому тим більше тепер заховайте віротерпимість і стережіть ся що-небудь сказати на російську віру. А впрочім учив я вас, учили мої попередники, котрих так ви любили. Маєте свободу совісти і після неї віддавайте голос.“

На те встав о. Аркадій і гикаючись почав поясняти, що ввійшло прошенє до Архієрея Евльогія від тутешніх людей, отже Евльогій вислав його на балотіровку. На те люди закричали: „хто вносив“, але о. Аркадій не знайшов відповіди. Відбулось отже знова голосованє, однак знова ніхто не підніс руки за рос. православ'єм. Тоді о. Аркадій почав знова поясняти, війт Хміляр почав знова свою промову, але на протест о. пароха мусів перервати і приступлено до третього голосованя з контрапробою. Але і тепер не удалось і салдати вигнали людей домів. Справа на якийсь час утихла. Але вже 29. жовтня приїхав пристав Проценко вдруге і почав робити якесь слідство. Але коли зібрав 94 господарів до школи, всі підписались, що з о. пароха вдоволені під кожним зглядом і Проценко прийшовши до о. пароха впевнив, що вже тепер буде спокій, але радить перейти на православ'є, бо о. парох має в Бродах много ворогів. Се він думав про ту компанію, про котру писав б. п. Павлик в своїй Брідській Одисей.

І дійсно. Тепер почалась робота з долини, котру повірено війтови Хміляреви. Таку пароль видали вже в Києві наші „бежавші“ москвофіли, в брошурі, яку довірочно для „русской“ армії надрукували: „А українських батюшок по селах оставити місцевим старостам, себто війтам, котрі з батюшками вже сами упорують ся“.

Перш усього зачав Хміляр тероризувати людей за ніби то крадені річи. Але вже в коротці показалось, що при нападї 8. серпня 1914 р. самі російські війська всьо понищили, а у селян ніяких річий не було. Тому скінчилось на грозьбах і страшенню, але відступників від віри війт Хміляр не здобув і коли приїхав Проценко і спитав, кільки має на православ'є — Хміляр міг сказати тільки, що „може буде кільканайцять“...

Тоді почав війт Хміляр розвивати терор в другім напрямі. Перед війною була в Лешневі сторожа пожарна „Січ“, потрохи уніформована. За тими то уніформами, та їх властителями почалась ревизія. Знова протоколи, грозьби, позірні арештованя, щоби нарід став податливий. Але і се не здало поклонників для православя.

Згодом почав староста Хміляр виконувати терор і в інших напрямках. Опікунів взивав до складаня рахунків з майна сиріт, там сварились супруги, він взяв сторону одного з них, там знова набив нагаєм довжника, чому не віддає другому довгу, в сусіднім селі набив поважного господаря нагаєм за межу; одну жінку Н. Г. набив нагаєм на голі пяти за те, що обстала за вірою. Одного страшив Сибіром за те, що перевіз через Стир нашого утікаючого ляндштурміста, другого знова, що є війсковий, отже має йти в плін і т. д. в безконечність. Нарід ходив як в горячці, непевний завтра, слухав зневаг і на свою віру і на свій нарід без кінця. Однак все те не довело їх до ціли.

Тоді рішилась русофільська рада в Бродах на ділане з гори.

В другій половині падолиста підіставали всі священники з деканатів брідського, залозецького, лопатинського і підкаменецького (около 90 священників) ось таке запрошене: „Ваше Впреподобіє! Не могучи задля воєнних занятій лично посітити Ваше Впр., чого не залишу вчинить при найближшій случайности, маю честь пригласить на понеділок до Бродів для наради над деякими урядовими справами. З високим почитенієм. Кульбіцький.“ Запрошене по українськи, тільки, що давню етимольогією. Та вже пару день перед тим розносить ся вість, що до Бродів приїхав Евльогій, звісний Бобринський, Дудикевич, та що зготовлено єму браму тріюмфальну і що батюшки з Евльогієм відправляли в нашій церкві молебен, в котрім брали участь і наші два священники, Мриглодович і Сухаровський. Віжджаємо згаданого понеділка до Бродів і справді поражає нас коло церкви тріюмфальна брама з написю: „Витай Высокопреосвященнійший Архіерею!“ Зашеміло коло серця, кожний подумав: Не вжеж починає ся? Перед очима станула мимоволі хвиля з перед десяти літ, коли то в 1904 р. тисячі народа витали нашого дорогого і любого Архипастиря Ексц. Митрополита Шептицького в тріюмфальнім поході при Його візитації брідського деканату. Станула перед очима і Холмщина і Підлісе і Біла Русь!... Витають нас відіжджаючих і Українці і Поляки, стискають руки, без слова, без жесту, самі очі говорять. Всі відчувають се одно, що хвиля рішаюча.

Входять в салю брідського магістрату всі наші священники запрошені; майже всі явились. Як раз відбуваєсь читанє присутних, читає Начальник уїзда Кульбіцький і витає всіх поданєм руки. По сконстатованю числа присутних зачи-

нає він промову такого змісту, що з причини, що декотрі священники споминають еще цїсаря Франц - Йосифа „что не должно быть“, він спросив всіх на нараду і просить, щоби се оставити а також приказує, щоби не споминати Папу римського і Шептицького, бо він вязень, отже не може бути поминаний. Своє жаданє попер відчитуючи письма Губернатора, в котрім однакож говорилось лиш о Цїсарю. Єго виводів присутні не дали єму навіть докінчити. Счинив ся гамір, всі зачали голосно протестувати: — „Як то, прецінь маємо свободу віри, Папа римський є голова нашої Церкви, ми не позволимо на подібні жаданя, ніхто не має права зборнювати поминаня Митрополита Шептицького і т. д.“... Так що десять хвиль слова не мож було промовити, а Кульбїцький стояв збентежений і безрадний. Коли утишилось, наступили офіціяльні протести. Впр. О. Декан Витвицький заявляє: „Догмат о первенстві Папи Римського є основою нашої гр. кат. Церкви, тому ми рішучо протестуємо проти подібного жаданя“. Подібно заявляє о. Дорожинський з Висоцька додаючи, що ми маємо свою Консисторію і без її рішеня в справах Церкви, віри і обряду не можемо нічого змінити, ані ніяких приказів відбирати“. — „Так їдьте в Консисторію“, відрубав Кульбїцький. Подібні заяви складають і другі священники, о. Декан Каранович з Николаєва, Мінько з Шнирева, Бутринський з Черниці і другі. О. Громадка з Ляшкова просить о виданє письменних наказів, але нач. уїзда Кульбїцький перебиває: — „Вот я сказал і імієте бумагу“. Зголошує ся до слова і о. Сухаровський з Конюшкова, що в суботу вже разом з о. Мриглодовичем правив молебєн з Євлогієм і батюшками. Але ледво промовив: — „Отці, я би радив...“ — заглушено єго мову окликами — „ми вашої ради не потребуємо“. Тепер забрав голос Кульбїцький, і реасумуючи все предкладає балотіровку т. є. голосованє, над тим, чи оставити богослужєнє як доселі, чи викинути дотеперішні поминаня, але додає: „Отци, я саветую, даби Ви не пратївіліс Уряду, бо кагда Ви будете протї Уряда, так Уряд будет протї вас“. Предложено, що хто є за удержанєм дотеперішнього поминаня, зволить встати. Встаємо, всі оглядають ся довкола. Здає ся всі встали, встав і о. Сухаровський, що підчас сего горячо диспутував з о. Герасимовичем. Та не всі, остав сидіти один старенький о. Мриглодович. Думаємо, не дочув, підходять, питають, чи не зрозумів, та на жаль, чуємо відповідь: „Як перейти, то перейти“. Та страшну кару післав Бог небавом. По пару тижнях занедужав, викинуло боляк на ногу, відобрало мову і еще перед Рождеством Христовим станув апостат на суд Божий.

Сейчас по голосованю, начальник уїзду попрошав солодко кожного поданєм руки і опустил салю, заповідаючи, що пришло „приказ“.

Нагоду тих зборів хотіли деякі священики використати для наради над положенням, се пропонував о. Мінко, але слабші духом і убіжденнями почали нарікати на Консисторію, що вона вже не існує, так що о. Герасимович був змушений пояснити, що так не є, що він був до послідньої хвили у Львові, аж коли вивозили Екск. Митрополита Шептицького, що Тойже передав справи Церкви в руки Впр. о. Офіціяла Білецького, що Консисторія згуртувалась, урядує і що з повним довірем можемо дивитись в будучність, бо справи Церкви мимо всего мають своїх оборонців. Та до нарад уже не дійшло.

Між тим Євлогій очікував наших священиків, що ось-ось прийдуть зложити греміяльно „*homagium*“, такі були певні нашого заячесердія. Та Бог кермував інакше. Лише пару москвофілів пішли звитатись з Бобрінським і Євлогієм, котрі сього дня увільнили кілька соток наших плінних домі в надії, що з вдячності будуть піонірами православя. Але як оказалось пізнійше і сі надії завели.

Се рішуче становиско нашого духовенства дуже роздратувало рос. начальство. В кілька день опісля раненько вже завітав до о. пароха Герасимовича в Лешневі Проценко і почав представляти, що його справа стоїть плохо, а показуючи на маленьку 6-літню донечку сказав: „ратуйте отсю маленьку, в неїж матінки нема, а що буде, як вас заберуть?“ На те заявив о. парох, що до сего, що він доси потерпів, коли Бог жадає, він радше пожертвує еще і дітий, але віри не змінить. Проценко склонив голову а в очах блиснула сльоза: — „То я вам посовітую ось що, каже по хвилі, ви напишіть листа, що перейдете тоді, як Галичина остане під Росією, а я, вірте, нікому, в запечатанім коверті передержу. Щоби лиш Євлогій знав“.

О. парох усміхнув ся і каже: „Добродію, виж укінчений богослов, отже-ж обіцяти, однаково що і зділати“... Попрощались, та ще й на пращанє каже Проценко... „Поминайте батюшка у ваших молитвах Тихона“... Він звав ся Тихон.

Точно в неділю по сій візиті, дня 13. грудня 1914, явив ся у о. Герасимовича жандарм Мокшин зі Щурова з війтом і увідомив, що „па висшому пріказу“ ему віднімає ся приход. О. парох жадав письмєнного рішення, мотивів, однак всьо надармо. Тільки устно заявив, що се тому, що виїхав до Львова а коли о. парох виказав ся відпусткою на письмі від Екскеленції Митрополита, тоді додав жандармський: „Та ви враг русскаго народа, на вас в Бродах вігаворівають даже, что ви падстрекаєте народ, как би я его праследіл, так вам нет места в целой Галиціє“. Годі було спорити. Треба було підписати росписку, що зівстав повідомлений. На відходнім додав еще жандарм: „А ти староста сматрі, даби батюшка в Церков не вхаділ“.

На св. Николая храмовий Празник в Лешневі і день Ангела о. Николая. Люди поїхали до нач. уїзда, щоби позволив бодай сусідному священикови правити, але тойже відмовив. За те рано на св. Николая прийшов війт Хміляр до о. Николая, пожелав з днем імянин, та при тім силою мимо протесту о. пароха взяв ключі до Церкви. А з Берестечка вже ждав о. Никольський з людьми, числом пару соток, щоби закуповати Церков. Сумний був празник. В Церкві правлять батюшки, повно людей з Росії, а свої парохіяни, що своєю кєрвавицею сю Церков будували, ходять по під Церков плачучи. Коло 10. год. надїхав звїсний атец Клубок з жандармами на службу Божу, котрі і хвалились, що як би батюшка був не дав ключів, булиб сейчас вивезли в Сибір. На Службі Божій війт Хміляр і учитель приступили до причастия. Вилїзло шило з мішка.

Дня 23. грудня поїхав о. парох до Бродів з жалобою до нач. уїзда Кульбїцького. Але по довшій розмові дав єму тойже до пізнання, що се всьо зорудовано у Львові, натякнув на Дудикевича і дав єму пропуск до Львова. Рівночасно остерегли о. пароха приятелї, що в уїздї вже є наказ вивести єго в Сибір, отже не радять вертати до Лешнева. Так і сталось. Лешнів остав без священика, а діти о. пароха остали в дома без батька.

Начав ся для Лешнівців єще тяжший час. Цїле Рїздво без відправи в церкві, а тут лишень серед небезпеки можуть люди поїхати до сусїднього села. Місцевому лат. священикови заказали рос. власти піклуватись греко-католиками. Війт не позволяв сусїдним священикам ані сповідати, ані хоронити людей. А все, щоби змусити людей попросити о росїйського священика. Але мимо того не йшло. Противно. Люди внесли прошенє через Митр. Ординаріят о допущенє назад до парохії о. пароха, але відповідь не надходила. Три місяці вже люди жили без священика. Серед того приїхав до Лешнева якийсь Федьо Яцишин, вигнаний ученик з Бережан, вивчений вже на батюшку, вдер ся до церкви, забрав Антимінс з головного олтаря і повїз до Почаєва. Та Бог покарав єго сейчас, бо занепав на тиф, так, що не мїг явитись аж перед Великоднем. Тодї ввійшов знова насильно в церков і викинув Найсв. Тайни з Дарохранительниці. На замїт дякуючого господаря Данила Мельничука, що се тяжкий гріх, сказав: „Я маю своє“. Так само насильно зачав відвідувати греко-катол. парохіян з молитвою перед Великодними святами. Але многі хати застав зачинені, що вправляло єго в скаженість, так що зневажав всїх і вся і Церков кат. і о. пароха і людей. Бували відважні, що ставали в дверях і заявляли: тут мешкають католики (Л. К. — Н. П. — Д. М. — і другі). Мимо всего люди приступили до св. Сповіді в сусїдних священиків катол. або в костелї. Щоби людей змусити ходити на росїйське Богослуженє, заборонено виїзджати

на друге село, а з костела виганяли салдати одної неділі греко-катол. нагаями. Рівно-ж і дітий о. пароха не оставив батюшка в супокою. Все нападав упоминаючись о церковні річі, котрі жертводателі позабирали домів, не хочачи віддавати на рос. богослужене.

Також дяка Стефана Клепарчука переслідували тяжко, а в самі Великодні свята побив его війт Хміляр, кум і колись приятель тяжко по лиці, за те, що ходив з хрестом до греко-катол. і що не хотів співати в церкві з батюшкою. Так само увязнено і побито 75-літнього ревизора Льва Колодзінського за те, що не хотів співати в церкві. Так само і другі селяни і селянки діставали нагаї за неходжене на російські відправи, мусіли копати тижнями рови, або їздити на підводи. Навіть правника 4 року Івана Ганчарика вислав війт яко фірмана за кару на підводи.

Прийшла Велика Пятниця. Зігнали нагаями троха людий особливо дітий. Батюшка дав людям плащаницю, а usługуючий братчик показав ему монстранцію. Не розуміючи обряду, обносив батюшка порожну монстранцію без агнца на обході в Пятницю і на воскресній Утрени, а люди шептали довкола Церкви: „Нема Ісуса Христа між ними...“

Між тим парохіяни зібрали кільканацять сот підписів і внесли знов до Консисторії прошене о надане кат. священника, коли не дотеперішного о. пароха то сусідного о. Василя Павулу. З тим приїхали вони до Львова. І сталось чудо, губернатор віддав парохію Лешнів о. Павулі. Коли тойже явив ся в тій справі у начальника уїзда, тоді вже камерюнкра Євреїнова (бо Кульбичький пашол в дуракі), той привитав його ось якими словами: „Ідьте до Яцишина, нехай вам віддасть Церков, але се не легка справа, бо то з ваших (себто Галицький русский). Коли не схоче, приїжджайте до мене. Так і сталось. Яцишин заявив імпертиненцко, що его обходить лиш Євлогій, котрий ему віддав церков, і тому не віддасть ключів. Не було ради, о. Вас. Павула поїхав вдруге до начальника уїзда. Сей дав ему письмо до жандармерії до Щурович. Означеного дня приїхав о. Павула, приїхав і жандармський. Зібрав ся і народ, кілька соток голів і ждуть. Та жандармський зробив вперед нараду з війтом і учителем, а опісля покликав до себе на послухане місцевих трех академиків. Почав їх ганьбити, грозити, а побачивши зібраний народ, вибіг на двір з нагаєм і почав парити немилосерно по головах і плечах з кроком: „Ви бунтівники, мазепинці, я вас всіх постріляю“. Народ розбіг ся, побитий до крови.

Серед того прийшов о. Павула до жандармського, але сей крикнув розушеним: „Я вас не требую“. І так всьо покінчилось, а за кілька день дістав Митр. Ординаріят ось таке нове рішене: „Потому, что о. Вас. Павула имѣетъ свой собственный приходъ Бѣлявцы, птому не могу ему отдать

прихода Лешневъ, который отдаеть ся русскимъ“. А о. парох Герасимович дістав таке рішенє на свій рекурс: „Священнику Николаю Ив. Герасимовичу можно надать инной приходъ внѣ уѣзда Бродского, потому что пребываніе етого священника въ уѣздѣ Бродскомъ считаю нежелательнымъ Бобрынскій“.

Між тим відносини в Лешневі ставались що раз тяжші. Народ не хотів прийняти православя, за те гнали его на підводи до ровів до робіт і т. д. Грозили виднійшим селянам, грозили і малолітнім дітям о. пароха, що мовляв через них не хотять люди прийняти рос. православє і не ходять до церкви. А коли дітий о. Декана Іванця з Ременова вивезли в Сибір, о. Герасимович побоюючись о подібну судьбу своїх шестеро діточок, казав їм рідню хату покинути і приїхати також до него до Львова.

Батюшка Яцишин лютив ся, кидав в проповідях шляхами, і ріжними назвами на людей, на Церков катол. але і палець Божий був вже над ним. Упав Львів, а з тим впала страшна тревога на право і цареславних. Рабуючи майно Церкви забрали дзвони, чаші, фелони і в червни спаслись бігством в Расею. Однак лїнія станула на Бузі. Тоді вернулась та страшна трійця, батюшка, вїйт і учитель і думали зажити наново давним житєм. Привезли і церковне майно, окрім дзвонів церковних. Та незабавом коли втікали вдруге, не мали вже часу забрати церковного майна. Тільки батюшка обрабував о. пароха попродавши кресценцію з его поля.

Та чаша горя Лешнева не була єще сповнилась. Прийшов сегорічний відворот, а лїнія перейшла і через Лешнів і через Піски. Люди розбрились, дехто в Гмінді, дехто валяєсь по світі без даху, а деякі остали і на місци. Та чи на місци, коли і до нині там грають гармати. А може і знова несуть хрест від цареславя?

о. Михайло Дороцький.

Науки про церкву

християнсько-католицьку і схизматичько-православну.

НАУКА IX.

О часі освячення, о св. Причастію і прочих відмінних точках.

„Се творить на мій спомин“.
(Лука XXII. 19.)

„Я хліб животний, що зійшов з неба. Коли хто споживає сей хліб, житиме по вік; а хліб, що я його дам, се Тіло моє, котре я дам за жите світа“.

(Іван VI. 51.)

Дорогі християни католики!

Так при Божій помочи доходимо до кінцевих наук о ріжниці між Церквою католицькою і схизматичькою. Ми нулої неділі чули ми, які то ложні поняття мають схизматики о чистилищи і о відлустах. Переконали ся ми, що лише наша св. християнсько католицька Церква навчає про чистилище і відпусти згідно з наукою св. евангелія і з найдавнішою практикою Церкви Христової. Пересвідчили ся ми там, що мусить бути поза гробом таке місце, де душі за гріхи повседневні і неспокутовані кари не лише карають ся, але і Божій справедливості надоложують, і що католицька Церква має право надавати відпусти, т. е. частинні або цілковиті звільнення від кар дочасних.

Днесь перейдемо ще відмінні науки о св. Літургії, о св. Причастію, о св. Хрещенню, о св. Тайні Покаяня і про спосіб спасеня людського роду через Божого Сина.

О найсолодше Серце Ісуса, любовю до нас горіюче, наповни і наші серця любовю до св. правди!

1.

Вчать схизматичько-православні богослови, що в часі св. Літургії честні дари, хліб і вино, переміняють ся, пересуществляють ся в Нсв. Тіло і Кров Господню не на слова Спасителя: „Прийміте, ядїте, сїе єсть Тіло моє“, і „Пийте от нея всі, сія єсть Кров моя“, але аж відтак на пізнійшу молитву самого священика, коли то про-

сять ся Ісуса Христа, щоби зіслав Духа св. на честні Дари і щоби їх освятив.

Дорогі! Пригадайте собі послідню Тайну Вечеру. Як то там звершилось пораз перший те непоняте Таїнство. Ото як описують сю хвилю св. євангелисти: „Як же вони їли, взяв Ісус хліб і, поблагословивши, ламав і давав ученикам і говорив: прийміть, споживайте, се єсть Тіло моє. І взявши чашу, і хвалу віддавши, подав їм, глаголючи: Пийте з неї всі: се бо єсть Кров моя нового завіта, що за многих проливаєть ся на оставленне гріхів“. І „се творить на мій спомин“.

І так наша св. каголицька Церква творила і творить по нинішній день. В часі Служби Божої бере священник до рук честний предложений хліб, благословить його і вимає ті самі слова, які сказав Спаситель на тайній Вечери. Таксамо відтак бере чашу, благословить і вимає слова Спасителя. І в тій хвилі, а не аж потому, предложені честні Дари, хліб і вино, всемогучою Божою силою переміняють ся, пересуцествляють ся в Нсв. Тіло і Кров Господню. Отже християнсько католицька Церква робить так, як робив і приказав сам Ісус Христос.

А щож означає пізнійша молитва?

Пізнійша молитва самого священника, як видко з самих слів сеї молитви, відносить ся до того, щоби се Нсв. Тіло і Кров Господня вийшли „причащаючим ся на правдивий, здоровий корм душевний, на оставленне гріхів, на приняте св. Духа, на умноженне Божого царства між людьми, на скріплене нашої надії на Господа Бога а не в страшний, караючий за суд, не на вічне осуджене“.

Отже не мають слушности православні схизматики, навчаючи, що честні Дари пересуцествляють ся не на повторені всемогучі слова Спасителя, але аж на сю просьбу, на сю пізнійшу молитву священника.

2.

Але не мають слушности православні схизматики і в наущі о св. Причастію.

Дорікають вони нам іменно, що наша греко-католицька Церква ошукує вірних, бо буцїм то причащає їх лише з чаші, та замість Господнього Тіла подає їм лише часточки хліба, омоченого в Крови Господній *).

Дорогі! Чи бачите, яку клевету кидають схизматики на нашу Церкву? Тай яка то їх віра в Нсв. Тайну Евхаристії! Таж на слова: „Прийміте, ядіте, сіє єсть Тіло

*) Зри Поч. Листок 1905, ст. 50.

моє“, перемяє ся в Нсв. Тіло Господне весь хліб, що лежить приготований на дискосі, а не лише один агнець для самого священика. Бож повисші слова Спасителя, повторювані священиком на кожній Службі Божій, відносять ся до всього хліба, до всіх частиць предложеного хліба, який лише і на се є приготований, щоби був перемянений на Нсв. Тіло Христове, та 1) яко новозавітня жертва безкровна був принесений Богу Отцю, і 2) щоби служив вірним яко душевний корм в св. Причастію.

Треба бути справді хиба дуже зловним, щоби таку клевету видумати і кидати на нашу св. католицьку Церкву, щоби таке ложне пов'яте мати про Нсв. Тайну Евхаристії.

Та не досить сего. Ото знов навчають вони, що під одним видом не можна причащати ся, лише кожний християнин мусить приймати св. Причастіє під обома видами. І при тім покликують ся на слова Спасителя: „Коли хто не буде споживати Тіла Сина чоловічого, і пити Крови Єго, не буде мати життя вічного“. (Іван VI. 53.).

А чомуж то вони забувають на попередні слова Спасителя: „Я хліб животний, що зійшов з неба. Коли хто їсть сей хліб, житиме по вік, а хліб, що я його дам, се Тіло моє, що я дам за життя світа“ (Іван VI, 51.).

А з тої цілої науки Спасителя наглядно видко, що можна в данім случаю причащатись і під одним видом хліба, бож де Тіло, там і Кров Господня, бож ціле живе Тіло, враз з найсв. Кровию віддав Спаситель на муки і смерть за наше спасенє; та що можна Причастіє св. приймати і під обома видами. Сєж така виразна воля і наука Спасителя. Коли отже можеш, а св. Церква на се зіволоє, приймай св. Причастіє під обома видами, хліба і вина; колиж годі інакше, приймай св. Причастіє під обома видами, хліба і вина; колиж годі інакше, приймай св. Причастіє і під одним видом хліба, памятаючи на слова, які сказав сам Спаситель: „хто споживає Хліб сей, житиме по вік“

Дорікають ще православні схизматики латинському обрядови, що там Службу Божу правлять на пріснім хлібі. Мій Боже, чого то вони вже не нарушать! Чиж прісний хліб не є хлібом? Чиж впрочім не було, ба чи й дотепер не є звичаєм у Жидів на праздник Паски їсти опрісноки? Дорогії! Вільно в нашім обряді уживати хліба квасного, вільно і латинянам уживати хліба прісного, бож один і другий се таки хліб. І ти, брате, не диви ся на зверхні види хліба, але памятай на Того, хто під тими зверхними видами укриваєть ся! І тому старай ся лише о се, щоби ти се св. Причастіє приймав все як найдостойнійше і найчастійше, та з як найбільшою душевною користию, щоб воно вийшло

тобі дійсно на вічне житє, а не на вічне осудженє! Щоби се св. Причастіє умножило в твоїм серцю любов до Бога і ближнього, а викорінило з него зависть і ненависть і всяку иншу погань погану.

Так отже бачимо, що і о св. Причастію не мають схизматики доброї науки.

Та йдїм дальше, до св. Тайни хрещеня. Ісус Христос так сказав до Апостолів: „Йдїть же, навчайте всі народи, хрестячи їх в Імя Отця і Сина і св. Духа“. І так все хрестила і до днесь хрестить людий наша св. Церква католицька.

А православні схизматики учать, що мусить ся так хрестити: „во імя Отця, Амінь, і Сина Амінь, і св. Духа, Амінь“. Дорогі! Чи ж не бачите, як вони самі перекручують слова самого Спасителя? Та ще до того кажуть, що то ми зле хрестимо людий. Дальше, схизматицько-православна Церква, не маючи єдності не лише з Церквою католицькою, але й між собою, не має сталого погляду на те, чи пр. навертаючих ся єретиків треба поновно, ще раз хрестити, чи ні. І так Церква схизматицька в Греції навчає, що єретиків треба ще раз охрестити, а схизматицько-православна Церква в Росії навчає, що ні.

Що до Тайни Покаяня заходить також між нами і ними ріжниця в науці о надолуженю. Знаємо, що до св. Тайни Покаяня треба пять услівій: 1) іспиту совісти, 2) жалю за гріхи, 3) постанови поправи, 4) визнання гріхів і 5) відправлення покути. Отже якраз що до тої пятої точки, ми учимо, що ся покута є і караюча і надолужуюча, а схизматики вчать, що покута є лише караюча, що нею грішники каючі ся надолужують Божій справедливости. Дорогі! Син образити батька. Отець за кару каже синові впасти собі до ніг, обцілювати стопи, обцілювати руки вітцєви. Чи то буде лише кара, чи zarazом і задоситьучинене за нанесену обиду? Розумієсь, що одно і друге! А як каючий ся грішник упадає до стіп Розп'ятого Спасителя, цілує Його пресвяті Рани, підносить свої очи до неба і кличе: „Отче наш, котрий еси на небеси, остави же довги наші, яко же і ми оставляєм довжникам нашим — то чи ся покута буде для нього лише карою, чи рівночасно і надолуженєм Божій справедливости? Самі бачите, що одним і другим! Отже і тут православні схизматики ошибають ся, зглядно суть за вузкоглядні.

Щось подібного заходить і в науці про спосіб, в який Ісус Христос довершив відкуплення людського роду. Православні схизматики вчать, що Ісус Христос відкупив нас лише в той спосіб, що прославив наше людське єство через свою тісну злуку з ним, зєдинивши Божу і людську натуру в одній своїй Божій особі, та що навчив нас чесного і побожного житя, поставивши нам самого себе за найвисший взір

всякої чесноти, а не, як учить Церква західна, через надолжене Божій справедливості за нанесене їй безмірної обиди. Між тим правдива наука католицької Церкви є, що Ісус Христос відкупив нас не лише виключно одним з повисших своїх діл, але всіми разом, значить і надолженем, і прославленем людської натури і поставленем себе за найвищий примір до наслідування. Взагалі отже бачимо, що науки Христові не треба замикаати по приміру старозаконних книжників і фарисеїв в тісні і вузькі рами якогось партійного доктринерства, бо інакше ніколи не вплине ся на чисту воду. Лише в той один спосіб, поєднуючий, можна би неодну на позір і велику різницю легко погодити, і то без низької полеміки і взаємної сварні, а з любовю і з вірою в конечне і успішне переведенє діла зєдиненя всіх христіян в одну христіянську суспільність, в одно стадо.

О подай Господи Духа єдності, згідливості і доброї волі в розуміню правд віри Христової всім христіанам! Амінь!

НАУКА X.

З а к і н ч е н є.

„Се є незмінною Божою волею, щоби було одно стадо і один пастир. Тому гадить ся доложити всього стараня, щоби засипати сю пропасть, яка ділить Христове стадо“.

Так сказав один православний Росіянин, який по довгих та совістних розслідах церковної схизми прозрір, і пересвідчив ся, що схизма роздор се тяжкий, непростимий гріх, що отже належить конечно знєхати всякі упередження, та злучитись з церквою католицькою в один видимий Союз любови.

О тім переконались і ми в попередних науках. Бачили ми, що цілий схід відорвавшись від Римської столиці, зробив се не по Божій волі, а з намови і підшептів духа незгоди.

Щоби ж отсі всі науки заховались добре в вашій пам'яті, щоби ви могли кріпко в добрім утвердитись, а від неправди держатись з далека, повторю вам на закінчене отсего цілого ряду наук вкоротці всьо, про що ми доси научились.

Господи! Дух Твій святий най скріпить наші сили, щоби ми могли собі як найкрасше спам'ятати всі отсі науки для найбільшої нашої духовної користи.

3.

Насамперед чули ми науку про се, що правдива Христова Церква є та, котра переходує всі а всі правди Христової віри, і є так уряджена, як установив сам її Божественний основатель, Ісус Христос.

Бачили ми, що найгорячішим бажанєм Спасителя було, щоби всі християни держались одного стада, а тою силою, яка має їх в єдності вдержувати, є любов.

Чули ми відтак, що єдність між поодинокими церквами, головнж між східною і західною тревала менше більше около 1000 років, та як то дух гордості спричинив в стаді Христовім розкол, роздвоєне, і то так, що на заході остав наслідник св. Петра з повнотою христ. правовіря і церковної найвисшої власти, а на сході остали поодинокі церкви самостійні, т. зв. автокефальні, як царгородська, антіохійська, александрійська, єрусалимська і другі, які вправді заховали зверхне православє, але затратили дещо з християнського правовіря, та відірвались цілком від послуху найвисшій Власти церковній.

Чули ми дальше, що вправді були обосторонні змаганя до поновного поєднання сходу з заходом, та що сі змаганя для браку найважнійшої чесноти любови не принесли трівких успіхів.

Переконались ми також, що ріжнородність обрядів не стоїть на перешкодї до зєдинєня церков, що зазначили самі Папи Римські, затверджаючи обряд греко-словянський за св. Кирила і Методія та в часї зєдинєня нашої української Церкви з Римським Престолом.

Перейшли ми вкортці історію і нашої церкви, та переконались, що наш Князь, св. Володимир Великий, прийняв віру Христову від Греків в тім часї, коли між Греками і Римським Престолом була згода і єдність, і що аж доперва пізнійше почали царгородські патріярхи заціплювати в наших предках їдь неохоти, а го й ненависти до Церкви католицької. Бачили ми, що хотяй багато злого ті царгородські патріярхи наробили між нашими предками, то однак таки їм не повело ся задержати в схизмі весь наш український народ, як пр. всю Москву-Росію, бо часть українського народу, злучившись з церквою Римською в одно стадо, позістає в тій єдності і доси, та має в Бозї надію, що за нею і інші - другі блукаючі вівці почують наконець ласкавий голос свого правдивого видимого Пастиря і злучать ся в одно стадо під його верховною властію. Знаємо, що до сеї щасливої частини українського народу належимо ми, Україні греко католики в Галичині і Угорщині.

Чули ми також науки про ті відмінні точки віри, які становлять різницю між православним Сходом і Заходом, а то чули ми, що схизматичко-православна церква не хоче узнати того, що Ісус Христос віддав найвисшу власть ключів, власть управи цілою своєю Церквою одному св. Ап. Петрови, що на нїм, як на видимій основі, збудував свою церкву, та що йому одному, яко найвисшому Пастиреви, припоручив пасти всьо своє стадо.

Та ми також переконались, що Ісус Христос таки на правду лише одного св. Петра вибрав з поміж прочих Апостолів на найвисшого Ключаря в своїм туземнім Царстві, верховного пастиря свого стада, та на тверду, непохитну скалу-основу своєї Церкви, якої і врата т. є. сили пекольні ніколи не одоліють. І бачили ми, що св. Петро при помочи св. Духа дійсно сповняв сей високий уряд, поручений йому самим Г. Ісусом Христом.

Чули ми дальше, що такий лад в Христовій Церкві мусів остати і на дальше по смерти св. Ап. Петра і Апостолів, бож Церква Христова має стояти по кінець світа. Коли так, то і власть найвисша з св. Петра перейшла на його правних наслідників, а тими його правними наслідниками є лише єпископи, чи то, Папи Римські, а не всякі інші. Між тим, як чули ми, православні схизматики, не узнаючи первенства св. Ап. Петра, не хотять узнати первенства і Папи Римського, мимо того, що св. Петра так само величають в церковних богослуженнях як і ми, т. є. верховним Апостолом, каменем і основою віри, та хотяй цілий Схід через 10 століть, отже 1000 літ, се первенство Папи Римск. узнавав і йому підчиняв ся.

Дальше чули ми про різниці в вірі, а то, ми віримо згідно з св. євангелиєм, що св. Дух походить і від Бога Отця і від Бога Сина, а православні схизматики, держачи ся сліпо виреченя св. Отців, узнають, що св. Дух походить лише від Бога Отця. Однак при добрій волі та згідливості і ся на позір велика різниця дала би злагодитись, а навіть цілковито би зникла при докладнішій лише та глибшій студіюваню писем св. Отців із сторони православних.

Закидають нам також православні, що Церква катол. видумала догму про непорочне зачатє Матери Божої. Ми же пересвідчилися, що і в їх св. богослужебних книгах Преч. Діва Марія величаєть ся так само непорочною, всенепорочною. Хоч неже Магїр Божу на рівні з нами прославлять, то однак не на рівні з нами правовірають. Але і тут не далеко їм до правди: лише серцем і умом узнати то, що устами величають, а була би згода з нами.

Так само що до чистилища, відпустів, о часї освящення честних Дарів, о св. Причастію, о св. Тайні Покаяня, о способі відкуплення людського роду, як ви чули, вчать схизматичко православні богослови інакше від нас.

Але і тут, наколиб був у них правдивий дух єдності, згідливости та любови, могло би прийти скоро до вияснення, а враз з тим і до поєднання в вірі. Але як-раз у тім біда, що сего духа любови днесь так не слідно, а противно, як переконуємось в часі теперішньої війни, схизм.-православна Росія забажала собі ще й нас так відразу і насильно відорвати від послуху Папі Римському, вкинути в нещасте розколу, та попсувати і наше чисте католицьке правовіре.

І чи мали-б ми на те так легко пристати, мали-б ми на те згодитись, щоб і нам впасти в сіти сих блудних наук, в сіти роздору церковного? „Да не будет!“ — кликнім за св. Ап. Павлом! Як Христос не розділився, так і ми не сміймо прикладати рук до злочинної праці роздору, і ми не шарпаймо, не роздираймо Тіла Церкви Його!

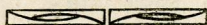
В часі майже однорічного пановання в Галичині російсько-схизматицького насильства на тисячі наших греко-католицьких парохій, найшлося дещо — хоч не багато — і таких, котрі, на жаль, не встояли в часі сего важкого насильного досвіду, і посміли заміняти, запродати правду за блуд.

Дорогі! Анумо і ви самі себе тепер запитайте, але так по щирому, як би то зховались і ви, коли би так дальше насильно царювала тут російська православна схизма? Чи є в ваших серцях на стільки кріпости, сили, відваги, відпорности проти ласих покус схизматицького православ'я? Чи потрапили би ви, чи були би ви в силі оборонити своє хр. катол. правовіре — навіть — навіть і своєю головою — своїм житєм, — як би сего було потреба?

О просіть Господа Бога, як ті перші христ. мученики, щоби кріпив в вас віру, віру сильну, постійну і непохитну, щоби ви не то самі не дали збаламутитись, не дали захитатись ніколи в своїм католицьким правовірю, ніколи не дали склонитись в їх сторону, але противно, щоби вам Господь Бог дооміг причинитись до довершення великого діла прилучення не лише схизматицької православної Росії, але й цілого Сходу, доси не зєдиненого, до правовірности св. хр.-катол. Церкви, до єдності всього Стада Христового.

О, Просім Г. Бога, щоби не оставив і сих заблуканих овець, та щоби, змягчивши їх тверді серця своєю св. ласкою, просвітивши їх світлом св. Духа, Духа Істини, прилучив і їх до одної з нами вівчарні, щоби таки дійсно настало на землі одно велике стадо Христове і один Пастир, одно Боже Царство взаємної любови, правди і справедливости!

О Ісусе, утаєний в Пресвятій Евхаристії, що кормиш при одній св. трапезі одним свєім Найсв. Тілом і Кров'ю всіх христ'ян зєдинених і незєдинених, зєдини нас усіх у одно видиме, суцільне тіло Церкви своєї. Амінь. (Конець).

Відозва Товариства св. Ап. Павла до Всечестного Духовенства.

Комітет для справ духовенства, вибраний на Загальних Зборах Тов. св. Ап. Павла у Львові, звертаєть ся до Всч. оо. з отсим зазивом: Відомо нам всім, які страшні удари завдала всесвітна війна нашому духовенству у всіх трех галицьких дієцезіях. Під зглядом чисельним убуло нас більше як одна шеста часть всего духовенства. Під зглядом суспільного положення всі ми свідомі страшних моральних ударів, нашої Голгофти.

Під зглядом матеріяльного положення більшість духовенства зруйнована.

Полишаючи гоєне двох перших ран покликаним до сего чинникам, ми хочемо дати почин до гоєня нашої третьої рани, матеріяльного знищення. Хочемо зібрати потрібний до сего матеріял і так прийти з помочию нашим духовним і свіцьким властям.

Нині ніхто не знає, як живесь загалови нашого евакуованого духовенства, котре потратило дорібок цілого житя. Ніхто не знає, як живесь родинам їх і родинам тих, що потратили свої парохії і мучать ся в далекім Сибірі. До тепер нема ніяких постанов, в рамках котрих ми могли би домагатись тривалої віднови наших зруйнованих рільних господарств.

Ми мусимо проте домагатись двоякої помочи:

а) Доразної негайної для духовенства евакуованого і єго родин;

б) Введення норм для відновлення рільних господарств і повернення страт матеріяльних понесених через реквізиції і военні шкоди;

в) Ми мусимо зорганізувати Самопоміч.

До всего того ми мусимо мати статистичний матеріял. Просимо проте Всч. оо. виготовити, кождий про себе, точний спис всіх понесених страт з зазначенем дієцезії, повіту і місцевости, а також, чи страти походять з реквізиції, чи є шкодою військовою а також, чи священник є евакуований. В котрій парохії є родина якого священника вивезеного, просимо осібно предложити звіт про її положене і страти. Всі письма просимо надсилати до товариства св. Ап. Павла у Львові, духовна семинарія, з листами о. ректора Іл. Паньківського.

Рівночасно пригадуємо Всч. оо., що після конгруального закона прислугує парохови право жадати звороту з релігійного фонду задля неврожаю, або знищення поля через военні ділання від ц. к. намісництва, куди і належить вносити поданя.

Рівнож просимо вносити подання до ц. к. намісництва в Бялій, найлучше через ц. к. староство і просити о підмогу, зачет або позичку з титулу шкід понесених через реквізицію або через війну, наводячи по можности потрібну висоту шкоди та відділ війська, котре реквірувало і інші документи.

На кошти депутацій і інші просимо присилати датки у висоті один процент конгруи, на повисшу адресу. Комітет: о. Микола Герасимович, о. Ст. Данарович, о. Маринович, о. Яворський.

О приступленє в Члени і закладанє Кругків Товариства св. Ап. Павла.

Вже третій рік лютує ствашна війна на нашій землі, наносячи їй найбільші знищення. Богато сіл враз з церквами зметені з лиця землі, а бездомний нарід скитає ся по чужим сторонах в тяжкій горю. Тай остала людність терпить чимало злиднів. А що говорити про релігійну і моральну руїну, яка йде на нарід! Якїж річі вийдуть ще на яву по війні, коли сотки тисячів сиріт остануть без батьків, без родительської їх опіки і без охорони родинного майна! Се прикрий образ, котрий переймає всіх нас великою тревогою.

По всіх краях забрав ся тепер католицький клир до ревної роботи над санацією завданих їх народам ран. Тим більшим се довгом для нашого духовенства, бож наш народ переніс страшну грозу війни безпосередно на своїх плечах і потерпів зі всіх найбільші удари. До сегож діла ми обов'язані і з нашого пастирського звання і задля окремих суспільних відносин, творячи тепер по селах майже самотню нашу інтелігенцію.

Наше Всеч. Духовенство, зібране в дни 2. лютого с. р. на загальних зборах Товариства св. Павла, розбирало широко теперішнє жалке положенє нашого народа і церкви, тай застановляло ся над задачами, які мало би воно нині для повіреного собі стада сповнити. Многі з тих гадок подані в нашій церковній часописи „Ниві“ (в рефераті „Задачі нашого духовенства в теперішнім часі“ і в звіті з загальних зборів Товариства св. Павла) і можуть служити вказівкою для нашої праці тай основою до обміркованя дальших відповідних мір в нашій роботі.

Всі зібрані були згідні, що одиниці не годні пізнати всіх способів поступованя і вволити нинішнім великанським задачам. Для успішного переведеня сеї праці треба конечно кріпкої організації: сполученя нас всіх в одну солідарну цілість, поставленя певного обдуманого пляну, заставленя кожного собрата до одноцільного виконуваня того діла, а вкінці взаємного піддержуваня і помаганя одні другим в сповнюванню назначених цілій. Лиш громадна, плянова і солідарна

праця може перемогти всякі труднощі і принести в сих тяжких злиднях більші успіхи. Така організація конечно і необхідна. Ми бачили вже перед війною, як різні другі стани організували ся для досягнення своїх цілей і як справді досягали тою дорогою значні результати. Се тим більше пекучий обов'язок для нас, коли живемо в так тяжкім часі і маємо нині до сповнення так важкі задачі. Сего вимагає і Божа справа і добро повіреного нам народа, а навіть в многих разях наш власний становий інтерес. Коли би ми того не учинили, тоді блукали би одиницями, утруднювали би собі всю роботу, не досягнули би успіхів, тай не мали би в суспільности і перед світом ніякого значіння.

Ідучи за духом зібраного там Всеч. Духовенства запрошуємо передовсім всіх Всечестних Отців, котрі, хоч стоять морально з нами, однак досі формально ще не злучились, щоби зволили приступити в члени нашого священничого Товариства св. Ап. Павла і стати разом з нами до назначеної праці. На марних дві корони річної (мінімальної) вкладки може й найбіднішого собрата стати, а пляновані у нас роботи будуть найбільшою окрасою їх душпастирського життя. Колиж станемо всі спільно і будемо від часу до часу збиратись на братні наради і обговорювати наші діла, тоді й виробимо собі одвітно до відносин і потреб одноцілу лінію нашої роботи і оборони, наберемо й самі свідомого і бодрого духа, тай створимо силу, до котрої і нарід відчує довіре, тай другі чинники наберуть більшої пошани і не зможуть відказати нам слушної помочи.

Для реального же переведення наших задач по цілїм краю і серед мас народа просимо Всеч. Духовенство, щоби по всіх сторонах відновило або й помножило Кружки нашого Товариства, а де їх ще не було, щоби створило. Замітимо, що після статута і закона мають нові Кружки подати про своє отворенє до відома виділови Товариства (зглядно Філії), а також ц. к. староству, — а дальше що спмагаючими членами можуть бути й світські добромислячі особи, не виимаючи женщин, і то не лиш для складаня датків, але ще більше для помочи в ідейних працях, котрих буде у нас тепер так багато. Задачі Кружків виложені загально в нашім статуті, а з огляду на витворені нові відносини повинні тепер ще з окрема звертатись на віднову знищених церквей і скріпленє релігійно морального життя в народі, — на здвоєну просвітну працю через школи, брацтва, читальні і релігійні бібліотеки, — з особливою увагою на гуманітарну і економічну сторону: на опіку сиріт і пораду нещасним родинам в різних житєвих злиднях, — а вкінці на зараду нашім становим потребам. (Про опіку сиріт позволимо собі задля ваги сеї справи сказати ще осібне слово). Дивлячись на безчисленні горя нашої церкви і народа, та на важні завдання, котрі вижидають нині нашої пастирської помочи, ми

певні, що в кожній стороні найдуться ідейні і живі мужі, котрі займуться відновленням або створенням Клубів і доложать труда, щоби вони там як найскорше станули і справді сповняли свою задачу. Ми й просимо тих Всечестних Отців, щоби подавали зараз до нашого відома, де такі Клуби отворилися і які спеціальні праці вони у себе на полі церковнім, релігійно-просвітнім і гуманітарнім підняли, щоби ми знали, котрі ниви почали вже зеленіти, а котрі дожидають ще сонця, які є у них потреби і якої помочи бажали би вони від нас.

Виділ Товариства буде зі своєї сторони працям Всеч. Духовенства і Клубів по всім силам помагати. Іменно будемо збирати анкети і обдумувати способи на заряджене всяким нашим потребам, подавати бажані вказівки і поради, висилати меморіяли і депутації, ставати в обороні нашого обряду і духовенства, старатись о поправу незавидної долі клиру і его родин, видавати для селянства і молодіжи та для їх бібліотек будуючі книжочки і письма і т. п.

Отсе програма тої діяльності, яку мали би Товариство св. Ап. Павла і его виділ в теперішнім часі сповнити. Ся праця буде для Всеч. Духовенства безперечно дуже широка і тяжка; але виїмковий час вимагає також виїмкових трудів. Однак „горі ім'єм сердца“! Маймо в Бозі надію, що він не оставить нас, своїх учеників. Злучімся, Братя, разом і йдімо з вірою вперед. Сповняймо своє діло широко і охотно, як се слугам Господним пристойть, не зражуючись ніякими хвилими трудностями і не оглядаючись, чи одержимо за се подяку („ничисоже чаюше“). Загріваймо одні других, щоби ніхто не приоставав в жатві. Колиж всі сповнимо як слід наш пастирський обов'язок, тоді і Бог поблагословить жатву своїх вірних і мудрих труженників і дасть нам скоро бачити овочі нашої праці, тай нарід вдячно нас поминатиме за те добро, яке ему в чорній годині вчинили.

У Львові, дня 8. марта 1917 р.

Від Виділу Товариства св. Ап. Павла:

о. *Евген Монцібович*,
секретар.

о. *Александр Стефанович*,
голова.

В справі сиротинської опіки.

Між многими обов'язками, які нинішня страшна війна на духовенство накладає, стоїть на однім з перших місць справа опіки над воєнними сиротами. Багато батьків полегло тепер на полях битв, багато родичів вигинуло від пошестних хороб і злиднів висилень, а по одних і других

остало дуже много дітей, лишених без отцівської або й всякої опіки. І яка доля сеї дитвори? Одні вимирають з голоду і стужі, а другі виростають в браку проводу в крайнім занедбаню і здичіню. А які наслідки вийшли би звідси для нашої будуючої суспільності!

Певно, що духовенство має нині премногі праці до сповнення, душпастирські і горожанські; всеж таки не може відказуватись й від сего обов'язку. Справа дітей є одна з найважніших. І Христос клав нам старання про немовлят так горячо на серце, поважно упоминав перед занедбанєм сего діла, і від виховання дітей залежати ме будучність на рода: чи буде у нас й на дальше тревати царство Христа, чи може стане пустар порожний або покритий диким буряном. Так мусимо брати ся й до сеї праці і старатись перевести єї як найлучше, щоби ратувати наш Христовий виноград.

Гадаємо, що ся праця, коли би була відповідно уложена, не була би навіть так тяжка. Миж можемо запросити собі до помочи й других посвятних людей і повірити їм значну часть тої роботи, а собі задержати головню чуване і добирање відповідної опіки для сиріт та нагляд над цілим ділом. Відтак маємо і те добро, що ц. к. правительство, почуваячись до морального зобов'язання зглядом воєнних жертв таї оцінючи виховавче значіне молодіжи для будучности державної суспільности, хоче поспішити тут з значною матеріальною помічю і улекшити нам сю роботу. Посідаючи отже і моральну і матеріальну поміч могли би ми добре і сему обов'язкови подужати.

Увірені, що Всечестне Духовенство само відчуває і розуміє вагу сего діла для церкви і народа, осміляємо ся подати тут деякі вказівки, як можна би сю працю корисно повести.

Найперше просимо зладити в кожній громаді спис всіх сиріт до 14 року житя, без згляду, чи воєнних чи й невоєнних, чи їх родичі померли, чи де пропали, — а то з слідуєчими датами: імя і назвиско сироти, час і місце уродження; імя родичів, стан їх, коли і як померли або де перебувають; яке полишили майно; чи одержує сирота воєнний причинок, який і на чиї руки; де ходили до школи; вкінци увага що до родини і здоровля сироти. Такий спис треба переслати до Епархіального Комітету у Львові (Риснок ч. 36.) або в Перемишлі, бо правительство признає свою підмогу для всіх сиріт без виїмки лиш на представленє Епарх. Комітету.

Другою важною справою є поміщенє сиріт задля їх вихованя. Тут можна уживати ріжних способів: 1) Розміщувати сироти у їх родини або й чужих (особливо у бездітних людей), котрі давали би поруку, що займають ся щиро вихованєм дітей. Ц. к. намісництво признає в сім

случаю за одну або дві сироти по 10 кор. місячної підмоги, а за кожду дальшу дитину по 5 кор. Колиж би дотичні родини або й поставлені правні опікуни не сповняли належно своїх обовязків, тоді було би нашим ділом змінити виховавців або постаратись через місцевий сиротинський комітет чи повітовий відділ краєвого сиротинського Товариства о назначене судом иншого опікуна. Справа відповідної опіки повинна би через нас і в громадських сирітських комітетах засадничо трактоватись: добро дітий повинно безглядно стояти на першій місци.

2) Коли би в місци або в сусідстві находила ся захованка з СС. Служебницями, то було би дуже корисно, щоб при ній отворено захист для сиріт. Тут мало би ся разом поруку релігійного вихованя дітий. Колиж би захованки не було, можна отворити захисти під управою инших відповідних осіб, прим. учительок і других інтелігентних женщин, котрим додавалось би для фізичних робіт (вареня і праня) якусь поміщичу прислугу. Гадаємо, що для такої знеслої праці повинни би у нас по всіх сторонах найти ся ідейні невісти або дівиці, що не мають особливих обовязків, котрі схотли би підняти сего красного діла для Христа і для своєї рідної вітчизни. — Для сих захистів може Епарх. Комітет одержувати від правительства сталу місячну дотацію по 150 кор. денно на одну сироту, а може й яку підмогу на перше уряджене і под. Не говоримо вже о дарах, які могли би самі громади в натураліях складати. Супроти тої помочи правительства являє ся отворене захистів зовсім не тяжке. Треба лиш мати хату (хоч би і по виселених властителях) і відповідну управительку, а вся річ готова.

3) Дуже вказане було би наклонювати бездітні подружя, щоби брали собі одно або й двоє маленьких сиротятток на місци своїх дітий. Се було би і вельми богоугодне діло, тай нагородилось би тим людям колись стократно на старости літ.

4) В виїмкових случаях, коли не вдалось би створити захисту ні в місци, ні в повіті, можна зголошувати сироти в Епархіяльнім захисті.

Предкладаючи сей образок, звиваємо Всечестних Братів усильно, щоби заняли ся справою сиріт, вихованем нашого будучого покоління. Переведене сего діла, при значній підмозі правительства, є легке до сповнення. А яке неоцінене добро давалось би сим нашому народови і бідним дітям! Яку заслугу поклали би сим перед Богом і перед вітчизною! Ми не сумніваємо ся, що Всеч. Духовенство приложить до сего діла свою щирю руку.

Таку працю змогли би й поодинокі священики переводити в своїх парохіях. Однак щоби діло вело ся одноцільно і систематично, бажали би ми, щоби Круги на-

шого Товариства св. Ап. Павла сбняли кермо сеї роботи в повітах. В більших громадах могли би станути власні їх захисти; для інших же сіл можна потворити в повітах спільні заведення. Очевидно, всюди треба тямити про релігійне веденє дітий вже від перших їх літ, бож се головна основа нашої роботи.

Позаяк Всеч. Духовенство обтяжене ще іншими обов'язками, проте було би порадою — як вже згадано висше — щоби для сирітської праці запросили й світських щирих людей і утворили з них для псвіта або й для поодиноких его частий сиротинські комітети. Кождий стан: урядники, лікарі, учителі і учительки, жєнщини, міщани і селяни, могли би, всякий у своїм крузі ділачя, віддати справі цінні прислуги. Тут згадаємо, що у Львові отвирєє ся статутове Краєве Товариство для опіки сиріт, котре буде мати в кождім судовім повіті свої відділи. Так зложений нами комітет міг би стати заразом відділом сего Краєвого Товариства, щоби користати перед властями з прав того Товариства. Ми певні, що в кождій стороні найдуть ся многі охочі особи, котрі схотять в так красній справі помочи. Особливо покладаємо наїю на наші жєнщини. Для них отвирєє ся рідка в історії хвиля, в котрій можуть своєму рідному народови віддати неоцінені прислуги. Ми знаємо, що у нас находить ся богато ідейних невіст і дівчат, котрі могли би посвятитись сій справі, — а кілько є жєнщин, прибитих военними нещастями, котрі найшли би в сій службі Христа полєкшу для свого душевного стражданя. Нічого не значить, що вони для такого занятя може не приготовані, коли би мали лиш щирυ волю. Епарх. Комітет готув їх вислати на якийсь час до взірцевої інституції, де скоро познакомились би з ведєнем такого діла. Най тільки зголосять ся з сим до нас або до Епарх. Комітету. Опісля найдуть ся для них місця праці, чи в їх стороні чи в другій. Вже нині допрошують ся деякі свящєники о управительки для захистів, котрі раді би у себе основати. Розуміє ся, що за свою працю мали би в захистах удержанє і якусь рємунєрацію на покритє своїх конєчних потреб.

Маємо в Бозі надїю, що при спільній праці всіх добрих сил народу буде справа належно успівати. По в їх других краях і народах створєно вже множество сиротинських інституцій і розвинєно дуже широку діяльність для ратованя дітий. Так берім ся і ми, Братя, до діла. Колиж би успіли ввести які захисти, просимо повідомляти про се нас і Епарх. Комітет, щоби мали перегляд тих справ. Наколи би Вам чого недоставало, ми з Епарх. Комітетом будемо готові допомогти в тім ділі. Так ідімо вперед — для слави Бога і добра вітчизни.

Від виділу Товариства св. Ап. Павла.

У Львові дня 24. марта 1917.

ВСЯЧИНА.

До наших письменників. Виділ Товариства св. Ап. Павла наміряє — по бажанню многих членів — видати ряд повісток для бібліотек старшого селянства і сільської молодіжи. Підкладом їх має бути якась християнська горожанська чеснота, а ціль моральне ублагороднене люду. Особливо були би пожадані річі, котрі змагали би до злагодження деяких пороків визваних війною або до розбудження і розвинення таких чеснот, що будуть власне тепер на часі, як: адоптоване або заопіковане ся опущеними сиротами, милосерна поміч для нещасних і знищених і т. д. Повістки можуть бути оригінальні, переведені або перероблені. На жадане признасть виділ ремунерацію. Позаяк нарід бажає нині сеї лектури, просимо людий доброї волі прийти нам в сім ділі чим скорше в поміч. — За виділ Товариства св. Ап. Павла: о. Александер Стефанович (Львів ул. Чарneckого 26.).

Для воєнних інвалідів У. С. С. має товариство „Маківка“ до надання десяти канцелярійних посад на провінції, кілька посад інструкторів на селі і різні місця в торгівлі, промислі, ремеслі і при господарці. Рільникам, котрі не мають де повернути, допомагаємо до веденя власної самостійної господарки в других повітах.

Взиваємо отсим всіх немічників У. С. С., котрі уже зістали звільнені з війська а ще не зголосили ся в Тов. „Маківка“, щоби безпроводочно заподали свої адреси і написали про свої потреби і бажання. Подати треба літа, причину звільнення з війська і занятя перед війною.

Рівночасно просимо всіх, хто має якунебудь посаду до віддання, щоби безпроводочно зволили заподати свої услівя, а всі наші організації просимо написати нам як найскорше, де і під якими услівями можна наймити сільські господарства, котрих власники находять ся за границею, а котрі з огляду на якість землі і добрий стан будинків мешкальних і господарських надають ся до управи.

Удїли (10 кор. і 1 кор. на вписове), заяви членські і одноразові жертви на оселі для інвалідів належить посилати на адресу Товариства „Маківка“ в Новім Санчи. Про посади для інвалідів і про опущені господарства писати виключно на адресу директора Василя Сідельника, хутір Біжків в Лаврикові почта Добрусин.

Як боронять ся французські місіонарі? Що війна європейська остала не без страшного, уємного впливу і на поширене Христової віри, про се не може бути нині двох гадок. Передовсім той застій вміняють загально в вину французьким місіонарям, які відложивши хрест, взяли в руку оруже і поспішили на поле бою. Голосне негодоване з того

згляду виявила зараз з самого початку війни католицька американська преса. Щоби оправдати, принайменше хоч в часті, своїх товаришів, підняв ся франц. місіонар Руссель написаня в тій цілі одної брошури (*French Catholic Missions and the European War. By A. M. Roussel, Miss. in Tokyo N. York 1916*).

В ній старає ся він холодним тоном відповісти передовсім на два закиди: Чому підчинили ся франц. місіонарі неправному закону військової служби і друге, чи через свою безпосередну участь в війні не підпирають вони масонського режиму Франції? На перший закид відповідає він в сей спосіб, що повинуючись військовому закону, вони вибрали лиш „*minus malum*“. Устава з 1890 р. зобовязала весь клир без виїмку до чинної служби. Протест, який піднесли католики проти того безправя остав без успіху. Оперти ся тепер було сему, значилоби стягнути на себе кару дезертира, що на французькій території, отже і в кольоніях і на кораблях Франції, тратить горожанські права. В чужих кольоніях не міг би подорожувати франц. місіонар без пашпорту, бо франц. конзуль не сміє видати его ніякому дезертирови. А набуте нове горожанство дезертиром, не має в очах франц. властей ніякого значіння! Отже навіть і в тім случаю франц. кольонії булиби для місіонарів замкнені. А крім того, каже Руссель, правительство з ненависти булоби замкнуло усі інститути і семінарі місійні і французька церков не була би мала за час війни ніякого приросту духовенства.

На другий закид, начеби тут ходило о активне підпиранє вільномулярського режиму, відповідає автор зовсім негативно. Французькому місіонареви — каже дальше автор лежало на серці ратованє вітчизни. В тім випадку, на его гадку, уступають всі ріжниці — бо ціль для віруючих і не віруючих одна! В оборону наводить Руссель і той факт, що священники на фронті мають великий вплив на жовнірів, про що свідчать многі навернення. Але сейчас можнаби сказати авторови, що він тішить ся зисканєм одиниць, коли може сотки тисячі полишені без пастира. Другу користь бачить він в тім, що духовенство зискало тепер в франц. суспільности на опінії — а коли Франція побідить, то він надіє ся великих полекш для католицької Церкви а тим самим місій. Радше однак насувалаб ся гадка, як впрочім загально припускають, що програма Франції повалила би теперішнє правительство і кат. церков моглаб знов відзискати давнє становище. При тих всіх оправданях Руссель признає ся, що і чувствений французький патріотизм відіграв свою ролю.

С.

